

Kraina Żubra

Puszcza Białowieska
Podlasie Nadbużańskie
Puszcza Mielnicka

INFORMATOR TURYSTYCZNY

Wydawca: Fundacja Wspomagania Wsi
ul. Bellottiego 1, 01-022 Warszawa
e-mail: fww@fww.org.pl,
www.fww.org.pl

Publikacja wydana w ramach projektu "Proekologiczny rozwój sektora usług turystyki wiejskiej w Polsce Wschodniej".

Wsparcie udzielone przez Islandię, Liechtenstein i Norwegię poprzez dofinansowanie ze środków Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Geograficznego oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego oraz budżetu Rzeczypospolitej Polskiej w ramach Funduszu dla Organizacji Pozarządowych.

Projekt jest współfinansowany ze środków własnych Fundacji Wspomagania Wsi.

FUNDACJA
WSPOMAGANIA
WSI

Szanowni Państwo!

Ten przewodnik turystyczny został opracowany i wydany w ramach projektu „Proekologiczny rozwój sektora usług turystyki wiejskiej w Polsce Wschodniej” realizowanego przez Fundację Wspomagania Wsi w partnerstwie ze Stowarzyszeniem Agroturystycznym „Puszcza Mielnicka”, Białowieskim Stowarzyszeniem Agroturystycznym „Żubr” i samorządem duńskiej wyspy Bornholm. Obejmuje on regiony Puszczy Białowieskiej oraz Puszczy Mielnickiej. Mamy nadzieję, że umieszczenie w jednym opracowaniu informacji turystycznych o tych dwóch sąsiadujących ze sobą krainach, ułatwi Państwu zaplanowanie ciekawego pobytu na wschodzie Polski. Daje on Państwu możliwość dokonania zadowalającego wyboru spośród bardzo różnorodnej oferty turystycznej Podlasia.

Obszary te charakteryzuje przede wszystkim wielokulturowość etniczna mieszkańców w stopniu rzadko spotykanym w innych regionach kraju oraz szczególne bogactwo zasobów przyrodniczych, począwszy od jednego z najstarszych w Europie kompleksów leśnych jakim jest Puszcza Białowieska, a skończywszy na malowniczej dolinie Bugu, jednej z największych dotychczas nieuregulowanych rzek Polski.

Doskonałe warunki do uprawiania turystyki aktywnej (trasy piesze, rowerowe, konne, kajakowe) czynią ten obszar bardzo atrakcyjnym dla osób aktywnych fizycznie. Także wyjątkowo czyste powietrze kwalifikuje rejony puszczańskie do tych najmniej w Polsce skażonych działalnością człowieka.

Zadowolenie z pobytu gwarantuje wciąż podnoszona przez usługodawców jakość oferty noclegowej i żywieniowej wraz z możliwością wypożyczenia na miejscu sprzętu turystycznego. Z pewnością zapragną Państwo w przyszłości znów tu przyjechać!

Wszystkim Czytelnikom tego przewodnika zdecydowanym na odwiedzenie „Krainy Żubra” życzymy wielu niezapomnianych wrażeń i radości z pobytu.

Fundacja Wspomagania Wsi

Podlasie Nadbużańskie

Kiedy jadąc od strony Sokołowa Podlaskiego, przekroczymy Bug na moście w Tonkielach, zaczynamy oddychać inaczej. Znaleźliśmy się w czarodziejskiej i wciąż mało znanej krainie – na Podlasiu Nadbużańskim.

Kto trafi tu pierwszy raz, zawsze powraca...

Podlaski Przełom Bugu i powiat siemiatycki to pociągająca przybyszów różnorodność: kulturowa, etniczna i przyrodnicza. Południe i wschód powiatu z magiczną doliną Bugu są pełne pagórków, lasów, a zachodnia i północna część powiatu jest bardziej równinna o charakterze rolniczym. Badania archeologiczne wskazują, że osadnictwo na tych terenach istniało już przed tysiącami lat. W wielu miejscach powiatu siemiatyckiego, szczególnie w okolicach Bugu, prowadzono w różnych latach badania archeologiczne. W ich wyniku odkryto cmentarzyska z epoki brązu, wczesnośredniowieczne grodziska, ślady osadnictwa Gotów i Scytów. Na przykład od nazwy wsi Cecele, w gminie Siemiatycze, gdzie zbadano ponad 500 grobów i kurhany z I w. p.n.e., pochodzi nazwa naukowa „cecelskiej fazy rozwojowej kultury wielbarskiej”.

Mimo wielu badań wykonywanych od lat 60. ubiegłego wieku archeologia tych ziem wciąż czeka na fascynujące odkrycia.

Lasy dla miłośników grzybobrania, Bug dla wędkarzy. Ale również bezinteresowni obserwatorzy przyrody mogą doznać tutaj niezwykłych przeżyć – spotkać dziko żyjące zwierzęta, takie jak: sarny, jelenie, łosie, bobry, a nawet żubry; poznać bogactwo gatunków ptaków i rzadką roślinność w rezerwach przyrody.

Rzeźba kamienna wyorana na polu we wsi Cecele w 2005 roku, fot. J.Nowicki

Na tym terenie znajduje się sześć rezerwatów, w gminach: Mielnik, Nurzec Stacja i Grodzisk. Warto dodać też, że Bug jest jedyną polską rzeką, której biegiem rządzą wyłącznie prawa natury.

Długo można by opisywać Podlasie Nadbużańskie, ale słowa nie oddadzą całej magii tej krainy, trzeba po prostu tam się znaleźć. Wytyczać same mu nieznaną dotąd turystyczne szlaki i odkrywać miejsca, które nie zostały tutaj wymienione.

Sąsiadują tu ze sobą prawosławne wsie, gdzie ludzie posługują się miejscową gwarą dialektów północno-ukraińskich, i mające swój rodowód w dawnej szlachcie podlaskiej, wsie katolickie. I jedne, i drugie istnieją tutaj od zamierzchłych czasów wczesnego średniowiecza. Dziwić się można, w jaki sposób jest zachowana ciągłość rozwoju tej ziemi i jej mieszkańców, biorąc pod uwagę to, co się tu wydarzyło. Ordy tatarskie, potop szwedzki, zabory rosyjskie, powstania, walki o niepodległość, wojna polsko – bolszewicka, najazd Armii Czerwonej w 1939 r., okupacja niemiecka. W tutejszych lasach najdłużej, aż do 1956 r., utrzymywała się niepodległościowa partyzantka po II wojnie światowej.

Ślady tej bogatej i burzliwej przeszłości tkwią w tutejszych ludziach i w ich otoczeniu. Rodowici mieszkańcy Podlasia Nadbużańskiego są otwarci i życzliwi dla przybyszów. Warto ich bliżej poznać.

Pewną atrakcją tego terenu są również cotygodniowe targi w różnych miejscowościach, np.: w Siemiatyczach w czwartki, w Drohiczynie w poniedziałki, oraz, od wiosny do jesieni, liczne odpusty religijne – katolickie i prawosławne, połączone z jarmarkami i zabawami.

Dla ludzi interesujących się kulturą et-

niczną ciekawe mogą być spotkania z tutejszą, nie cepeliowską, lecz prawdziwą piosenką ludową i muzyką. Działają tutaj zespoły śpiewacze, które powstawały spontanicznie: „Niezabudki”

Śpiewają „Niezabudki” z Nurca Stacji, fot. Ewa M. Iwaniak

i „Jesienne róże” z Nurca Stacji, „Mielniczanki” z Mielnika, „Wrzosa” z Milejczyc i „Nowina” z Moszczony Królewskiej. Tradycyjną lokalną muzykę w wykonaniu miejscowych kapel można usłyszeć podczas licznych festynów, które odbywają się latem w różnych miejscowościach,

Kapela Feliksa Zaremby ze wsi Zareby gra w centrum Siemiatycz, fot. J.S.Wasilewski

Pisanki nadbużańskie, fot. J.Nowicki

ale także na ulicy w centrum Siemiatycz, obok redakcji „Głosu Siemiatycz”. Każdego lata występują tam kapele w ramach akcji „Muzyka na ulicy”.

Tradycyjna kultura plastyczna wyraża się do dzisiaj jeszcze w zdobieniu piśanek wielkanocnych, hafcie, tkactwie i zdobnictwie drewnianych domów.

Drohiczyn

Kiedy jadąc z Mazowsza od strony Tonkiel, minimy Wólkę Zamkową, wkrótce ujrzemy wieże świątyń Drohiczyna – jednego z najstarszych miast w Polsce, będącego niegdyś ulubionym grodem Wielkiego Księcia Witolda, który w bitwie pod Grunwaldem osobiście dowodził chorągwią drohicką.

Dzisiaj jest to małe miasteczko, siedziba kurii biskupiej, ale w średniowieczu była to stolica Podlasia, ważny ośrodek administracyjny i gospodarczy.

Początki Drohiczyna giną w mroku dziejów. Domniemana data założenia grodu to 1038 r., ale miejscowość istniała już wcześniej. W XII w. o pograniczny Drohiczyn rywalizowały Ruś, Litwa, Polska i Mazowsze, docierali

tutaj także Jaćwingowie na wyprawy łupieżcze. W 1253 r. w Drohiczynie odbyła się koronacja księcia halickiego Daniela Romanowicza na króla Rusi.

Gród najeżdżali Tatarzy, Krzyżacy, Szwedzi. Docierały tu arabskie karawany kupieckie. Stąd pochodzi bogactwo archeologicznych znalezisk.

Pierwsza świątynia wraz z klasztorem franciszkanów została ufundowana w 1409 r. przez Wielkiego Księcia Witolda. Stojący obecnie w tym miejscu kościół zbudowano w latach 1682–1715. W byłym klasztorze mieści się dzisiaj m.in. muzeum diecezjalne gromadzące nie tylko pamiątki sakralnej przeszłości tych ziem.

Przy Górze Zamkowej wznosi się dawny kościół i klasztor jezuitów wraz z Collegium Nobilium. Kościół katedralny św. Trójcy powstał na miejscu wcześniejszej fary ufundowanej przez króla Władysława Jagiełłę w 1386 r. W klasztorze mieści się obecnie wyższe seminarium duchowne, a dawne kolegium zajmuje kuria biskupia.

Kolejna świątynia to kościół benedyk-

Drohiczyn – Kościół franciszkanów,
fot. J.S. Wasilewski

Drohiczyn – Cerkiew Św. Mikołaja,
fot. J.S. Wasilewski

tynek (powstały w latach 1733–1738) z rokokową fasadą i dwiema wieżami. Zakon został zlikwidowany przez władze carskie w 1865 r., a zabudowania niedługo potem zdewastowano. Odbudowano je w okresie międzywojennym.

W centrum miasteczka stoi też klasycystyczna cerkiew św. Mikołaja, wzniesiona pod koniec XVIII w. przy grekokatolickim klasztorze bazylianów, później przejęta przez cerkiew prawosławną i przebudowana w 1848 r.

Przeżyciem estetycznym jest wejście na Górę Zamkową i podziwianie stamtąd widoku na wijący się Bug. Jedna z miejscowych legend mówi, że raz na 100 lat Góra otwiera się i wypływają z niej rycerze na łodziach. Do świtu muszą oni powrócić do podziemi. Pewnego razu jeden z rycerzy zakochał się w drohiczyńiance i nie powrócił...

Obecny maszyn Góry Zamkowej stanowi niewielką część wzniesienia mieszczącego kiedyś gród i zamek. Na jego szczycie znajduje się obelisk z 1928 r., postawiony w 10. rocznicę odzyskania przez Polskę niepodległości.

10 czerwca 1999 r. Drohiczyn odwiedził papież Jan Paweł II. Na pamiątkę tego wydarzenia w mieście powstał kopiec w miejscu spotkania ekumenicznego papieża z hierarchami innych wyznań. Ciekawostka: z Drohiczyzna pochodzi znany aktor Daniel Olbrychski.

WARTO TEŻ ODWIEDZIĆ:

1. Muzeum Diecezjalne im. Jana Pawła II, ul. Kraszewskiego 4, tel. 0 85/6565780

2. Muzeum Regionalne, ul. Kopernika 7, tel. 85/ 6557069

W pobliskich Ostrożanach znajduje się drewniany kościół parafialny z 1713 r., pw. Narodzenia Najświętszej Panny Marii, zbudowany na miejscu poprzedniego kościoła z 1450 r. Kościół ostrożański jest

Kościół w Miłkowicach Maćkach, fot. J.S.Wasilewski

zaliczany do sanktuariów maryjnych. Od kilku wieków niezwykłą czcią cieszy się tutaj łaskami słynący Obraz Matki Bożej Ostrożańskiej (z ok. 1600 r.).

Z dawnego założenia dworskiego zachował się dwór Ciecierskich z ok. 1900 r., w którym obecnie mieści się zespół szkół rolniczych.

We wsiach Śledzianów i Miłkowice Maćki można zwiedzić kościoły i kapliczki. W Śledzianowie – neobarokowy kościół z 1926 r. z ołtarzem głównym z XVII w., zaś w Miłkowicach – drewniany kościół z XVIII w.

Z Drohiczyzna jadąc w stronę Siemiatycz, mijamy bunkry – pozostałości sowieckich umocnień Linii Mołotowa – jest to gratka dla miłośników militariów i tematyki II wojny światowej.

Bunkier Linii Mołotowa, fot. J.S.Wasilewski

Dojeżdżając do ronda u wrót Siemiatycz, mamy do wyboru: w prawo drogę na Lublin – po kilku kilometrach, przed mostem na Bugu, skręca ona do Wólki nad Bugiem, gdzie znajduje się ośrodek

wypoczynkowy. Na rondzie skręcając w lewo, wjedziemy do Siemiatycz, a jadąc prosto, trafimy do Mielnika, który w ostatnich latach staje się turystyczną wizytówką powiatu siemiatyckiego.

Mielnik

Najstarsze zabytki na Górze Zamkowej w Mielniku zostały wydatowane na XI wiek. W połowie XIV w. w Mielniku wzniesiono zamek. W 1440 r. od księcia mazowieckiego otrzymał prawa miejskie chełmińskie, natomiast magdeburskie w 1501. Utracił je dopiero w 1934 r.

W 1501 r. był miejscem zjazdów panów polskich i litewskich (zawarto wtedy unię mielnicką). W 1656 r. miasto zostało spalone przez Szwedów i nie wróciło już do dawnej świetności. W okresie międzywojennym rozpoczęto wydobywanie tutaj kredy metodą odkrywkową. Kopalnia i przetwórnia kredy funkcjonują do dziś. Od niedawna kredy używa się też jako surowca do wykonywania miejscowych pamiątek.

Nad Mielnikiem 60 m nad doliną Bugu wznosi się Góra Zamkowa. Od niedawna prowadzą na jej szczyt wygodne drewniane schodki. Znajdują się na niej resztki kaplicy św. Aleksandra Newskiego z 1865 roku, a u jej podnóża – ruiny gotyckiego kościoła franciszkanów pw. Św. Trójcy z XVI w., który wielokrotnie niszczone,

ostatecznie popadł w ruinę, spalony w pożarze miasta w 1915 r.

Zamek w Mielniku składał się z zamku wysokiego, niskiego oraz podzamcza. Zabudowania w większości były drewniane na kamiennych podpiwniczeniach. Murowane elementy stanowiły: wieża bramna oraz kościół z 1420 r. na zamku niskim. W 1486 r. przebywał tu Kazimierz Jagiellończyk, a w 1501 r. na koronę polską czekał Aleksander Jagiellończyk. W tym samym roku na zamku podpisana została unia mielnicka między Polską i Litwą. Kościół w Mielniku pw. Przemienienia Pańskiego, usytuowany na wzgórzu przy ul. Brzeskiej, zbudowany został w latach 1912–1920. W głównym ołtarzu kościoła znajduje się obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem Jezus. Dawniej był on celem pielgrzymek okolicznych mieszkańców.

Charakterystyczna dla Mielnika jest bryła cerkwi prawosławnej pw. Narodzenia NMP Przczystej z 1821–1823 r., murowana, klasycystyczna z pięcioma kopułami, wzniesiona na planie krzyża greckiego. Natomiast na cmentarzu znajduje się cerkiew prawosławna, drewniana, zbudowana po 1776 r. jako unicka.

Pomiędzy Mielnikiem a położonym na drugim brzegu Zabuzem kursuje sezonowy prom (przeprawa jest dostępna od maja do października). Obsługa promu zjawia się po kilku minutach od telefonicznej informacji

Ruiny Kościoła Franciszkanów w Mielniku

Cerkiew w Mielniku, fot. C.Klimaszewski

o oczekujących na przeprawę (tel. 85/6577081, 503080799 i 606279964).

Przy Parku Krajobrazowo-Przyrodniczym „Głogi” znajduje się wieża widokowa. Poprowadzi nas tam drogowaskaz od ul. Brzeskiej, głównej ulicy Mielnika. Każdego roku w połowie sierpnia w amfiteatrze „Topolina” w Mielniku odbywają się ogólnopolskie prezentacje kultury mniejszości narodowych – Muzyczne Dialogi nad Bugiem. Jest to impreza, na której rozbrzmiewa muzyka różnych narodów zamieszkujących Polskę i nie tylko.

W okolicach Mielnika warte odwiedzenia są nadbużańskie wsie: Wajków, Sutno, Niemirów (dawne miasto, kościół barokowo-klasycystyczny i grodzisko na brzegu Bugu), Tokary (kościół z 1935 r.), Adamowo, Mętna. Przez wieś Tokary przebiega granica polsko-białoruska.

W paśmie pagórków, nazywanych tutaj górami, między Radziwiłłówką a Moszczoną Królewską znajduje się Bazyłkowa Góra, z którą wiąże się wiele miejscowych legend. Można na nią wejść, korzystając z wygodnych schodków, by podziwiać widoki na dolinę Bugu.

Widok z Góry Zamkowej w Mielniku, fot. C.Klimaszewski

Trafić na nią najłatwiej z drogi 640, jadąc z Siemiatycz na Adamowo.

Tuż przy granicy z Białorusią, na południowy wschód od wsi Tokary, warto zobaczyć drewnianą cerkiew z 1912 r., stojącą na leśnym grzędawisku (tzw. uroczysko Koterka), na wyspie wśród bagien. To miejsce ma swój mikroklimat. Przybyszów zaskakuje zwłaszcza niespotykana cisza.

Cerkiew na uroczysku Koterka, fot. J.S. Wasilewski

W tych stronach należy zawsze mieć przy sobie dokumenty w celu wylegitymowania się przed Strażą Graniczną. Znajdujemy się bowiem na wschodnich rubieżach Unii Europejskiej i NATO.

Rezerваты przyrody

„GRAD RADZIWIŁŁOWSKI” W RADZIWIŁŁÓWCE, GM. MIELNIK

Rezerwat utworzono w 1990 r. Zajmuje powierzchnię 24,16 ha. Jest to rezerwat leśny, którego celem jest zachowanie w stanie naturalnym fragmentu lasu grądowego, charakterystycznego dla Wysoczyzny Drohickej, z dominującym gatunkiem dębu szypułkowego w wieku 150–180 lat. Jest to bardzo cenny pod względem przyrodniczym fragment grądu, reprezentujący starodrzewia dawnej Puszczy Mielnickiej. W drzewostanie dominują okazałe dęby z domieszką lip, sosen i innych drzew, z dolnym piętnem

grabowym. W typowym grądowym runie występują gatunki rzadkie i chronione. Rezerwat jest również ostoją wielu gatunków zwierząt i ptaków.

REZERWAT „USZEŚCIE” W MIELNIKU

Rezerwat przyrody „Uszeście” o powierzchni 12,06 ha utworzony został w 1985 r. na wzniesieniach moreny czołowej. Jest to rezerwat florystyczny, którego celem ochrony jest zachowanie roślinności kserotermicznej (światłolubnej, odpornej na suszę), zawierającej w swym składzie wiele rzadkich gatunków roślin. Obejmuje on dwa pagórki morenowe o stromych zboczach, tzw. Duże Uszeście (204 m n.p.m.) i Małe Uszeście (174 m n.p.m.), znajdujące się na północnym obrzeżu miejscowości. Są to najwyższe wzniesienia na Wysoczyźnie Drohickej. Dojazd do rezerwatu od ul. Przemysłowej lub od ul. Duboisa.

ZESPÓŁ PRZYRODNICZO-KRAJOBRAZOWY „GŁOGI” W MIELNIKU

Zajmuje powierzchnię 59,61 ha. Jego celem jest ochrona fragmentu krawędzi przełomowej doliny Bugu. Wartość tego obiektu stanowią dobrze zachowane utwory polodowcowe w postaci serii wzniesień o znacznej wysokości względnej, poprzecinane siecią wąwozów powstałych w wyniku działalności erozyjnej wód spływających z wysoczyzny do doliny Bugu. Występują tu też bardzo interesujące i zróżnicowane zbiorniki obfitujące w rzadkie gatunki kserotermiczne. Jest to ostoją wielu gatunków ptaków. Na terenie objętym ochroną znajdują się także ślady gospodarki ludzkiej w postaci jednej z pierwszych kopalni kredy w Mielniku oraz umocnienia obronne z okresu II wojny światowej. Podczas badań w latach 1959–1960 odkryto tutaj istnienie solanek termicznych.

Nurzec-Stacja

Na początku XX w. władze carskie budowały linię kolejową Połock – Wołkowysk – Siedlce. Jej otwarcie nastąpiło w 1906 r. Wtedy właśnie powstał Nurzec Stacja, jako osada kolejowa. Z tamtych czasów zachowały się do dzisiaj budynek dworca kolejowego i wieża ciśnień. W latach 50. XX w. utworzono w Nurcu jednostkę wojskową, która działała tu do lat 90.

W gminie Nurzec Stacja szczególnym miejscem jest Święta Góra Grabarka – główne miejsce kultu prawosławia w Polsce. Kult zapoczątkowany został w 1710 r., kiedy to schroniła się tam grupa uciekinierów przed epidemią cholery. Pierwotna cerkiew pw. Przemienienia Pańskiego była przeniesiona z Mielnika w II dekadzie XVIII w. W 1947 r. powstał na Świętej Górze Grabarce pierwszy w Polsce żeński klasztor prawosławny pw. św. Marty i Marii.

Cerkiew z XVIII w. spłonęła po umyślnym podłożeniu ognia 12 lipca 1990 r. Odbudowano ją jako kopię, ale już murowaną i oszalowaną z zewnątrz. Cer-

*Budynek dworca w Nurcu-Stacji,
fot. C. Klimaszewski*

kiew na wzniesieniu otoczona jest lasem krzyży wotywnych. U podnóża góry znajduje się źródło uważane za cudowne. Co roku 19 sierpnia na święto „Spasa”, czyli Przemienienia Pańskiego,

*Cerkiew w Grabarce zimą,
fot. J.S. Wasilewski*

przybywają do Grabarki tłumy wier-
nych z całej Polski i z zagranicy.
Charakterystyczne dla gminy Nurzec
Stacja są lasy i wsie położone wśród
nich. Na przykład Klukowicze, gdzie
obejrzeć można pozostałości zespołu
dworskiego z XIX w., drewniany dwór,

*Krzyże wotywne na Świętej Górze Grabarka
fot. J.S. Wasilewski*

We wsi Telatycze jest położona cerkiew
pw. św. Kosmy i Damiana, zbudowana
w 1909 r. W głębi lasu koło wsi znajduje
się kapliczka wystawiona przez hrabi-
nę Marię Potocką w II połowie XIX w.
Intencja jej zbudowania owiana jest
tajemnicą.

Odpust w Grabarce, fot. C. Killimaszewski

kamienny spichlerz i oborę oraz park
podworski, a także drewniane chaty
z przełomu XIX i XX w. ze zdobionymi
szczytami. Nad rzeką Pulwą znajduje
się płaskie wzniesienie o średnicy 100
m – pozostałość po średniowiecznym
grodzisku z XI w. – przez wielu uważa-
ne za „miejsce mocy”. W 1952 r. miej-
scowy rolnik w Klukowiczach wyorał
na polu skarb zawierający ok. 1000
monet arabskich z 910 r.

Przed wjazdem do Nurca Stacji jest
położona wieś Żerczyce, której począt-
ki sięgają wczesnego średniowiecza.
Warta obejrzenia jest tam cerkiew
z lat 1869–1871, odbudowana po znisz-
czeniu w czasie II wojny światowej,
i drewniana cerkiew cmentarna z XIX w.

REZERWAT PRZYRODY „SOKÓŁ”

W pobliżu skrzyżowania dróg z Nurca
Stacji, Mielnika i Siemiatycz znajduje

*Cerkiew w Telatyczach,
fot. C. Klimaszewski*

się utworzony w 1990 r. rezerwat przyrody „Sokół” o powierzchni 44,17 ha. Zawiera on typowy starodrzew dębowy (w wieku 130–140 lat) dawnej Puszczy Mielnickiej. Ozdobą rezerwatu jest dąb o obwodzie pnia 524 cm, w wieku ok. 350 lat, zwany „ojcem dębów”, uznany za pomnik przyrody.

REZERWAT „WITANOWSZCZYŃNA”, WIEŚ STOŁBCE

W 2007 r. powołany został nowy rezerwat przyrody o powierzchni 80,80 ha pod nazwą „Witanowszczyzna”. Powstał w celu ochrony w stanie naturalnym ekosystemów leśnych lasów łągowych i grądów, a w szczególności zachowania stanowisk rzadko występujących na niżu gatunków górskich, tj. parzydła leśnego, cebulicy dwulistnej oraz bodziszka żałobnego. W rezerwacie występują gatunki objęte ścisłą ochroną: orlik pospolity, centuria zwyczajna, naparstnica zwyczajna, kruszczyk szerokolistny, lilia złotogłów. Na północnym skraju znajduje się pomnik przyrody – dąb szypułkowy. Przez część środkową rezerwatu przepływa rzeka Pulwa, która w czasie wiosennych roztopów i dużych opadów deszczu tworzy rozlewiska.

Milejczyce

Milejczyce od 1516 r. były miastem. Prawa miejskie straciły po I wojnie

światowej. W XVI w. istniały już tutaj kościół katolicki, dwie cerkwie prawosławne i... 25 karczm. Od połowy XIX w. była tu też synagoga. W okresie międzywojennym Milejczyce stały się popularną, szczególnie wśród społeczności żydowskiej, miejscowością letniskową. Leśne otoczenie miało sprzyjać leczeniu gruźlicy. Te walory w gminie Milejczyce istnieją do dzisiaj, niestety niewykorzystane turystycznie. Dzisiaj w Milejczycach można zobaczyć drewniany kościół z 1740 r. pw. św. Stanisława, drewnianą cerkiew parafialną św. Barbary z 1900 r., cerkiew cmentarną św. Mikołaja z ok. 1890 r. oraz synagogę z 1927 r., w miejscu poprzedniej z 1857 r.

Wędrówka po okolicach Milejczyc, pełnych lasów, pustkowi i dziewiczej przyrody, dostarcza wielu przeżyć. Mamy wrażenie, jakby czas się tutaj zatrzymał. Po drodze zobaczymy

Kościół w Milejczycach, fot. J.S. Wasilewski

Synagoga w Milejczycach, fot. J. Wasilewski

drewniane cerkwie w Rogaczach i So-
biatynie. We wsiach znajdują się domy
z przełomu XIX i XX w.

Dziadkowice

Dziadkowice są położone na północy
powiatu siemiatyckiego. Jest to gmina
typowo rolnicza.

Historia Dziadkowic sięga epoki śre-
dniowiecza. Pierwszy kościół został
tutaj ufundowany w 1431 r. Spalono
go podczas potopu szwedzkiego
w 1657 r. Obecny kościół został zbu-
dowany w 1802 r. Do zabytków należą
także kaplica cmentarna pw. św. Anny,
wzniesiona w 1826 r.

Wioski leżące w okolicy to przeważnie
dawne szlacheckie zaścianki. Można
w nich natrafić na zachowane stare,
interesujące domostwa. Ale nie tylko.

W Dołubowie znajdują się kościół

Cerkiew w Rogaczach, fot. C.Klimaszewski

parafialny, pierwotnie drewniany, obec-
ny został wzniesiony w 1904 r. oraz były
dwór rodziny Łowickich, zbudowany
w 1912 r. W Osmoli można zobaczyć ko-
ściół zbudowany w 1929 r. w stylu neo-
barokowym. W Żurobicach znajduje się
drewniana cerkiew z 1805 r.

Grodzisk

Początki Grodziska sięgają czasów
Mieszka I, co potwierdzają liczne kur-

Kościół w Dziadkowicach, fot. J.S. Wasilewski

hany. Do dziś zachował się fragment
wałów obronnych okalających dawne
średniowieczne grodzisko. Dzisiaj
można zobaczyć tutaj cerkiew para-
fialną wzniesioną w latach 1887–1891.

Pierwotna – istniała przed 1604 r.

Kościół pw. Wniebowzięcia Najświęt-
szej Marii Panny nie jest obecnie
użytkowany. Jest to dawna cerkiew
unicka wzniesiona w 1709 r., w 1923
r. przejęta przez kościół rzymskokatolicki.

Obecny kościół w Grodzisku
zbudowano w 1990 r.
W miejscowościach gminy Grodzisk,
w których znaczną część stanowią dawne
szlacheckie zaścianki, a mieszkańcy
noszą nazwiska pochodzące od nazw
wsi, napotkamy wiele ciekawych miejsc.
Na przykład w Czarnej Cerkiewnej znaj-
duje się cerkiew z 1901 r., w Czarnej
Wielkiej – cerkiew cmentarna z 1869 r.

REZERWAT PRZYRODY „KORYCINY”

W 1975 r. utworzono Rezerwat Przy-
rody „Koryciny” o powierzchni 88,63
ha w celu zachowania fragmentu na-
turalnego lasu, charakterystycznego
dla Wyżyny Drohickej. Rezerwat to
dobrze zachowany naturalny drzewo-
stan, którego głównymi składnikami
są dąb szypułkowy i grab, a domieszkę
stanowią brzoza brodawkowata, osi-
ka i świerk. Wśród roślinności zielnej

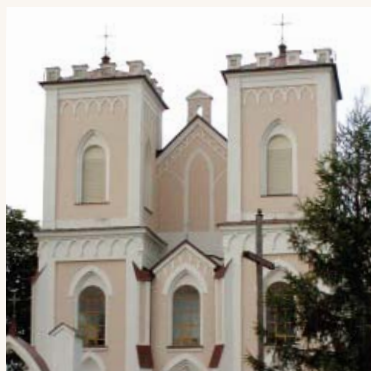
występują gatunki prawnie chronione: wawrzynek wilcze łyko, gnieźnik leśny, podkolan biały, widłak goździsty, widłak jałowcowy, kopytnik pospolity, konwalia majowa i inne. Osobliwością florystyczną rezerwatu jest miodunka miękkowłosa. Na terenie rezerwatu oraz w jego najbliższym sąsiedztwie stwierdzono występowanie 37 gatunków ptaków, w tym wszystkich gatunków muchołówek oraz czterech gatunków dzięciołów.

Perlejewo

Gmina Perlejewo jest najdalej na zachód wysuniętą częścią powiatu siemiatyckiego.

W 1407 r. w Perlejewie powstał już pierwszy kościół katolicki. Kolejny kościół perlejewski spłonął w 1706 r. Obecny neogotycki kościół parafialny pw. Przemienienia Pańskiego pochodzi z 1860 r. Najstarszą wzmiankowaną miejscowością gminy jest wczesnośredniowieczna osada Granne (datowana na XI–XII w.). W pobliskim Wiktorowie znajdują się pozostałości dworku Antoniego Jastrzębskiego z 1929 r. Do posiadłości prowadzi stara brukowa aleja obsadzona wierzbami.

Głównym atutem turystycznym gminy Perlejewo są malownicze tereny rzeki Bug. Starorzeczca porośnięte roślinnością

Kościół w Perlejewie, fot. J.S. Wasilewski

Kapliczka w Grannym, fot. J.S. Wasilewski

wodną i szuwarami, płycizny i rozległe plaże. Okoliczne lasy obfitują w owoce leśne, grzyby i zwierzynę. Te strony wciąż czekają jeszcze na odkrycie.

Na samochodową przejażdżkę poznawczą najlepsza wydaje się droga wzdłuż Bugu od Wólki Zamkowej, przez Runice, Minczewo, Putkowice, Arbasy, Granne, Głody, Głębozec, Perlejewo. Turyści doznają tutaj niezapomnianych wrażeń...

Siemiatycze

Siemiatycze, średniowieczna wieś nad Kamionką, prawa miejskie otrzymały w 1542 r. Siemiatycze były miastem prywatnym rodziny

Nad Bugiem, fot. J.S. Wasilewski

Tęczyńskich, później Sapiehów. Za ostatnią właścicielkę miasta uznaje się konfederatkę barską, księżną Annę z Sapiehów Jabłonowską. Dzięki jej staraniom w mieście powstał pałac i ratusz murowany (oba te budynki nie istnieją dzisiaj). Księżna wprowadzała w swoim mieście nowoczesne przepisy dotyczące ogrodnictwa, higieny, budownictwa i innych dziedzin życia, założyła też jedną z pierwszych w Rzeczypospolitej szkołę położnych. W swoim pałacu Jabłonowska stworzyła Gabinet Historii Naturalnej, który odwiedzali ówcześni luminarze nauki, m.in.: Krzysztof Kluk, Hugo Kołłątaj, Stanisław Staszic, a nawet sam król

rem ogólnopolskiej partii syjonistycznej Mizrahi. Z Siemiatycz wywodzi się wielu prekursorów państwa Izrael. Podczas II wojny światowej w getcie założonym w Siemiatyczach przez Niemców w 1941 r. mieszkało ok. 6000 Żydów z Siemiatycz, Drohiczyzna, Mielnika, Nurca i z innych okolicznych miejscowości. Wszyscy zginęli w obozie zagłady w Treblince. Pierwsza deportacja Żydów do Treblinki odbyła się w dniach 2–9 listopada 1942 r. Dzisiaj Siemiatycze są siedzibą powiatu oraz lokalnym ośrodkiem administracyjnym i gospodarczym. Z dawnych czasów w Siemiatyczach ocalał do dzisiaj zespół poklasztorny o.o.

Kościół i klasztor z lotu ptaka, fot. Z. Chojeła

Stanisław August Poniatowski.

Po przegranej przez powstańców dwudniowej bitwie 6–7 lutego 1863 r. miasto zostało spalone przez wojska rosyjskie. Od tego czasu datuje się jego upadek kulturalny i ekonomiczny.

W okresie międzywojennym ok. 60 proc. mieszkańców miasta stanowili Żydzi. Siemiatycze były znanym ośrodkiem żydowskim. Istniało tu kilka żydowskich szkół: podstawowa yeshiva, Beit Tosef yeshiva i Tiddish. Ostatni siemiatycki rabin, Chaim Baruch Gerstein, był lide-

misjonarzy, do którego należy kościół z lat 1626–1637, zbudowany na miejscu dawnego drewnianego z 1456 r., ufundowany przez Lwa Sapiehę, kanclerza i hetmana wielkiego litewskiego. W latach 1719–1727, według projektu Karola Antoniego Bava, pod kierunkiem Wincentego Rachettiego, wzniesiony został budynek klasztorny. Częścią zespołu są też dzwonnica i mury. Nie przetrwała do naszych czasów znaczna część murów, druga dzwonnica i założenia parkowe.

Budynek klasztoru służący po ostatniej wojnie przez wiele lat jako szpital, a później dom pomocy społecznej, dzisiaj jest przywracany do pierwotnej postaci.

Cerkiew prawosławna istniała w Siemiatyczach już w XV w. W latach 1614–1839 była unicka, następnie ponownie stała się prawosławna. Obecna cerkiew wzniesiona została na miejscu starej, drewnianej w II połowie XIX w.

Cerkiew w Siemiatyczach, fot. J.S. Wasilewski

Dawna synagoga przy ul. Pałacowej zbudowana została w latach 1797–1801. Obok synagogi znajduje się przyszkółek neobarokowy z ok. 1900 r. Mieści się w nim obecnie szkoła zawodowa.

W centrum miasta zachowało się kilkanaście domów zbudowanych w II połowie XIX w. i na przełomie XIX i XX w.

Warto odwiedzić też cmentarz wielowy-

Synagoga w Siemiatyczach, fot. J. Nowicki

znaniowy, założony w 1805 r., na terenie którego znajdują się drewniana kaplica św. Anny, zbudowana w 1826 r., oraz kaplica ewangelicka, w której można zobaczyć stałą ekspozycję zabytkowych cmentarnych krzyży kowalskiej roboty, uratowanych w ten sposób przed zniszczeniem. Stanowią one unikalny dziś przykład sztuki sepulkralnej.

Mury starego cmentarza są niemyym świadkiem bitwy powstania styczniowego z 6–7 lutego 1863 r. Były one pierwszym szańcem obrony miasta przed wojskami carskimi.

Tak jak w Drohiczynie i Mielniku nie dotrwały do naszych czasów zamki warowne, tak w Siemiatyczach również się nie zachowały – podczas bitwy w 1863 r. Rosjanie spalili pałac ks. Anny Jabłonowskiej. Pozostały po nim tylko dwa sfinksy z bramy wjazdowej, które można zobaczyć na końcu ul. Pałacowej, przed biurowcem starostwa powiatowego. Stanowią dzisiaj dość charakterystyczny element miasta.

Będąc w Siemiatyczach, koniecznie spojrzeć trzeba na resztki cmentarza żydowskiego (dojazd od ul. Wysokiej). Przy tej ulicy znajdują się też ruiny fabryki kafli Dajcz. Budynek starej fabryki z początku XX w. byłby interesującym zabytkiem architektury industrialnej, gdyby nie to, że pozwolono mu w ostatnich latach popaść w ruinę.

By odetchnąć pełną piersią, trzeba udać się nad zalew, po którego przeciwnej stronie rozciąga się widok na malownicze i różnorodne lasy. Jest to znakomite miejsce na spacerzy piesze i rowerowe. Siemiatyckie zalewy są też ulubionym, znanym nie tylko lokalnie, miejscem dla wędkarzy. Kilka kilometrów od Siemiatycz znajduje się wieś Rogawka, a w niej drewniana cerkiew na wzgórzu, zbudowana w 1858 r. przez mieszkańca wsi Szymona Szuma. Cerkiew

zbudowana jest na górze, na której znajdują się wczesnośredniowieczne groby w obstawie kamiennej. We wsi Narojki cerkiew murowana pw. św. Kosmy i Damiana. Pierwotnie drewniana, obecna murowana z 1866 r.

Cerkiew w Rogawce, fot. J.S. Wasilewski

Tereny powiatu siemiatyckiego są znakomite zarówno na wypady weekendowe, jak i na dłuższe pobyty. Szczególnie dla tych, którzy nie lubią spędzać wolnego czasu, leżąc nad basenem, i wolą poznawać egzotyczne miejsca, ludzi, przyrodę, nieznaną historię i obyczaje. I nigdzie powietrze nie pachnie tak, jak tutaj.

A na koniec...

Stąd blisko jest również na jednodniowe wypady do bardzo interesujących miejsc w dalszej okolicy.

Warto zwiedzić Ciechanowiec i Muzeum Rolnictwa im. Krzysztofa Kluka, a w nim m.in. niepowtarzalny skansen budownictwa wiejskiego na Podlasiu i niebanalne wystawy okresowe – to od Siemiatycz tylko 38 km.

Będąc tutaj, nie sposób nie zobaczyć pałacu w Korczewie, leżącego po drugiej stronie Bugu. To tylko 42 km od Siemiatycz.

Obszar leżącej tuż za Bugiem gminy Sarnaki (13 km od Siemiatycz) był podczas ostatniej wojny sceną wydarzeń związanych z akcją pozyskania – dla wojsk sprzymierzonych przez wywiad AK – rakiety V2, testowanej tam przez Niemców. Też niedaleko za Bugiem jest

położona słynna miejscowość wczasowa Serpelic nad Bugiem (29 km od Siemiatycz), a nieco dalej Janów Podlaski (46 km przez Serpelicę), gdzie zjeżdżają się miłośnicy koni z całego świata. Natomiast jeśli z Siemiatycz wyjedziemy na Nurzec i Milejczyce, po ponad 30 km przekroczymy granicę powiatu hajnowskiego. Do samej Białowieży jest stąd 80 km. A ileż ciekawych miejsc po drodze...

Jeśli chcecie Państwo pogłębić wiedzę o tych stronach, polecamy linki do serwisów internetowych:

www.nadbugiem.com.pl
www.tygiel dolinybugu.pl
www.mielnik.com
www.mielnik.com.pl
www.drohiczyn.pl
www.drohiczyn.opoka.org.pl
www.nurzec-stacja.eu
www.perlejewo.pl
www.perlejewo.webpark.pl
www.siemiatycze.com
www.siemiatycze.pl
www.siemiatycze-um.com.pl

Szlaki turystyczne

■ Szlak od promu do promu

Trasa: Mielnik – Sutno – Niemirów, przeprawa promem za rzekę – Gnojno – Stary Bubel – Pawłów Stary – Janów Podlaski. **Powrót:** Stary Bubel – Gnojno – Borsuki – Serpelicę – Klepaczew – Zabuże, przeprawa promem – Mielnik

Długość: 60 km

Szlak urozmaicony wzgórzami i pagórkami. Po drodze widoki zapierające dech w piersiach. Klimat podlaskich wsi, domostwa otoczone lipami i ukwieconymi ogródkami. Słupy przydrożne, zwieńczone bocianimi gniazdami. Spragnieni wędrowcy mogą zaczerpnąć wody z prawdziwej cembrowanej studni, zadaszonej, z kołowrotkiem i wiadrem wewnątrz.

Mielnik – szlak zaczyna się na przy-

stanku PKS. Naprzeciw znajduje się wzgórze, z którego w XIX wieku przeniesiono cerkiew do Grabarki (ośrodek kultu prawosławia). Poruszamy się na wschód, mijamy budynek Urzędu Gminy z informacją turystyczną, dzielnicę Mielnika zwaną Przedmieście, miejsce ostatniego mostu przez Bug. Po obu stronach drogi lasy porastające wzgórze i wąwozy Ziemi Mielnickiej.

Sutno – we wsi kilka domków drewnianych wpisanych do rejestru zabytków, jednak ich urok został oszalałowany, bywa, że i sidingiem.

Niemirów – niegdyś miasto, wzmiankowane w 1495 roku. W 1616 roku Stanisław Nimira uzyskał dla wsi prawa miejskie. W 1774 roku ówczesny dziedzic Michał Czartoryski wyjednał u króla St. Augusta przywilej na prowadzenie targów. W czasie Powstania Styczniowego podczas przeprawy przez rzekę oddział Rogińskiego walczył z wojskami rosyjskimi. Miasto, zniszczone w 1944 roku, straciło prawa miejskie. O jego świetności świadczy dobrze zachowany kościół klasycystyczny, rynek oraz układ ulic. Nad Bugiem natomiast znajduje się XI-wieczne grodzisko zwane Górą Zamkową. Na cmentarzu groby powstańców. Jest też ciekawa płaskorzeźba dłuta Xawerego Dunikowskiego na jednym z nagrobków. Promem przeprawiamy się na drugi brzeg.

Przejeżdżamy przez wsie Gnojno, Stary Bubel, Pawłów Stary, gdzie życie toczy się wolniej, mijamy uroczę, stare, przeważnie drewniane świątynki, niegdyś unickie, prawosławne, teraz katolickie, czynne lub zamknięte i nieużywane. Na podwórzach zdarzają się jeszcze studnie z żurawiem.

W **Janowie Podlaskim** zwiedzamy oczywiście stadninę koni i zespół pokatedralny z XVIII w. W parku w obrębie dawnego zamku biskupiego jest grota, w której rozmyślał biskup Naruszewicz.

Droga powrotna wiedzie przez Stary Bubel i Gnojno. Pomiędzy tymi miejscowościami warto odszukać piękne

(nieoznaczone) miejsce widokowe, wysoki nadrzeczny klif, z którego roztacza się widok na płynącą w dole dziłką, nigdy nie regulowaną rzekę.

Przejeżdżamy przez Borsuki, gdzie pozostało trochę starych domów charakterystycznych dla tej części Podlasia.

Serpelice to miejscowość, która ma charakter już typowo wypoczynkowy. Jest tu mnóstwo domków wypoczynkowych, sklepy, restauracje, bary (szczególnie latem). Legenda głosi, że nazwa wzięła się od cięcia sierpami twarzy Tatarów, którzy najechali miejscowość w porze żniw.

Na koniec mijamy małą turystyczną wieś Klepaczew oraz Zabuzę – to dawna dzielnica Mielnika położona za Bugiem. Śródpolną ścieżką docieramy do przeprawy promowej w Mielniku.

■ Po gminach powiatu siemiatyckiego

Trasa: Mielnik – Maćkowice – Anusin – Słochy Annapolskie – Drohiczyn – Wólka Zamkowa – Milewo – Arbasy Duże – Granne – Kruzy – Głębocek – Pobikry – Rezerwat „Koryciny” – Siemiony „Zespół dębów” – Czarna Średnia – Grodzisk – Dziadkowice – Choroszczewo – Milejczyce – Nurzec-Stacja – Radziwiłłówka – Mielnik

Długość: 200 km

Szlak zaczyna się we wsi Mielnik – dawnym X-XI-wiecznym mieście. Można tu zwiedzać zabytki budownictwa sakralnego, Górę Zamkową, rezerwat roślinności kserotermicznej, czynną kopalnię kredy oraz duże zróżnicowanie terenu. Lasy „Puszczy Mielnickiej” obfitują w runo leśne, a dzika zwierzyna sama wychodzi przed obiektyw aparatu. Przepiękne ścieżki do spacerów i jazdy rowerem. Stąd kierujemy się na zachód.

Pierwsza miejscowość na szlaku to Osłowo, niegdyś dzielnica Mielnika, siedziba wójta mielnickiego.

Dalej na zachód leżą **Maćkowice**, gdzie funkcjonował młyn wodny (istnieje jako własność prywatna do dziś),

należący do zamku mielnickiego.

Poruszając się ciągle w kierunku zachodnim w miejscowości **Słochy Annopolskie** napotkamy kurhany, pozostałość po pradawnych mieszkańcach tych ziem.

Następną miejscowością jest **Drohiczyn**. To pierwsza stolica woj. podlaskiego, miejsce koronacji księcia haliczkiego Daniela Romanowicza, jedyne w historii króla Rusi. Obecnie siedziba kurii biskupiej. Miejscowość z pięknymi zabytkami budownictwa sakralnego, siedziba muzeum diecezjalnego.

Za Drohiczynem mieści się wieś Wólka Zamkowa zaopatrująca niegdyś zamki w produkty rolne. Za wsią (ok. 1 km) skręcamy w prawo na Granne.

Przemierzamy lasy, zbliżając się do Bugu. Zmienia się charakter gospodarstw rolnych, z drobnych na gospodarstwa znacznie większe, zasobniejsze, często w zabudowie kolonijnej. Odwiedzamy urocze miejscowości Granne, Kruzy, Głębozec, położone na skarpie nad pięknymi zakolami rzeki.

Następne odwiedzamy Perlejewo, siedzibę gminy. Jest to typowa wieś rolnicza z kościołem parafialnym w stylu klasycystycznym o charakterystycznych dwóch wieżach, stylizowanych na obrotowe.

Stąd kierujemy się do Korycina, gdzie w dwóch położonych blisko siebie rezerwach możemy oglądać las typowy dla północnej części Wysoczyzny Drohiczkiej, natomiast w zespole dębów „Siemiony” skupisko 200-300-letnich drzew, pozostałość prastarej puszczy.

W starym Grodzisku, kolejnej miejscowości gminnej na naszym szlaku, możemy zobaczyć kościół i cerkiew z XIX wieku. Wieś wzmiankowana już w XV wieku, założona zapewne w miejscu XI-wiecznego grodu. Otoczona wokół kurhanami, co potwierdza jej dawne pochodzenie.

Z Grodziska kierując się na wschód jedziemy w kierunku Dziadkowic, założonych w XV wieku. Ta miejscowość gminna położona jest na skraju dawnej

Puszczy Zamku Mielnickiego. Obejrząc w niej można klasycystyczny kościół z 1921 roku.

Następną wsią są Milejczyce, dawne miasto. Niegdyś miejscowość była stacją przystankową dla królów i książąt podróżujących z Litwy do Krakowa. We wsi znajduje się kościół drewniany z 1650 roku, dzwonnica z XVIII wieku, cerkiew prawosławna z końca XIX wieku. Zachował się też budynek bożnicy.

W Milejczycach skręcamy na południe do Nurca-Stacji, dużej wsi, siedziby kolejnej gminy powiatu siemiatyckiego, znanej z końca XV wieku. W lasach nurzeckich znajduje się rezerwat „Sokół”. Reprezentuje on fragment lasu charakterystyczny dla południowo-wschodniej części Wysoczyzny Drohiczkiej. W Nurcu znajduje się siedziba nadleśnictwa, przebiega też szlak kolejowy. Przy stacji kolejowej zbudowanej w czasach carskich wznosi się XIX-wieczna wieża ciśnień.

Stąd kierujemy się na południe, w stronę Mielnika, mijając rezerwat „Grąd Radziwiłłowski”, czyli starą, naturalną część Puszczy Mielnickiej. Przy drodze przycupnęła niewielka, malowniczo położona wieś Radziwiłłówka, kojarzona z wielkim magnackim rodem, chociaż stara nazwa brzmiała Radziłówka, a w czasach zaborów Aleksandrówka, na cześć cara.

■ Szlak pielgrzymkowy

Trasa: Mielnik – Radziwiłłówka – Grabarka – Szumiłłówka – Oksiutyce – Pawłowicze – Homoty – Kudelicze – Maćkowicze – Ostowo – Mielnik

Długość: 24 km

Szlak prowadzi przez tereny rolno-leśne. Ich cechą wspólną jest mało intensywny sposób gospodarowania człowiekiem, liczne miedze śródpolne, zadrzewienia i nieużytki. Po drodze wiele krzyży rzymsko-katolickich i prawosławnych, stojących na rozstajach aktualnych lub dawno zapomnianych traktów.

Mielnik – szlak zaczyna się na przystanku PKS-u. Naprzeciwko po prawej stronie znajduje się wzgórze pocerkiewne, z którego przewieziono drewnianą cerkiew na Grabarkę (spłonęła). Schodząc ulicą Brzeską w prawo można obejrzeć czynną odkrywkową kopalnię kredy. Natomiast idąc w lewo, widzimy kościół pw. Przemienienia Pańskiego, ok. 150 m dalej wzgórze, na którym stał kościół pw. św. Rocha (upamiętnia go teraz kapliczka).

Na skrzyżowaniu kierujemy się w prawo, ul. Królewską zmierzamy na północ przez las ku Radziwiłłowce. Wieś założona została w 1576 roku. Nazwa pochodzi od rodu Radziwiłłów, lub imienia Radź, gdyż kiedyś brzmiała Radziłówka. W czasie zaborów, w pewnym okresie nazywana była też Aleksandrowką, na cześć cara Aleksandra II.

Na końcu wsi skręcamy w lewo drogą szutrową i podążamy do świątyni w Grabarce. Wieś tę założono ok. 1592 roku, biorąc nazwę od białoruskiego słowa *hrabar*, co znaczy kopaczrowów, studni. Znana jest przede wszystkim z położonego ok. 1 km od niej Wzgórza Pątników. Otoczona tysiącami pokutnych krzyży stoi na wzniesieniu urocza, tajemnicza cerkiew. W 1710 roku w czasie epidemii cholery przeżyli tylko ci wierni, którzy uwierzyli w wizję starca i schronili się wraz z nim w tym uroczysku, pili wodę z płynącego obok strumienia i myli się w nim. Takich świętych źródełek jest więcej na opisywanym terenie (np. przy cerkwi w Tokarach, źródło Prowały). Ciekawa jest również historia związana ze świętą ikoną Spasa Izbawnika z mielnickiej świątyni. Przypłynęła ona Bugiem do Mielnika i zastąpiła z licznych cudów. Ukrywano ją po lasach Puszczy Mielnickiej, chroniąc przed najeźdźcami tatarskimi, jaćwieskimi i innymi. Na wzgórzu mieszczą się również zabudowania żeńskiego klasztoru prawosławnego, założonego w 1947 roku.

Z Grabarki udajemy się w kierunku wsi Szumiłówka, Oksiućcze, Pawłowicze, Kudelicze, Homoty i Maćkowicze. Leżą one wzdłuż rzeczki Moszczoniej, której wody ochroniły przed epidemią, a w dawnych czasach napędzała również młyny wodne należące do Zamku Mielnickiego. Imiona zarządców i dzierżawców stały się później nazwami miejscowości.

Kolejna miejscowość to Osłowo, dawne przedmieście Mielnika, gdzie stał dwór wójta mielnickiego.

Wracając przez Osłowo do Mielnika, po lewej stronie mijamy Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowo „Głogi”. Utworzono go na powierzchni 59,61 ha, aby zachować fragment doliny Bugu, charakteryzującej się bogatą rzeźbą terenu, rzadką roślinnością kserotermiczną i wysokimi walorami krajobrazowymi. Do ciekawostek należy to, że zawiera w sobie 9 wąwozów powstałych podczas cofania się lodowca. Jeden z nich, Szubienica, jest szczególny. Legenda głosi, że otoczono tam oddział szwedzki ze zrabowanymi zdobyczami wojennymi. Ci, nie mając innej drogi odwrotu, postanowili przetopić złoto w figurę konia, zakopać w którejś z gór, a na straży zostawili wielkiego czarnego psa. W jego obrębie znajduje się też stare wyrobisko kredy, pozostałości pieców wapienników służących do wypalania wapna z kredy oraz stanowiska, gdzie wyrabiano narzędzia krzemienne. W latach 1959-1960 wykonano tu także badania hydrogeologiczne. Występujące wody chlorkowo-sodowo-wapniowe dały podstawę zakwalifikowania Mielnika do miejscowości potencjalnie uzdrowiskowych.

Na samym początku Mielnika (od strony zachodniej) przy ul. Polnej znajduje się tablica informująca o wieży widokowej oddalonej o 700 m, z której możemy zachwycać się pięknymi widokami. Cofając się do ul. Brzeskiej, można zwiedzić cerkiew parafialną z 1823 roku pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny. W głębi na starym

cmentarzu stoi drewniana cerkiew z 1776 roku pw. Opieki Matki Bożej, otoczona wieloma bardzo ciekawymi nagrobkami. Bezpośrednio z cmentarza w południowo-wschodnim rogu można przejść na Górę Zamkową i obejrzeć ruiny kościoła pw. Trójcy Świętej, fundacji Wielkiego Księcia Litewskiego Witolda. Potem wspinaemy się wygodnymi schodami na Górę Zamkową (180 m n.p.m.), aby podziwiać przepiękne położenie Mielnika nad rzeką Bug i ślady dawnego grodziska z XI/XII wieku. Bardzo blisko, w centrum skweru widnieje tablica upamiętniająca 500-lecie podpisania Unii Mielnickiej i nadania Mielnikowi praw miejskich magdeburskich. Od wschodu, w dawnym rynku miejskim znajduje się Vava, galeria malarstwa, rzeźby i judaików (dawna bożnica).

■ Szlak rowerowy „Granica UE i NATO”

Trasa: Siemiatycze – Moszczona Królewska – Radziwiłłówka – Adamowo – Koterka, Mielnik – Siemiatycze

Długość: 60 km

Z Siemiatycz wyjeżdżamy ul. 11 Listopada drogą na Lublin i Warszawę. Mijamy „Zajazd u Kmicica”, zbudowany w latach 70-tych ubiegłego wieku. Na rondzie wybieramy trzeci zjazd i jedziemy drogą na Mielnik do Moszczony Królewskiej. Z lewej strony drogi cmentarz żołnierzy niemieckich i rosyjskich z I wojny światowej, a z drugiej strony budynek przedwojennego zarządu dróg, w czasach okupacji sowieckiej placówka rosyjskiej straży granicznej.

Jadąc prosto po ok. 12 km znajdziemy się w Moszczonie Królewskiej. Po lewej stronie za wsią góra, pogańskie miejsce kultu, opisana m.in. przez Oskara Kolberga, jako miejsce sabatów czarownic. Szczyt góry obłożony głazami. W czerwcu jest tam masa poziomek.

Nieco dalej za Moszczoną, po lewej stronie (ok. 100 m od szosy) Góra Bazylika. Można na nią wejść po drewnia-

nych schodkach.

Z Moszczony Królewskiej jedziemy ok. 3,5 km do wsi Radziwiłłówka. Po drodze lasy pełne grzybów, głównie kurek i prawdziwków.

Kolejne 6 km i wjeżdżamy do Adamowa. Znajduje się tutaj stacja pomp i zbiorniki PERN „Przyjaźń” (jedne z największych w Europie). Lasy są wyjątkowo bogate w grzyby i jagody.

Jedziemy dalej prosto ok. 5 km do Koterki. Po ok. 2 km po lewej stronie drogi tuż przy granicy natkniemy się na cerkiew zbudowaną na wyspie wśród bagien. Po prawej las spacerowy, ale uwaga! znajdujemy się przy białoruskiej granicy. Nie wolno zbliżać się do pasa drogi granicznej. Należy też okazać dokumenty na żądanie straży granicznej. Na tym terenie dostajemy sms „Witamy na Białorusi”.

Wracamy do Adamowa, a tam skręcamy w lewo drogą do uroczej wsi Mętna i dalej do Mielnika (razem ok. 13,5 km).

W Mielniku obiad w „Panoramie” (na przykład zupa kniaziewska). No, i zwiedzanie, a może nawet nocleg. Do tej pory przejechaliśmy już ok. 40 km.

Jeśli wracamy na nocleg do Siemiatycz (kolejne 19 km), jedziemy drogą wzdłuż Bugu (niezwykłe widoki) przez Osłowo, Maćkowicze, Olendry i Anusin.

■ Szlak Kupiecki

Trasa: Siemiatycze – Baciki Bliższe – Grabarka – Końskie Góry – Radziwiłłówka – Mielnik – Wajków – Sutno – Niemirów

Długość: ok 40 km

Z Siemiatycz jedziemy na wschód ul. Górną i na ok. 4 km skręcamy w lewo. Minąwszy po prawej Baciki Bliższe docieramy do Bacik Średnich, gdzie warto zwiedzić podworski park z murowanym dworem z początku XX wieku i młyn wodny. To pozostałości po dawnym właścicielu wsi, hrabim Ciecierskim. Wracamy na drogę i jedziemy prosto przez wieś Kajanka. Na skrzyżowaniu skręcamy w kierunku Mielnika. Tędy dojeżdżamy do Świętej Góry

Grabarka, miejsca kultu wyznawców prawosławia w Polsce. Tu trzeba zaplanować sobie więcej czasu. Miejsce warte jest kontemplacji. Następna miejscowość to wieś Końskie Góry, w której według legendy schroniły się oddziały jazdy tatarskiej po ataku na zamek mielnicki. Wtedy przyszła burza piaskowa, zasypała najeźdźców wraz z końmi, utworzyły się pagórki i stąd nazwa Końskie Góry. Dalej trasa biegnie przez teren rezerwatu „Grąd Radziwiłłowski” i wieś Radziwiłłówkę do Mielnika. Po zwiedzeniu Mielnika podążamy do wsi Wajków, która obecnie jest osadą letniskową. Za Wajkowem, leśną drogą u podnóża wzgórz, prowadzącą wzdłuż Bugu, docieramy do Sutna. Tutaj na skarpie w XVI wieku stał dwór, zniszczony w 1939 roku. Pozostały z niego resztki alei dojazdowej i parku. Dalej szlak prowadzi do Niemirowa, wsi, która dawniej była miastem, a zachowała do dzisiaj dawny układ przestrzenny. Na uwagę zasługuje kościół (z ciekawym przedśmionkiem na planie koła, kamienną misą na wodę święconą). Za kościołem w prawo w ul. Zamkową, Góra Zamkowa (grodzisko średniowieczne), w prawo do przystani promowej i do granicy. Na końcu wsi cmentarz, na nim na jednym z nagrobków płaskorzeźba Ksawerego Dunikowskiego. Od cmentarza, idąc wzdłuż lasu, dojdziemy do granicy. Przed granicą (nie wchodzić na pas drogi granicznej!) ukazują się nam białoruska wieża strażnicza. Skracamy w prawo w stronę Bugu (Ostrożnie! Stro-ma skarpa). Ładny widok. Przez las, brzegiem skarpy, wracamy do Niemirowa.

■ Szlak rowerowy „Nadbużańskie wioski”

Trasa: Siemiatycze – Turna Mała – Wólka Nadbużna – Ogrodniki – Klekotowo – Słochy Annapolskie – Siemiatycze

Długość: ok. 27 km

Z Siemiatycz wyjeżdżamy drogą na Lublin, przed mostem skręcamy do Turny Małej i dalej do Wólki Nadbużnej. Tu można pospacerować nad Bugiem

na terenie ośrodka wczasowego.

Wracamy do wsi i dalej połąną drogą, obok rozlewisk Bugu, wśród pól i lasów, jedziemy do Ogrodnik. Droga prowadzi miejscami przez wydmy zalesione odpowiednimi odmianami sosny. Niezwykła przyroda.

Dalej znajduje się malownicza wieś Ogrodniki nad Bugiem, a później Klekotowo. Tam wyjeżdżamy na trasę do Siemiatycz.

Po drodze mijamy sowieckie bunkry Linii Mołotowa z lat II wojny światowej. Można je sobie z bliska obejrzeć. Wrażenia estetyczne z wycieczki gwarantowane.

■ Szlak rowerowy „Archeologiczny”

Trasa: Siemiatycze – Krupice – Rogawka – Klukowo – Cecele – Skiwy – Siemiatycze

Długość: ok. 25 km

Na terenie powiatu siemiatyckiego tylko częściowo zbadano bogate ślady osadnictwa kultur przedśłowiańskich. Nasz szlak wiedzie wśród kurhanów, pagórków i lasów.

Z Siemiatycz wyjeżdżamy ul. Drohiczyńską za miasto i dalej wciąż prosto żwirówką, aż do poprzecznej brukowanej drogi, na której skręcamy w prawo do Krupic. Później wprost do Rogawki. Z Rogawki na Klukowo i później Cecele. Z Cecele do Skiw i stamtąd powrót do Siemiatycz.

Krupice – osada z czasów rzymskich, kultura przeworska, liczne kurhany i cmentarzyska III-IV w. n.e.

Rogawka – grodzisko, cmentarzysko, kurhan, wczesne średniowiecze. Cerkiew prawosławna zbudowana jest na wzgórzu obok cmentarzyska z początków naszej ery.

Cecele – cmentarzyska, kurhany, ślady osadnictwa. Cecelska faza kultury wielbarskiej (inaczej gocko-gepickiej).

Skiwy Małe i Duże – cmentarzyska, kurhan.

■ Wycieczka samochodowa „Bug w dwóch gminach”

Trasa: Siemiatycze – Drohiczyn – Wólka Zamkowa – Putkowice Nadolne – Granne –

**Kruzy – Głęboćek – Głody – Kobyla – Pełch
– Perlejewo – Twarogi Lackie – Siemiatycze**

Długość: ok. 74 km

Po drodze zwiedzanie Drohiczyzna, później szczególnie przyroda i krajo-
brazy nadbużańskie o nieco innym
charakterze niż w gminie Mielnik, zjad-
dy nad Bug, stare kapliczki, nadbużań-
skie wsie, które do dziś zachowały swój
charakter. Dużo do odkrycia i poznania.
Warto często się zatrzymywać.

Trasa nadaje się również na rower, zale-
ży to tylko od kondycji.

■ Szlak Bunkrów

**Trasa: Wólka Nadbużna – Anusin – Olendry –
Maćkowicze – Mielnik**

Szlak prowadzi na północny-wschód
przez las sosnowy, na którego skraju
znajdują się mogiły zamordowanych
przez Niemców w 1941 roku miesz-
kańców Słoch Annapolskich. W oko-
licy skrzyżowania dróg pozostałości
cmentarza żołnierzy poległych w cza-
sie I wojny światowej.

W pobliżu wsi Anusin i dalej ciągnie się
pas bunkrów sowieckich Linii Mołotowa
z lat 1940-41.

■ Szlak rowerowy „Nadbużański”

**Trasa: Drohiczyn – Słochy Annapolskie –
Anusin – Mielnik**

■ Szlak kajakowy po Bugu (spływ po rzece Bug)

**Trasa: Niemirów – Sutno – Wajków – Mielnik
– Wólka Nadbużna – Drohiczyn**

■ Szlak Doliny Moszczoniej

**Trasa: Nurzec-Stacja – Moszczona Pańska –
Sycze – Grabarka – Szerzenie – Olendry**

Szlak prowadzi wzdłuż rzeki Moszczo-
nej. Warto zwrócić uwagę na stare bu-
downictwo mijanych miejscowości.

W Nurcu-Stacji: zabytkowy dworzec ko-
lejowy, wieża ciśnień, mur z końca XIX
wieku. Atrakcją szlaku jest Święta Góra
Grabarka. Trasa kończy się na bunkrze
Linii Mołotowa we wsi Olendry.

■ Szlak północny

**Trasa: Siemiatycze – Baciki – Romanówka
– Żurobice – Dziadkowie – Brzeziny –
Dołubowo**

MIASTO SIEMIATYCZE

■ Szlak Powstania Styczniowego

Trasa: wokół Siemiatycz

Szlak rozpoczyna się od byłej synagogi
przy ul. Zaszkolnej i prowadzi starymi
ulicami miasta: Krótką, 3 Maja, Powsta-
nia Styczniowego, Głowackiego, do
Czartajewa, później przez las sosnowy
i leszczynowy nad zalew i kolejnymi
ulicami: Wysoką, Polną, Kościuszki, do
wsi Turna Duża i od „Zajazdu u Kmici-
ca” powrót ul. Jabłonowskiej, 11 Listo-
pada i Pałacową pod synagogę. Szlak
prowadzi przez miejsca, w których
w dniach 6–7 lutego 1863 roku toczyły
się walki jednej z największych bitew
Powstania Styczniowego.

Szczególnie warte uwagi są resztki sta-
rego cmentarza parafialnego przy ul.
Powstania Styczniowego. Mury tego
cmentarza były pierwszym szańcem
obrony miasta przed nacierającymi od
strony Czartajewa wojskami rosyjski-
mi pod dowództwem gen. Maniukina.
Na końcu ulicy Pałacowej dwa sfinksy,
pozostałości bramy nieistniejącego
dzisiaj pałacu ks. Anny Jabłonow-
skiej. Był on ostatnim punktem oporu
i miejscem pobytu rannych w bitwie
powstańców. Pałac został otoczony
przez Kozaków i spalony, wraz ze znaj-
dującymi się wewnątrz rannymi.

GMINA MIELNIK

■ Szlak bunkrów Linii Mołotowa

**Trasa: Siemiatycze Stacja – Olchowicze –
Moszczona Królewska**

■ Szlak „Mielnicki Przełom Bugu”

**Trasa: Mielnik Zagórze – Góra Uszeście
– Mielnik Piaski – amfiteatr „Topolina” –
Mielnik Piaski**

■ Szlak kajakowy po Bugu (spływ po rzece Bug)

Trasa: Niemirów – Sutno – Wajków – Mielnik

GMINA DROHICZYN

■ Szlak nadbużański

**Trasa: Tonkiele – Wólka Zamkowa – Drohi-
czyn – Zajęczniki**

GMINA NURZEC-STACJA

■ Szlak Doliny Moszczoniej

Trasa: Nurzec Stacja – Moszczona Pańska – Sycze – Grabarka

GMINA SIEMIATYCZE

■ Szlak Doliny Moszczoniej

Trasa: Nurzec Stacja – Moszczona Pańska – Sycze – Grabarka – Szerszenie – Olendry

Twórczość ludowa i rękodzielnictwo

Region Puszczy Mielnickiej, tak jak cały pas przygranicznych obszarów Polski Wschodniej, jest szczególnie bogaty w tradycje ludowej wytwórczości i rękodzieła zachowującego wzory regionalne. Wiąże się ono najczęściej z wielokulturowością, tak charakterystyczną dla obszarów pogranicza. Postępujący szybko rozwój cywilizacji i wynikające stąd zmiany w stylu życia mieszkańców wsi i miast, przyczyniają się do szybkiego zamierania sztuki rękodzielniczej. Obecnie już tylko nieliczni pasjonaci rękodzieła ludowego kontynuują wielowiekowe tradycje wyrobu i zdobienia w tradycyjny sposób, powiększając własne zbiory lub udostępniając je turystom na wystawach i kiermaszach.

W rejonie siemiatyckim szczególnie aktywne są hafciarki, koronczarki i pisankarki. Największe skupisko hafciarek i koronczarek znajduje się w Mielniku i Nurcu Stacji. Jedną z bardziej znanych twórczyń jest Elżbieta Śnieżko, właścicielka gospodarstwa agroturystycznego w Mielniku, przy ul. Brzeskiej 131 (www.agromielnik.republika.pl, tel. 085/657 71 05, 504 327 424), gdzie można obejrzeć przykłady tradycyjnego haftu, połączone z pokazami wykonywania różnego rodzaju ściegów. Gospodyni równie chętnie udzieli zainteresowanym wszelkich informacji o wykorzystywaniu haftu przy zdobieniu wnętrza domów, odzieży, pościeli, charakterystycznym dla dawnego stylu urządzania wiejskich chat, wraz ze specyficznymi elementami dotyczącymi prawosławia.

Inne znane hafciarki i koronczarki z Mielnika, Nurca-Stacji i okolic:

- **Nadzieja Kierkowicz**, Mielnik, ul. Brzeska 96, tel. 85/657 71 40 (haft krzyżykowy, szydełkowanie)
- **Alicja Okoczuk**, Mielnik, ul. Dubois 15, tel. 85/657 71 12, 605 450 774 (haft krzyżykowy, szydełkowanie)
- **Elżbieta Śnieżko**, Mielnik, ul. Brzeska 131, tel. 85/657 71 05, (haft krzyżykowy, szydełkowanie)
- **Jadwiga Deoniziak**, Nurzec-Stacja, ul. Okrężna 8, tel. 85/657 52 75 (haft krzyżykowy)
- **Zofia Hermanowicz**, Nurzec-Stacja, ul. Lipowa 8, tel. 85/657 52 83 (szydełkowanie)
- **Maria Jadczyk**, Nurzec-Stacja, ul. Okrężna 9, tel. 85/657 52 52 (haft krzyżykowy)
- **Helena Kalinowska**, Moszczona Pańska 33, tel. 608 812 860 (haft krzyżykowy)
- **Maria Sowa**, Nurzec-Stacja, ul. Lipowa 20, tel. 85/657 55 00 (haft krzyżykowy)
- **Mirosława Wołczuk**, Nurzec-Stacja, ul. Piaskowa 10/2, tel. 85/657 55 10 (haft krzyżykowy, szydełkowanie)

Kontakty do innych miejscowych hafciarek i koronczarek można uzyskać w Gminnej Bibliotece Publicznej w Mielniku, ul. Zaskolna 1, tel/faks 85/65 77 015, e-mail: biblioteka@mielnik.com.pl, przy której działa Nieformalne Koło Hafciarek i Koronczarek. Organizuje ono cykliczne spotkania twórców i wystawy wykonywanych prac.

Licznie reprezentowana grupa pisankarek mieszka głównie w miejscowościach Pawłowicze, Moszczona Królewska i Homoty. Niektóre z twórczyń organizują pokazy pisania pisanek z użyciem tradycyjnych technik dla grup szkolnych lub turystycznych, po wcześniejszym uzgodnieniu terminu. Są to:

- **Elżbieta Gorochowicz**, Moszczona Królewska 38, tel. 85/655 00 94
- **Maria Iwanowska**, Mielnik, ul. Sadowa 13, tel. 85/657 71 37
- **Nadzieja Kierkowicz**, Mielnik, ul. Brzeska 96, tel. 85/657 71 40
- **Elżbieta Śnieżko**, Mielnik, ul. Brzeska 131, tel. 85/657 71 05, 504 327 424
- **Elżbieta Wardecka**, Homoty 1, tel. 781 621 655

Od niedawna wykonuje się różne **pamiątki z kredy**, nawiązując do kilkusetletniej

historii wydobywania kredy piszącej w Mielniku i okolicy. Pomimo braku tradycji w stosowaniu określonych wzorów i elementów zdobniczych, wyroby te są doskonale dopracowane i swoją treścią nawiązują do obiektów charakterystycznych dla Mielnika albo śladów życia w epoce kredowej.

Są one dostępne u następujących twórców:

- **Nela Boguszewska**, artysta plastyk, Mielnik, tel. 85/657 70 52
- **Agnieszka Terpiłowska**, Mielnik, ul. Zamiejska 28, tel. 85/657 74 84
- **Elżbieta Terpiłowska**, Mielnik, ul. Sadowa 4, tel. 85/657 74 60

Prawie całkowicie zanikło tkactwo, w tym regionie bardzo popularne jeszcze w okresie powojennym, sukcesywnie zamierające w latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych. W wielu domach na strychach znajdują się jeszcze warsztaty tkackie, jakkolwiek z upływem czasu ubywa ich, tak jak ubywa ludzi pracujących niegdyś na nich.

Warsztat tkacki, wykorzystywany obecnie do organizacji pokazów tradycyjnego tkania, znajduje się we wsi Homoty, w gospodarstwie agroturystycznym Andrzeja Remesza, tel. 85/655 00 83. Tam też można obejrzeć tradycyjne wyroby tkackie zawierające motywy oparte na regionalnym wzornictwie.

W Mielniku można odwiedzić twórców wyplatających ozdoby i przedmioty użytkowe ze słomy, z użyciem różnych technik i spłotów, w zależności od formy i funkcji wyrobu. Są to:

- **Walentyna i Paweł Białobrzeski**, Mielnik, ul. Mostowa 9
- **Nadzieja Kierkowicz**, Mielnik, ul. Brzeska 96, tel. 85/657 71 40
- **Alicja Okoczek**, Mielnik, ul. Dubois 15, tel. 85/657 71 12, 605 450 774
- **Agnieszka Terpiłowska**, Mielnik, ul. Zamiejska 28, tel. 85/657 74 84
- **Elżbieta Terpiłowska** Mielnik ul. Sadowa 4, tel. 85/6577460

Wyroby wikliniarskie o szerokim asortymencie są dostępne w pracowni **Anny Motylewicz**, znajdującej się we wsi Ogrodniki, gm. Siemiatycze, tel. 85/6561636.

Osoby zainteresowane pamiątkami z rejonu Siemiatycz i Podlasia Nadbużańskiego mogą je nabyć również w Siemiatyczach, przy ul. Grodzieńskiej 30, w sklepiu „Pamiątki nie tylko z Podlasia”.

Przewodnicy turystyczni

- **Eugeniusz Nowak**, Siemiatycze, ul. Nadrzeczna 14, tel. 85/6556132
- **Jerzy Śnieżko**, Mielnik, ul. Brzeska 131, tel. 85/6577105, 513300794, e-mail: jsniezko@op.pl
- **Henryk Świerżewski**, Siemiatycze, ul. Ogrodowa 2/4, tel. 85/6555104

Przydatne informacje

POSIŁKI

■ W Siemiatyczach

Restauracja „Cezar”, ul. Mickiewicza 10 (nad zalewem), tel. 85/6554060

Pensjonacik „Stary Rynek”, Plac Jana Pawła II 41 (centrum), tel. 85/6555538, 695186429

Restauracja Zajazd „U Kmicica”, ul. 11 listopada 192, tel. 85/6552432

Restauracja „Metro”, Plac Jana Pawła II 15 (centrum), tel. 85/6560690

Bar „U Szymka”, róg ul. 11 Listopada i Świętojańskiej, tel. 85/6554544, 511473446. Bez alkoholu. Dowóz na telefon.

Pizzeria „Karolina”, ul. Słowiczyńska 4 (obok ronda przy dworcu PKS), tel. 85/6560010. Bez alkoholu. Dowóz na telefon.

Pizzeria „Morella”, ul. Wysoka 60 C (osiedle „Wysokie”); tel. 85/6561314. Dowóz na telefon.

Bar „Zacisze”, ul. Kilińskiego 4, tel. 85/6552246

„Caffe Bar”, ul. Kościuszki 40 (naprzeciw liceum), tel. 510 565656

Bar „EMKa”, ul. 11 listopada 247A (przy stacji paliw, na wylocie z miasta w stronę Warszawy i Lublina)

Bar „Wodnik”, ul. Sportowa 44 (kebab, tylko latem)

Bary nastawione głównie na piwo

Bar „Polonez”, ul. Mickiewicza 13 (nad zalewem), tel. 85/6555231

Bar „Ewa”, ul. Grodzieńska 33

■ W Mielniku

Restauracja „Panorama”, Mielnik, ul. Brzeska 67, tel. 85/6577276, www.mielnik.pl

Restauracja GS „Wczasowa”, Mielnik ul. Brzeska 112, tel. 85/6577031, 85/6577005

Bar „Pod Beczułką”, Mielnik, Pl. Kościuszki 5, tel. 85/6577117, czynny od maja do września

■ W Drohiczyźnie

Restauracja „Zamkowa”, Drohiczyn,

ul. Kraszewskiego 16, tel. 502382731, 503111591

Pensjonat „Irena”, Drohiczyn,
ul. Ciechanowiecka 6, tel. 85/65570 18,
85/655 66 00, 509 377 093

■ **W Dziadkowicach**

Bar „Jazz”, Dziadkowice 62, tel. 85/6571602

■ **W Nurcu-Stacji**

Bar „Bogus”, Żerczyce 9, tel. 85/6575258

Bar „Hades”, Zalesie 110, tel. 85/6575296
(stacja paliw)

NOCLEGI

■ **Siemiatycze**

Pensjonat „Cezar”, ul. Mickiewicza 10,
w pobliżu zalewu, tel. 85/6564060,
25 miejsc noclegowych. Dwie gwiazdki. Re-

stauracja na miejscu, www.restauracja-cezar.eu

Pensjonacik „Stary Rynek”, Plac Jana Paw-
ła II 41, centrum miasta, w pobliżu kościoła,
tel. 85/6555538, 695186429, 15 miejsc
noclegowych. Restauracja na miejscu.

Zajazd „U Kmicica”, ul. 11 Listopada 192
(przy wylocie na Lublin i Warszawę), położo-
ny na skraju lasu, tel. 85/6552432, 30 miejsc
noclegowych. Restauracja na miejscu.

Dom Noclegowy przy Gimnazjum Gmin-
nym, Siemiatycze, ul. Kościuszki 88, tel.

85/6553414, 22 miejsca noclegowe. Pokoje
bez łazienek. Brak gastronomii na miejscu.

„Helena”, Siemiatycze, ul. Kasztanowa 58,
tel. 85/6552345, 14 miejsc noclegowych,
bez gastronomii na miejscu.

■ **Gmina Mielnik**

„Panorama” Mielnik, ul. Brzeska 67,
tel. 85/6577276. Na miejscu restauracja.
40 miejsc noclegowych, www.mielnik.pl

Samorządowy Ośrodek Wczasowy, Miel-
nik, ul. Brzeska (przy wjeździe do Mielnika
od strony Osłowa), domki kilkuosobowe,
tel. 85/6577003. Czynne latem.

Ośrodek Ochotniczej Straży Pożarnej
w Mielniku, administrowany przez GOKSiR
w Mielniku; tel. (85) 6577167, 30 miejsc
noclegowych.

■ **Gmina Siemiatycze**

SP ZOL Baciki Średnie, tel. 85/6552442, 50
miejsc noclegowych (noclegi zbiorowe).

Internat Zespołu Szkół Rolniczych
w Czartajewie, tel. 85/6564914, 80 miejsc
noclegowych (noclegi zbiorowe).

Ośrodek Wczasowy „Pod Sosną”, Wólka
Nadbużna, tel. 85/655 23 27, 85/655 28 72.
Domki campingowe. Czynne latem,
www.halgen.bialystok.pl

■ **Drohiczyn**

„Zamkowa”, Drohiczyn, ul. Kraszewskiego
16, tel. 502382731, 503111591; 40 miejsc
noclegowych.

Pensjonat „Irena”, Drohiczyn, ul. Ciecha-
nowiecka 6, tel. 85/6557018, 85/6556600,
509377093; 10 miejsc noclegowych,
ireneuszlugowski@wp.pl

Internat Zespołu Szkół Rolniczych w
Ostrożanach, tel./faks 85/6551411; 110
miejsc noclegowych (noclegi zbiorowe).

Dom św. Antoniego, Drohiczyn,
ul. Kraszewskiego 4 (były internat LO),
tel. 85/6565781, 85/6555780. Schronisko
dla 60 osób, [domantoniego@drohiczyn.](mailto:domantoniego@drohiczyn.opoka.org.pl)
opoka.org.pl

AGROTURYSTYKA

■ **Gmina Mielnik**

Gospodarstwa zrzeszone w Stowarzysze-
niu Agroturystycznym „Puszcza Mielnicka”:
www.puszczamielnicka.ovh.org

e-mail: puszczamielnicka@vp.pl
tel. 85/6577015

• **Elżbieta i Jerzy Śniezko, Mielnik,**
ul. Brzeska 131, tel. 85/6577105, 513300794
e-mail: e.sniezka@op.pl, jsniezko@op.pl,
www.agromielnik.republika.pl,

• **Jan Dmitruk, Mielnik,**
ul. Biała 8, tel. 85/6556348, 661784522

• **Irena Wysocka, Mielnik, ul. Brzeska 220,**
tel. 696650015, 85/6577125, e-mail: iwysoc-ka@wp.pl, www.irenawysocka.pl

• **Maria Charkiewicz, Mielnik,**
ul. Królewska 7, tel. 85/6577115

• **Jan Zduniewicz, Mielnik, ul. Brzeska 67,**
tel. 85/6577276, www.mielnik.pl

• **Katarzyna Biedrzycka, Mielnik,**
ul. Brzeska 136, tel. 85/6577057, 91538270,
e-mail: kachna@post.pl

• **Maria Iwanowska, Mielnik,**
ul. Sadowa 13, tel. 85/6577137

• **Klaudia Kędziora, Mielnik,**
ul. Brzeska 85, tel. 85/6577056

• **Zofia i Zbigniew Mormal, Mielnik,**
tel. 85/6577235

• **Sławomir Kasperuk, Mielnik, ul. Brzeska**
51, tel. 608478023, www.kajaki-mielnik.pl

• **Olga Pogrebiak, Radziwiłłówka,**
tel. 85/6577444

• **Andrzej Remesz, Homoty, tel. 85/6550083**

• **Małgorzata Kałanczyńska,**
Sutno 89, tel. 85/6577173, 607669949

• **Apolonia Krajewska, Sutno 2,**

tel. 85/6553786, 501690965, 513873487

• **Grażyna Ostapkowicz**, „Julia”, Osłowo,
tel. 85/6577180, 500088332,
www.agro-julia.yoyo.pl

• **Barbara Sawicka**, „Cztery pory roku”,
Osłowo 31, tel. 604613246

Inne

• **Piotr Szymański**, Mielnik,
tel. 85/6577068

• **Halina Mirowska**, Mielnik,
tel. 85/6577231

• **Leokadia Dacewicz**, Mielnik,
ul. Dubois 14, tel. 85/6577110

• **Mirosław Juzefowicz**, Mielnik,
tel. 85/6577070, 604156154

• **Jerzy Kierkowicz**, Mielnik, ul. Brzeska 232,
tel. 85/6577156, www.nad.bugiem.prv.pl

• **Wojciech Kudelski**, „Flisak”, Mielnik,
tel. 601916125, e-mail: flisak@agroturystyka.pl

• **Jan Kierkowicz**, „Na Górnej”,
Mielnik, tel. 660925219

• **Maria Urbańska**, Mielnik, tel. 85/6577141

• **Łucja Teresa Nesterowicz**, „Łucja”,
Mielnik, tel. 85/6577166

• **Zbigniew Sawczuk**, Mielnik,
tel. 85/6577108

• **Alicja Boratyńska**, Mielnik,
tel. 85/6577161

• **Krystyna Zwierzyńska**, Mielnik,
tel. 85/6577103, 606928108,
e-mail: krysiazwierzynska@wp.pl

• **Elżbieta Szymańska**, Wajków 50,
tel. 500351138, 85/6577255, e-mail: proctor9@interia.pl, www.domeknadbugiem.lap.pl

• **Maciej Mormal**, Sutno 85,
tel. 85/6577294, 5044665392,
www.nawschodzie.pl/mormal

■ **Gmina Siemiatycze**

Stowarzyszenie Agroturystyczne
„Puszcza Mielnicka”

• **Józef Czrynda**, Słochy Annapolskie 108,
tel. 85/6554125

• **Irena i Dymitr Leoniuk**,
Słochy Annapolskie 117, tel. 85/6561058

Inne

• **Roman Umiastowski**, Romanówka 44,
tel. 601674074, 601 674 098,
e-mail: mosir-siemiatycze@tlen.pl

• **Alina Żabiuk**, Wólka Nadbużna 15,
tel. 85/6560783

■ **Gmina Nurzec-Stacja**

Stowarzyszenie Agroturystyczne
„Puszcza Mielnicka”

• **Bożena Radziszewska**, Siemichocze 7,
tel. 85/6574141

• **Antonina Rosa**, Nurzec-Stacja,
ul. Zakątna 45, tel. 85/6575340

Inne

• **Radosław Kowalczyk**,
Moszczona Pańska 23, tel. 512491446,
e-mail: rkowalczyk@gmail.com

• **Danuta i Jan Mudel**,
Moszczona Pańska 32, tel. 85/6575175

■ **Gmina Grodzisk**

Stowarzyszenie Agroturystyczne
„Puszcza Mielnicka”

• **Jarosław Kobus**, Siemiony 83, tel. 85/6575285

• **Iwona Zaremba - Krysińska**,
Kamianki 40, tel. (085) 6560923

■ **Gmina Perlejewo**

Stowarzyszenie Agroturystyczne
„Puszcza Mielnicka”

• **Leszek Pietranik**, Kruzy 20,
tel. 85/6578878

• **Waldemar Popławski**, Głębozeczek 23,
tel. 85/6578682

• **Roman Trusiak**, Granne 82,
tel. 85/6578897

Inne

• **Zofia Józwiak**, Granne 34,
tel. 85/6578677

■ **Gmina Drohiczyn**

• **Grażyna Adamczuk**, „Dom na skarpie”,
Drohiczyn, ul. Piłsudskiego 37, tel. 602730883

• **Lucyna Niewiarowska**, „Stanley-Ranczo”,
Miłkowice Janki 2, tel. 85/6551019,
www.stanleyranczo.republika.pl

• **Beata i Michał Zabokrzeccy**, „Nad Jezior-
kiem”, Chrołowice, tel. 85/6557160,
www.nadjeziorkiem.eu

• **Jadwiga Senczyno**, Kolonia Drohiczyn,
tel. 85/6557589, 513730812,
www.senczynowo.webpark.pl

• **Elżbieta i Stanisław Kosieradzcy**,
Kolonia Bujaki, tel. 85/6557472, 501652776,
661550051, e-mail: kolbujaki@wp.pl
www.buj1.webpark.pl,

DOMKI DO WYNAJĘCIA

• „Leśniczówka”, **Robert Wawrzyniak**,
tel. 608000517, 608000512, 22/7583015,
22/5863348, e-mail: [robert@investments-
group.net](mailto:robert@investments-
group.net), www.lesniczowka.info

• **Eulalia Kiszko**, Drohiczyn,
ul. Mieszka I 17, tel. 85/6557909

• **Dariusz Markiewicz**, Drohiczyn,
ul. Różyckiego 2, tel. 85/6557112,

85/6557655, 509082297

- **Lucyna Słomczyńska**, Drohiczyn, tel. 85/6557396
- **Szczepan Kamieński**, Drohiczyn, tel. 85/6557430, 85/6557379, www.szczepankam.webpark.pl
- **Gillis Winderickx** (cały rok), Drohiczyn, tel./fax. 22/6256532 www.winderickx.com/dom_drohiczyn_nad_bugiem/domek_z_kominkiem

POKOJE GOŚCINNE

- **Maria Chlebińska**, Drohiczyn, tel. 85/655718
- **Kazimierz Chlebiński**, Drohiczyn, tel. 85/6557032, www.u_kazia.webpark.pl
- **Małgorzata Grajewska**, Drohiczyn, tel. 85/6557529
- **Mieczysław Kiszko**, Drohiczyn, tel. 85/6557309
- **Teresa Kiszko**, Drohiczyn, tel. 85/6557395, cały rok
- **Jadwiga Motel**, Drohiczyn, tel. 85/6557021
- **Janina Pietrzak**, Drohiczyn, ul. Plac Kościuszki 24, tel. 85/6557009
- **Nina Warszycka**, Drohiczyn, ul. Prusa 11, dom nad rzeką, tel. 85/6557621, 503675694, www.nina_drohiczyn.webpark.pl
- **Teresa Pietrzak**, „Bajka”, Drohiczyn, tel. 85/655 71 20, 85/655 78 66, 503 701 196, www.orbituj.pl/pensjonaty_kwatery-589
- **Elżbieta Mackiewicz**, Drohiczyn, tel. 85/655 7017, 506 058 213, 606 801 733

■ **Gmina Dziadkowice**

- **Maria Tołwińska**, Jasienówka 5, tel. 85/657 11 28

Pomocne Informacje

Siemiatycze

Biurowiec Promocji Starostwa Powiatowego w Siemiatyczach, ul. Legionów Piłsudskiego, tel. 85/6552711
Stowarzyszenie „Ruch na rzecz Ziemi”, Marcin Korniluk, tel. 889674546, e-mail: nawschodzie@o2.pl, www.nawschodzie.pl
Urząd Miasta w Siemiatyczach, ul. Pałacowa 2, tel. 85/6565800
Infomat, Plac Jana Pawła II (na budynku urzędu miasta)

Drohiczyn

Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Drohiczynie, ul. Kraszewskiego 13, tel./faks 85/6557069, www.drohiczyn.pl, email: domkultury@drohiczyn.pl

Dziadkowice

Urząd Gminy w Dziadkowicach, Dziadkowice 13, tel. 85/6571032
Ośrodek Kultury w Dziadkowicach, tel. 85/6571022

Grodzisk

Urząd Gminy w Grodzisku, ul. 1 Maja 6, tel. 85/6568061, 85/6568040

Mielnik

Stowarzyszenie Agroturystyczne „Puszczamielnicka”, Mielnik ul. Zaszkolna 1, tel. 85/6577015, e-mail: puszczamielnicka@vp.pl, www.puszczamielnicka.ovh.org
Urząd Gminy w Mielniku, ul. Piaskowa 38, tel. 85/6577003, faks 85/6577121, email: gmina@mielnik.com.pl, www.mielnik.com.pl,
Gminny Ośrodek Kultury Sportu i Rekreacji, Mielnik, ul. Zaszkolna 1, tel. 85/6577167, email: goksir.mielnik@poczta.onet.pl, www.goksir.mielnik.com.pl

Milejczyce

Urząd Gminy w Milejczycach, ul. Szkolna 5, tel. 85/6579070

Nurzec-Stacja

Urząd Gminy w Nurcu-Stacji, ul. Żerzycka 32, tel. 85/6575075
Gminny Ośrodek Upowszechniania Kultury, Nurzec-Stacja, ul. Żerzycka 32, tel. 85/6575075

Perlejewo

Urząd Gminy w Perlejewie, tel. 85/6568515

Gmina Siemiatycze

Urząd Gminy Siemiatycze, ul. Kościuszki 35, tel. 85/6552860, faks 85/6552911

Puszcza Białowieska

PRZYRODA, KULTURA I LUDZIE

Informacje ogólne

Region Puszczy Białowieskiej obejmuje administracyjnie Powiat Hajnowski, który leży w Województwie Podlaskim, w jego południowo-wschodniej części, graniczącej bezpośrednio z Republiką Białoruś. Odległości od Hajnowki, siedziby powiatu, największego miasta w regionie Puszczy Białowieskiej przedstawiają się następująco:

Białowieża, turystyczna stolica powiatu – 18 km

Białystok, miasto wojewódzkie – 65 km

Siemiatycze, miasto powiatowe – 65 km

Bielsk Podlaski, miasto powiatowe – 25 km

Warszawa – 220 km

Region Puszczy Białowieskiej

Największym skarbem przyrody regionu jest Puszcza Białowieska, jeden z najlepiej zachowanych nizinnych kompleksów leśnych w Europie. Zajmuje ona 62,5 tys. ha powierzchni. W znacznej jej części, tj. na 10,5 tys. ha znajduje się najstarszy polski park narodowy, Białowieżski Park Narodowy. Pozostały obszar Puszczy stanowią aktywne gospodarczo tereny leśne, z licznymi rezerwatami przyrody. Jest to Leśny Kompleks Promocyjny „Puszcza Białowieska”, który administracyjnie należy do trzech Nadleśnictw – Hajnowka, Białowieża i Browsk.

Puszcza rozciąga się po obu stronach granicy polsko-białoruskiej. Na Białorusi na całym obszarze puszczy znajduje się Państwowy Park Narodowy „Puszcza Białowieska”.

Puszcza Białowieska wyróżnia się spośród lasów Polski i Europy bardzo wysokim stopniem naturalności. Cechuje ją wielka zwartość i rozległość kompleksu leśnego, występowanie wszystkich zbiorowisk leśnych spotykanych w tej części naszego kontynentu, obecność dużych powierzchni starych drzewo-

stanów naturalnego pochodzenia oraz ogromne bogactwo flory i fauny.

Poza Puszcą znajdują się tutaj obszary leśne pochodzące z powojennych zarządzeń gruntów rolnych.

Oprócz lasów występują również małownicze tereny rolnicze. Nie ma tu gospodarstw wielkoobszarowych, a jedynie piękne szachownice pól, pastwisk i łąk należące do małych gospodarstw. Krajobrazy wiejskie niosą wrażenie wielkiego spokoju i odwiecznej harmonii człowieka z przyrodą.

Cenne pod względem przyrodniczym są doliny rzek. Szczególnym przykładem jest dolina Górnej Narwi, którą

charakteryzuje wysoki stopień naturalności. Sprzyja to powstawaniu siedlisk ptactwa wodno-błotnego. Puszcza Białowieska i dolina Górnej Narwi należą do sieci obszarów chronionych Natura 2000. Pod względem przyrodniczym również interesujące są doliny rzek: Narewki, Nurca, czy też mniejszych: Perebel, Chwiszcznej, Orlanki i Łoknicy.

W regionie Puszczy Białowieskiej nie ma naturalnych jezior, ale utworzono sztuczne zbiorniki. Największy z nich to Siemianówka na rzece Narew, poza tym Bachmaty na rzece Orlanka, Repczyce na rzece Nurzec, Leniewo na rzece Łoknica oraz Topiło na rzece Perebel.

W całym regionie puszczańskim (powiecie hajnowskim) żyje około 48 tys. mieszkańców. Daje to niewielką gęstość zaludnienia, bo ok. 15 osób/km². Największa liczba ludności mieszka w Hajnowce (około 24 tys.). Drugim miastem w regionie są Kleszczelce. Jest to teren słabo uprzemysłowiony, z niewielką liczbą dużych zakładów przemysłowych. Istniejące firmy są głównie związane z przetwarzaniem drewna i produkcją wyrobów drewnianych, produkcją spożywczą, budową maszyn lub ceramiką budowlaną. Wielu ludzi zajmuje się handlem,

usługami, hotelarstwem, gastronomią i transportem. Znaczna część mieszkańców trudni się rolnictwem, w tym także działalnością agroturystyczną. Kwatery agroturystyczne, (a powstało ich około 140) proponują gościom nie tylko noclegi, ale również przepyszna i zdrową kuchnię regionalną, wypożyczalnie rowerów, kajaków, sauny, korty tenisowe, przejażdżki saniami i bryczkami, przejażdżki konne, udział w pieczeniu chleba i innych produktów, tkaniu chodników czy w sianokosach albo żniwach itp.

Krótką historią Puszczy Białowieskiej

Z badań archeologicznych wynika, iż osadnictwo słowiańskie na obszarze Puszczy Białowieskiej istniało już od XI wieku. Świadczą o tym pogańskie cmentarzyska kurhanowe (pochówki ciałopalne) w Teremiskach-Dąbrowie i uroczysku Szackie oraz cmentarzyska (pochówki szkieletowe) w uroczyskach Szczekotowo, Jelonka i Zamczysko. W XIII wieku Puszcza Białowieska, leżąca wówczas na pograniczu Korony, Rusi i Litwy, została przyłączona do Wielkiego Księstwa Litewskiego przez księcia litewskiego Giedymina. Następnie władali nią kolejni książęta litewscy, Kiejstut i Witold. W 1430 roku przeszła pod panowanie króla Władysława Jagiełły, a następnie jego synów i wnuków. W ten sposób Puszcza stała się puszcza królewska a później weszła w skład osobistych dóbr władców Rzeczypospolitej. Była miejscem łowów zarówno dla książąt litewskich, jak i królów polskich. Tym samym została objęta ochroną i dzięki temu między innymi przetrwała do naszych czasów.

W 1795 roku w wyniku III rozbioru Polski dokonanego przez Rosję, Prusy i Austrię, Puszcza Białowieska znalazła się w zaborze rosyjskim. W tym okresie dobra puszczańskie stały się

przedmiotem rozdawnictwa gruntów i silnej eksploatacji. W 1888 roku włączono je do prywatnych dóbr carskich, tzw. apanaży i Puszcza Białowieska stała się miejscem polowań dla carów, członków ich rodziny i gości. Dwie wojny światowe i rabunkowa eksploatacja angielskiej firmy The European Century Timber Corporation w okresie międzywojennym, to okres intensywnej eksploatacji puszczy i zniszczeń drzewostanu. W 1919 roku zginął z rąk kłusownika ostatni żubr. W 1929 roku rozpoczęto restytucję tego gatunku w oparciu o osobniki ocalałe w hodowlach i ogrodach zoologicznych. W 1945 roku Puszcza została przedzielona granicą państwową biegnącą pomiędzy Polską a ZSRR.

Z Puszcza Białowieską silnie związana jest historia wielu miejscowości, a przede wszystkim Białowieży, Hajnówki, Narewki i Czyż.

Zasoby przyrodnicze

Puszcza Białowieska

to bogactwo walorów przyrodniczych i kulturowych. Częścią Puszczy administruje **Białowieski Park Narodowy**, którego początki sięgają 1921 roku kiedy to utworzono leśnictwo „Rezerwat”. Kolejny etap to powołanie parku narodowego w Białowieży w 1932 roku, restytuowanego pod obowiązującą do dziś nazwą Białowieski Park Narodowy. Obecnie Białowieski Park Narodowy i pozostała część Puszczy Białowieskiej posiada status światowego Rezerwatu Biosfery i jest wpisany na listę Światowego Dziedzictwa Ludzkości (wraz z białoruskim Narodowym Parkiem „Puszcza Białowieska”).

Park chroni najlepiej zachowane ekosystemy lasów niżowych Europy, w strefie lasów liściastych i mieszanych. Symbolem Parku i Puszczy Bia-

Brama wejściowa do Białowieżskiego Parku Narodowego

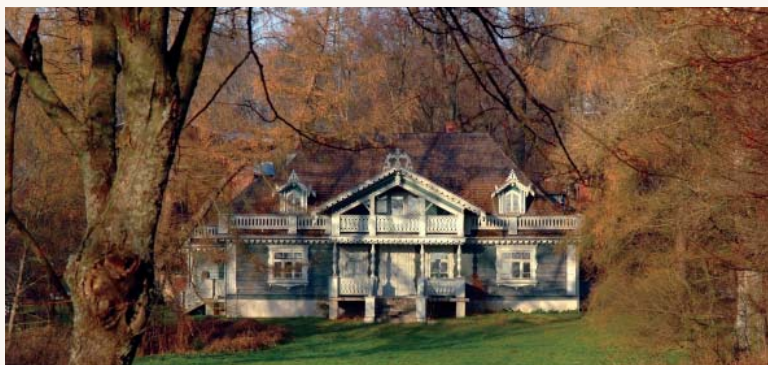
łowiejskiej jest żubr, największe zwierzę zamieszkujące Europę. W polskiej części Puszczy żyje na wolności około 350-400 osobników tego gatunku.

Zwiedzanie Białowieżskiego Parku Narodowego najlepiej zacząć od wizyty w **Muzeum Przyrodniczo-Leśnym w Białowieży**. Jest to jedna z najnowocześniejszych ekspozycji przyrodniczych w Polsce, prezentująca puszczańską faunę i florę. Ponadto regularnie organizowane są czasowe wystawy artystyczne. Zwiedzanie wystawy stałej w Muzeum jest możliwe po wykupieniu biletu wstępu w kasie Muzeum i wynajęciu przewodnika w prywatnych biurach turystycznych (obowiązkowo). Na terenie muzeum można wejść na wieżę widokową, skąd rozpościera się widok na Polanę Białowieżską.

W otaczającym muzeum **Parku Pałacowym** znajduje się zabytkowy dwo-

rek z 1845 roku. Obecnie jest to siedziba Ośrodka Edukacji Przyrodniczej im. Jana Jerzego Karpińskiego. Odbywają się tam zajęcia edukacyjne dla dzieci i młodzieży na temat Białowieżskiego Parku Narodowego. Na grobli pomiędzy stawami w Parku Pałacowym znajduje się obelisk, upamiętniający największe polowanie króla Augusta III Sasa, urządzone w 1752 roku. Park Pałacowy założony wokół pałacu carskiego jest miejscem spacerów. Znajdują się tam pozostałości zabudowań carskich: Dom Marszałkowski, Dom Szoferów, Brama Pałacowa i Stajnie Kozackie. Cerkiew prawosławną pw. św. Mikołaja Cudotwórcy znajdującą się przy bramie wejściowej do BPN zbudowano jako integralną część carskiego zespołu myśliwskiego. Znajduje się tam unikalny ikonostas porcelanowy. Innym obiektem godnym odwiedzenia jest Rezerwat Pokazowy Żubrów BPN, położony przy drodze Hajnówka – Białowieża, ok. 3 km przed Białowieżą. Można tam w zagrodach zobaczyć ssaki występujące w Puszczy, przede wszystkim żubra.

Najcenniejszą przyrodniczo częścią BPN jest Obręb Ochronny Orłówka (część będąca obszarem ochrony ścisłej). Zachowały się w nim najstarsze drzewostany Puszczy, a procesy

Ośrodek Edukacji Przyrodniczej BPN w Białowieży

Żubr w Rezerwacie Pokazowym Żubrów

zachodzące w lesie nie są w żaden sposób regulowane i modyfikowane przez człowieka. Obszar ten służy przede wszystkim wielokierunkowym badaniom naukowym, bowiem w Białowieży znajdują się cztery placówki naukowe. Zwiedzanie odbywa się z przewodnikiem (usługi przewodnickie oferują biura turystyczne) najczęściej pieszo, ale także rowerem i bryczką.

Do wszystkich udostępnionych turystom obiektów BPN bilety można kupić w: Domu Myśliwskim, Pokojach Gościennych BPN, Punkcie Informacji Turystycznej, Muzeum.

Północna część Parku, zwana Obrębem Ochronnym Hwoźna, jest udostępniona bezpłatnie dla turystów. Wejście do tej części Parku znajduje się w miejscowości Masiewo. Poruszanie się po Obrębie Ochronnym Hwoźna ułatwiają trzy piesze szlaki:

- wokół Uroczyska Głuszec, w kolorze czerwonym, długości 7,2 km
- Carska Tropina, długości 4 km
- Wilczy Szlak, w kolorze zielonym, długości 11,5 km z Masiewa do Kosego Mostu.

Mają one połączenie ze szlakami do Narewki i Białowieży. Na terenie Obrębu Ochronnego Hwoźna przebiegają również oznakowane szlaki rowerowe:

- Kosy Most-Narewka (czarny szlak)
- Narewka - Uroczysko Wilczy Szlak - Narewka (zielony szlak).

Atrakcją jest wieża widokowa na Kosym Moście, skąd rozpościera się widok na dolinę rzeki Narewka.

Białowiecki Park Narodowy - www.bpn.com.pl
Rezerwat Pokazowy Żubrów Białowieckiego Parku Narodowego, tel. +48 85 681 23 98, w sezonie letnim od 15 kwietnia do 15 października otwarty w godzinach 9.00–17.00, w sezonie zimowym od 16 października do 14 kwietnia w godz. 8.00–16.00, oprócz poniedziałków.

Muzeum Przyrodniczo-Leśne w Białowieży, tel. +48 85 681 22 75, Park Pałacowy, e-mail: muzeum@bpn.com, w sezonie letnim od 15 kwietnia do 15 października otwarte pn.-pt. 9.00–16.30, sob.-ndz. 9.00–17.00, w sezonie zimowym od 16 października do 14 kwietnia otwarte 9.00–16.00, oprócz poniedziałków.

Leśny Kompleks Promocyjny „Puszcza Białowieża”

to pozostała część Puszczy Białowieżskiej udostępniona turystom, a zarządzana przez nadleśnictwa. Zwiedzanie tej części Puszczy odbywa się po oznakowanych szlakach, pieszo lub rowerem, ponieważ na większości dróg leśnych obowiązuje zakaz poruszania się samochodami. Wędrówki po lesie urozmaicają liczne ścieżki edukacyjne. Należą do nich:

Żebra Żubra, ścieżka edukacyjna biegnąca niedaleko Białowieży, długości 3 km (wejście przy drodze Białowieża – Pogorzelce lub od strony Rezerwatu Pokazowego Żubrów). To szlak pośród grobel i kładek, wiodący przez bagniste, puszczańskie zakątki, umożliwiające poznanie drzew i krzewów leśnych.

Puszczańskie drzewa, ścieżka edukacyjna długości 4 km, również niedaleko Białowieży, bierze początek przy szosie Hajnówka – Białowieża. Prowadzi przez lasy grądowe z okazałymi dębami w Rezerwacie Krajobrazowym im. W. Szafera do Rezerwatu Pokazowego Żubrów. Wzdłuż ścieżki ustawione są tablice informacyjne. Wraz z Żebami Żubra tworzy ona spacerową pętlę przez puszczańskie ostępy.

Szlak Dębów Królewskich i Książąt Litewskich to ścieżka edukacyjna na uroczysku Stara Białowieża. Ma ona 500 m długości i jest przystosowana do zwiedzania przez osoby poruszające się na wózku inwalidzkim. Szlak biegnie wśród około 20 dębów liczących sobie bez mała 150-500 lat, nazwanych imionami władców Polski i Litwy, którzy niegdyś polowali w Puszczy Białowieżskiej.

Miejsce Mocy, ścieżka turystyczna niedaleko Białowieży, długości 300 m. Aby do niej dotrzeć należy skrócić pieszo, rowerem lub samochodem z drogi Hajnówka – Białowieża (znajduje się tam dobrze widoczny drogowskaz, a także drewniana rzeźba, wskazująca kierunek wędrówki).

Dojechawszy do torów kolejowych (nieczynna linia kolejowa Hajnówka – Białowieża) należy skorzystać z parkingu leśnego i dalej ruszyć pieszo. Miejsce Mocy jest prawdopodobnie miejscem kultu prasłowian, bądź innych kultur pogańskich. Rosną tu ciekawe drzewa o nietypowym kształcie, głóg, grusza oraz leżą głazy tworzące kamienny krąg. Miejsce Mocy znane jest z pozytywnego promieniowania.

Krajobrazy Puszczy, ścieżka edukacyjna prowadząca z Białowieży wzdłuż granicy z Białorusią, długości 5,5 km. Ścieżka prezentuje fragment Polany Białowieżskiej z terenami rolnymi, kopalnią żwiru, fragmenty różnych typów

siedliskowych lasu, fragmenty lasów naturalnych w rezerwacie Bagno oraz dolinę rzeki Narewki. Tą ścieżką dociera się do Ośrodka Edukacji Leśnej „Jagielońskie”, gdzie organizowane są zajęcia edukacyjne w salach wykładowych i w lesie. Na terenie ośrodka jest wiele tablic informacyjnych, miejsce ogniskowe i odpoczynkowe, a obok, w starej żwirowni, leśny amfiteatr. Każdego roku w maju, późnym wieczorem w blasku świateł, odbywają się tam koncerty chórów uczestniczących w hajnowskim festiwalu muzyki cerkiewnej.

Kolejką wąskotorową z Hajnówki do Topiło to ścieżka edukacyjna, którą można przebyć pieszo, rowerem lub kolejką wąskotorową (informacja o przejazdach kolejką, tel. +48 85 682 26 89, e-mail: kolejki_lesne@wp.pl). Ma ona długość 11 km i prowadzi przez przepiękne puszczańskie ostępy, przecina dolinę rzeki Leśna, kierując się do puszczańskiej osady Topiło, położonej nad stawami leśnymi. Wokół stawów ciągnie się ścieżka edukacyjna **Puszczańskie Drzewa**. W miejscowości Topiło można posiedzieć przy ognisku, a także przenocować w hoteliku myśliwskim. Natomiast podczas pobytu w Hajnówce warta odwiedzin jest

ścieżka edukacyjna **Górniańskie Łąki** o długości 4 km. Rozpoczyna się ona przy skrzyżowaniu ulic Górnej i Wrzosowej i przebiega przez obszar, na którym znajduje się ekosystem niskoturzykowych łąk bagiennych i torfowisko niskie. Można tu spotkać wiele rzadkich gatunków ptaków, m.in. rybitwę białoskrzydłą, wodniczkę, bociana czarnego czy żurawie.

Również niedaleko Hajnówki, w kierunku Narewki, w miejscowości Nowosady rozpoczyna się ścieżka **Szlakiem Puszczańskich Mokradeł** o długości 12 km.

Przed Narewką, w miejscowości Świnoroje, przy dużym leśnym parkingu ma początek ścieżka edukacyjna **Pod Dębami** o długości 9 km. Na przystankach z tablicami informacyjnymi prezentowane są m. in. leśne zabiegi hodowlane, metody zwalczania kornika, szkółka leśna oraz skupisko kurhanów.

Ścieżka edukacyjna „Pod Dębami”
w Świnorojach

W miejscowości Gruszki, siedzibie Nadleśnictwa Browsk, można pospacerować w **Parku Edukacji Przyrodniczo-Leśnej**. Znajduje się tam malownicze herbarium, słoneczny pomiarz, barcie pszczele, celtycki krąg mocy oraz szlak św. Eustacheo (do XIV wieku patrona łowców i myśliwych).

Ścieżka **Tropem Żubra** to trasa pieszo-rowerowa, która wiedzie przez tereny Białowieskiego Parku Narodowego oraz Nadleśnictwa Browsk. Łączy ona trzy miejsca zimowego dokarmiania żubrów zwane ostojami: Kosy Most, Czoło i Babią Górę. Długość ścieżki 20 km. Przy odrobinie szczęścia, znajdując się w wybudowanych do tego celu punktach widokowych, można ujrzeć pasące się żubry.

Park Edukacji Przyrodniczo-Leśnej
w Gruszkach

Ścieżka edukacyjna na trasie **Masiewo – Zalew Siemianówka**, ma długość 9 km. Wędrując można podziwiać m. in. 300-letnie sosny, „zakochane drzewa”. Z wieży widokowej Maruszka w Babiej Górze rozpościera się panorama zalewu Siemianówka.

W południowej części przedpola Puszczy Białowieskiej, w lasach pochodzących z powojennych nasadzeń także można wędrować ścieżkami edukacyjnymi. W okolicy wsi **Czechy Orlańskie** znajduje się ścieżka o tej samej nazwie, o długości 2 km. Na jej trasie są szkółki leśne oraz rezerwat przyrody „Czechy Orlańskie”, utworzony w celu zachowania w naturalnym stanie zbiorowisk leśnych o charakterze borów mieszanych, z drzewostanem świerkowo-sosnowym. Na terenie Puszczy Białowieskiej rozmieszczona jest **sieć kolejek wąskotorowych**, zbudowana przez Niemców eksploatujących puszcę w czasie I wojny światowej. Były one jeszcze pod koniec lat 80-tych XX wieku wykorzystywane do wywozu drewna. Obecnie użytkuje się w celach turystycznych około 17 km kolejek i są one jedną z najciekawszych atrakcji regionu, oryginalną formą poznawania przyrody Puszczy Białowieskiej.

Walory kulturowe regionu Puszczy Białowieskiej

W miejscu, gdzie od stuleci żyją obok siebie różne narodowości, zrodził się specyficzny klimat, utworzony przez kulturę polską, białoruską i ukraińską. Dawne zwyczaje i święta, a także miejscowy śpiewny dialekt stanowią bardzo charakterystyczne cechy tego regionu. Religie katolicka i prawosławna odegrały ogromną rolę w kształtowaniu dzisiejszej lokalnej społeczności. Bogactwem kulturowym regionu są niewątpliwie obiekty sakralne, cerkwie

parafialne, cmentarne, kościoły, przydrożne kapliczki i krzyże. Jednym z najcenniejszych zabytków drewniane go budownictwa sakralnego jest XVIII-wieczny kościół w Narwi.

Zabytkowy kościół w Narwi

Inne kościoły w regionie są murowane, m.in. w Białowieży, Hajnówce, Narewce czy Kleszczelach. Świątynie prawosławne w regionie cechuje duża różnorodność stylów i form architektonicznych. Wiele jest cerkwi drewnianych, które pomalowane na pastelowe kolory, niejednokrotnie z iluminacją świetlną, zachwycają swoim kształtem. Wśród nich jest cerkiew pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Narwi, cerkiew pw. św. Apostoła Jakuba w Łosince, cerkiew pw. Michała Archanioła w Starym Korninie, cerkiew-sanktuarium Opieki Matki Bożej w Puchłach, cerkiew pw. św. Michała Archanioła w Trześciance, cerkiew pw. Opieki Matki Boskiej w Dubiczach Cerkiewnych, cerkiew pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Werstoku, czy cerkiew pw. Opieki Matki Boskiej w Zubaczach. Do zabytkowych cerkwi murowanych należy cerkiew pw. św. Jerzego w Siemianówce, cerkiew pw. Wniebowstąpienia Pańskiego w Nowym Berezowie oraz cerkiew pw. Zaśnięcia NMP w

Kleszczelach. Można również zobaczyć świątynie zbudowane według nowoczesnych projektów – to Sobór Św. Trójcy, cerkwie: pw. Jana Chrzciciela i pw. Dymitra Sołuńskiego w Hajnówce,

cerkiew pw. Zaśnięcia Matki Bożej w Czyżach.

W krajobraz okolic pięknie wkomponują się drobniejsze obiekty kultu religijnego – krzyże i kapliczki. Typowe jest ustawienie krzyży w grupach, rzadziej spotyka się krzyże pojedyncze przy drogach i rozdrożach. Ponadto ciekawe są cmentarze różnych wyznań i religii, stare, nieczynne (tzw. choleryczne) oraz współczesne. Na wielu z nich zachowały się zabytkowe, wykonane z kamienia nagrobki lub wysokie krzyże. Na cmentarzach prawosławnych krzyże dekorowane są białymi ręcznikami lub kolorowymi wstążkami. Zabytkowe cmentarze katolickie znajdują się w Narwi i Narewce, prawosławne – w Czeremsze, Czyżach, Istoku, Werstoku, Dubiczach Cerkiewnych, Łosince, Narwi, Nowym Berezowie i Trześciance. W Białowieży istnieje zabytkowy cmentarz ekumeniczny. Natomiast żydowskie kirkuty można zobaczyć w Narewce, Narwi, Kleszczelach i Łosince.

W wielu wsiach regionu Puszczy Bia-

*Zabytkowe krzyże na cmentarzu
w Nowym Berezowie*

łowieskiej zachowała się tradycyjna, drewniana architektura domów, nie spotykana w innych częściach Polski. Domy mieszkalne, a w szczególności okna, naroża ścian i ganków oraz mozaikowe szczyty są bogato zdobione ornamentami, okna zaś zaopatrzone są w drewniane okiennice. Takie budownictwo można podziwiać m. in. we wsiach Dubicze Cerkiewne, Nowe Berezowo, Grabowiec, Masiewo, Trześcianka, Puchy i Soce. Trzy ostatnie miejscowości tworzą Krainę Otwartych Okiennic.

Prawie wszystkie wsie regionu zachowały tradycyjny układ przestrzenny, tzw. XVI-wiecznej szeregówki.

Kraina Otwartych Okiennic

Region Puszczy Białowieskiej to mieszanka wpływów różnych grup społecznych, etnicznych i religijnych, oddziałujących na siebie w toku dziejów. Odzwierciedlają to zachowane do dziś zwyczaje i obrzędy, tradycje świąteczne oraz wciąż śpiewane pieśni. Kulturowaniem folkloru regionalnego zajmują się domy i ośrodki kultury, zespoły folklorystyczne, folkowe i inne. Do ciekawszych corocznych imprez, podczas których można zapoznać się z wielokulturowym dziedzictwem tych ziem należą:

Międzynarodowy Festiwal Hajnowskie Dni Muzyki Cerkiewnej w Hajnówce odbywający się w maju, w Soborze Św. Trójcy w Hajnówce, tel. +48 85 682 33 51 www.festiwal.cerkiew.pl;

Międzynarodowe spotkania ze sztuką ludową „Z wiejskiego podwórza” w Czeremesze, odbywające się w czerwcu, tel./faks +48 85 685 00 84;

Noc Kupały w Białowieży (tel./faks +48 85 681 24 87), **Narewce** (tel. + 48 85 685 80 34) są to imprezy folklorystyczne odbywające się w lipcu;

Na Iwana na Kupała w Dubiczach Cerkiewnych, impreza folklorystyczno-folkowa odbywa się w lipcu, tel./faks + 48 85 730 89 29;

Festyn Archeologiczny w Zbuczu, impreza historyczno-folklorystyczna w zabytkowym Grodzisku, odbywa się we wrześniu, tel. +48 85 681 35 31.

Więcej informacji o cyklicznych imprezach kulturalnych, sportowych, turystycznych itp. znajduje się w części **Pomocne Informacje**. Z pełnym terminarzem imprez kulturalnych można zapoznać się na stronie internetowej Centrum Turystyki Regionu Puszczy Białowiejskiej www.powiat.hajnowka.pl.

Materialne i duchowe dziedzictwo kulturowe regionu jest prezentowane w muzeach, skansenach i izbach regionalnych:

Muzeum i Ośrodek Kultury Białoruskiej w Hajnówce

odbywają się wystawy stałe i czasowe dotyczące kultury mniejszości białoruskiej oraz wystawy miejscowych artystów.

Muzeum Kowalstwa i Ślusarstwa w Hajnówce poleca wystawę narzędzi, wyrobów kowalskich i ślusarskich, a po wcześniejszym uzgodnieniu pokazy kowalstwa.

Skansen Architektury Drewnianej Ludności Ruskiej Podlasia w Białowieży drewniane chaty wraz z wyposażeniem, ule, wiatrak, kapliczka.

Skansen „Sioło Budy” w Budach tradycyjna chata ze stodołą, oborą, brogiem i studnią, gospodarstwo ogrodzone rosnącym płotem wierzbowym zwanym olenderskim.

Skansen „Zagroda Stefana” w Nowym Berezowie

znajduje się w starej podlaskiej chacie, gdzie zostały zebrane przedmioty codziennego użytku; właściciel prowadzi również fermę strusi.

Prywatne Muzeum Wsi w Narwi

zgrupowano tu kolekcję przedmiotów gospodarstwa domowego, używanych przez mieszkańców podlaskiej wsi oraz dawne maszyny rolnicze.

Izba Regionalna „Ruta” w Skaryszewie

przedstawia zbiór starych przedmiotów gospodarstwa domowego (tkactwo, rybołówstwo, przedmioty kultu religijnego, książki i dokumenty z XIX wieku).

Prace miejscowych twórców ludowych i artystów można obejrzeć i zakupić w galeriach:

Galeria sztuki regionu i pogranicza „Kresy” w Pogorzelnach

prezentuje rzeźby, malarstwo, wyroby garncarskie, ceramiczne, tkackie, dywany, koronki i inne, www.galeriakresy.to.pl;

Galeria im. Tamary Sołowiej w Narewce odbywają się tu wystawy malarskie, stałe i czasowe, prezentujące prace poplenerowe, jest to miejsce lekcji historii i etnografii, związane z bogatymi wielokulturowymi tradycjami Ziemi Narewckowskiej.

Galeria Sławomira Smyka w Kleszczelach

przedstawia współczesne rzeźby w drewnie o tematyce kobiecej.

Galeria w Bramie Carskiej w Białowieży

prezentuje prace artystów, ikony, rękodzieło, wydawnictwo.

Tradycje sztuki ludowej w regionie Puszczy Białowiejskiej kulturowane są poprzez organizację warsztatów i pokazów opowszechniających sztukę rękodzielniczą.

Gminny Ośrodek Kultury w Dubiczach Cerkiewnych organizuje warsztaty rękodzielnicze dla grup w zakresie tkactwa, wyplatania ze słomy i witek brzoźowych oraz wykonywania ozdób z bibuły. Pokazy sztuki tkackiej organizowane są w kwadrantach agroturystycznych: „Melisa” w Plancie oraz „U Ireny” w Lewkowie Starym.

Muzeum Kowalstwa i Ślusarstwa w Hajnówce

organizuje pokazy sztuki kowalskiej. Natomiast **światlica wiejska w Lewkowie Starym** urządza warsztaty ceramiki. Terminy warsztatów i pokazów są do uzgodnienia telefonicznie. Dane teleadresowe muzeów, galerii oraz miejsca organizacji warsztatów i pokazów znajdują się w części **Pomocne Informacje**.

Miejscowe produkty i kuchnia

Lokalne produkty w regionie Puszczy Białowiejskiej to przede wszystkim wyroby miejscowych firm i rękodzielników oraz specjały lokalnej kuchni. Miejscowe wyroby kulinarne odznaczają się nadzwyczajnym smakiem. Na tradycje żywieniowe wpłynęły przede wszystkim warunki naturalne, sposób jej wytwarzania oraz przechodzące z pokolenia na pokolenie przepisy i zwyczaje żywieniowe. Najważniejsze miejsce wśród składników potraw zajmują tu produkty zbożowe i ziemniaki. W wielu potrawach wykorzystuje się runo leśne, a więc grzyby, owoce oraz miód. Miejscowa kuchnia specjalizuje się w przepysznych pierogach (z kapustą, grzybami, serem, dziczyzną itp.), babce i kiszce ziemniaczanej ze skwarkami, zupie grzybowej. Uwagę przyciągają: bigos myśliwski, potrawy z dziczyzny, wspaniały chleb, herbatki ziołowe z owoców runa leśnego, kwaszone ogórki, kiszona kapusta, grzyby marynowane, zsiadłe mleko podawane do ziemniaków, a na osłodę „bułoczki z syrom” lub współczesne ciasto wykwiłne – marcinek.

Większość restauracji w regionie, a także właściciele kwatery agroturystycznych serwują swoim gościom lokalne specjalności.

Gotowe produkty miejscowe można kupić w placówkach handlowych lub bezpośrednio od producentów czy właścicieli kwatery agroturystycznych. Są one z pewnością zdrowe, smaczne i ekologiczne.

Dostępna jest wielka różnorodność miodów: Lipiec Białowiecki zbierany przez pszczoły z lip puszczańskich, wielokwiatowy, gryczany, rzepakowy, z dodatkiem płatków dzikiej róży, cynamonu itp. Można je kupić bezpośrednio u producentów lub na straganach przy Rezerwacie Pokazowym Żubrów.

Bardzo smaczne są wyroby mleczarskie z hajnowskiej mleczarni, sery twarde żółte, m. in. ser carski, gouda, salamek czy też sery białe, twarogowe. Można je kupić w miejscowych sklepach spożywczych.

Koniecznym jest poznać smak różnego rodzaju chlebów, wśród nich najbardziej znane są: żytni, ze śliwką, myśliwski, cebulowy, zdrowotny, narewski, litewski i inne. Wypiekają je piekarnie w Hajnówce, Białowieży, Narwi, Narewce lub właściciele gospodarstw agroturystycznych. Wśród miejscowych produktów niezwykle ważne miejsce zajmują też zioła zbierane w puszczy. Miejscowa firma Runo sporządza przyprawy do różnego rodzaju potraw (np. „Białowie-

ska puszczańska przyprawa ziołowa”) lub mieszanki do kąpieli. Wiele z tych ziół służy firmom farmaceutycznym do produkcji leków. Do bardzo popularnych ziół należy trawa żubrówka i bukwica. Obydwie stosuje się jako dodatek smakowy w produkcji napojów alkoholowych, a druga z nich leczy wiele dolegliwości.

Tradycje przetwarzania drewna są związane z tym rejonem od wielu pokoleń i przetrwały do dziś, choć większość zakładów nie korzysta z zasobów Puszczy Białowieckiej. W regionie można kupić meble, parkiety, mozaikę, galanterię drewnianą itp. W Hajnówce funkcjonuje jedyny w Polsce Ośrodek Wzornictwa dla Dzieci Niepełnosprawnych, gdzie wykonuje się drewniane meble dla dzieci niepełnosprawnych.

Rękodzielnictwo regionalne opiera się przede wszystkim na tradycji. Wiele wyrobów wykonuje się z myślą o turystach, są one także przedmiotem eksportu. Przeważają wśród nich wyroby drewniane: łyżki, tacki, kopańki, misy, wyroby rzeźbione, ze słomy, witek brzoźowych, siana oraz wyroby haftowane, tkane, wyszywane i szydełkowe. Prace rękodzielnicze można kupić bezpośrednio u wytwórców lub na straganach przy Rezerwacie Pokazowym BPN, na parkingu koło biura PTTK w Białowieży i w Centrum Turystyki Regionu Puszczy Białowieckiej w Hajnówce. Spis adresowy producentów wyro-

bów miejscowych znajduje się w części **Informacje praktyczne** oraz na stronie internetowej www.powiat.hajnowka.pl (Centrum Turystyki Regionu Puszczy Białowieskiej).

SZLAKI TURYSTYCZNE

SZLAKI ROWEROWE

W regionie Puszczy Białowieskiej znajduje się kilkanaście dobrze oznakowanych tras rowerowych. Dają one wspaniałą możliwość poznania Puszczy i jej okolic.

■ Szlak czerwony

Trasa: Hajnówka - Dubicze Cerkiewne - Czeremcha - Piaski

Długość: 84 km

Szlak prezentuje walory kulturowe regionu. Prowadzi przez tereny leśne i rolnicze. Na trasie znajdują się m. in. murowane i drewniane cerkwie, wsie z zachowaną architekturą typową dla Podlasia, krzyże przydrożne i prawosławne cmentarze z krzyżami zdobionymi kolorowymi wstążkami.

Pomnik „Króla Puszczy” – żubra w Hajnówce

Szlak rozpoczyna się na skwerku miejskim w Hajnówce, przy głównej ulicy, gdzie znajduje się naturalnej wielkości sylwetka żubra odlana z brązu. Korzystając z tablic informacyjnych można zapoznać się tam z planem miasta, jego historią i obrać trasę wędrowki.

Hajnówka jest miastem powiatowym, centrum handlowym i gospodarczym, nazywa się ją często Bramą do Puszczy. Prawa miejskie otrzymała w 1951 roku. Jej nazwa wywodzi się prawdopodobnie od nazwiska mieszkającego tu strażnika Puszczy Białowieskiej, Heynymy Heyny.

Przy głównej ulicy miasta – 3 Maja znajduje się Centrum Turystyki Regionu Puszczy Białowieskiej. Tam można uzyskać wszelkie informacje turystyczne, zakupić mapy, książki, informatory, pamiątki itp. Po drugiej stronie ulicy Muzeum i Ośrodek Kultury Białoruskiej prezentuje wystawy dotyczące kultury mniejszości białoruskiej, licznie zamieszkującej region. Działają tam również kino. Poruszając się dalej ul. 3 Maja zobaczyć można Kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego i św. Stanisława bp. Są tam wysokiej klasy organy firmy Schlag und Schohne, wykonane na przełomie XIX i XX wieku. Co roku w okresie letnim odbywają się

Kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego i św. Stanisława bp w Hajnówce

w kościele koncerty muzyki kameralnej i organowej.

Dalej przy ul. 3 Maja znajduje się Muzeum Kowalstwa i Ślusarstwa, prezentujące tradycje kowalskie rodziny Mierzwińskich. Po wcześniejszym uzgodnieniu można wziąć udział w pokazie sztuki kowalskiej w kuźni. Można jechać dalej w kierunku Soboru Św. Trójcy, lub wrócić na skwerek i dalej wędrować czerwonym szlakiem. Dotrzemy do **Soboru Św. Trójcy**, jednej z najnowocześniejszych cerkwi prawosławnych w Polsce. Co roku w maju odbywają się w niej koncerty w ramach **Międzynarodowego Festiwalu Hajnowskie Dni Muzyki Cerkiewnej**.

Sobór św. Trójcy w Hajnówce

Możliwe jest zwiedzanie wnętrza cerkwi (należy uzgodnić to na miejscu w kancelarii parafialnej lub wcześniej telefonicznie tel. +48 85 682 29 71, +48 85 873 47 23).

Hajnówka jest miastem pełnym zieleni. Wzdłuż ulic rośnie wiele drzew pomnikowych, głównie dębów, które są pozostałością po rosnącej tu dawno temu Puszczy Białowieskiej. Można pospacerować lub odpocząć w parku miejskim oglądając instalacje artystów rzeźbiarzy.

Nowe Berezowo, położone około 5 km od Hajnówki, to wieś cerkiewek. Wznoszą się w niej dwie prawosławne świątynie, jedna drewniana z XVIII wieku pw. św. Jana Teologa (wewnątrz interesujące malowidła ściennie) i tuż obok druga, murowana z 1873 roku pw. Wniebowstąpienia Pańskiego. W obrębie wsi stoją ponadto dwie prawosławne kapliczki, a na jej końcu żeliwny krzyż pamiętający czasy cara Mikołaja II. Warto odwiedzić zabytkowy stary cmentarz z licznymi krzyżami nagrobkowymi, położony za wsią, obok aktualnie użytkowanego cmentarza. Atrakcją Nowego Berezowa jest skansen „Zagroda Stefana”, gdzie zostały zgromadzone dawne przedmioty codziennego użytku. Właściciel prowadzi kwaterę agroturystyczną, a w gospodarstwie hoduje strusie. Rozpoczyna się też tutaj trasa łącznikowa koloru czarnego, prowadząca do Czyż i Lad.

Zabytkowy cmentarz w Nowym Berezowie

Następny przystanek na szlaku wypada w gminnej miejscowości **Czyże**. Znajduje się tu infokiosk multimedialny, gdzie można zaczerpnąć informacji o charakterze turystycznym. We wsi zachował się zabytkowy

układ urbanistyczny z XVI wieku, z drewnianymi i murowanymi domami. Warto odwiedzić cerkiew murowaną pw. Zaśnięcia Najświętszej Bogurodzicy oraz prawosławny cmentarz z kapliczką z 1812 roku, pw. św. św. Kosmy i Damiana.

Dalsza wędrówka prowadzi do miejscowości **Zbucz**, gdzie zachowało się pierścieniowe wczesnośrednio-wieczne grodzisko (XI w.), nazywane

Grodzisko w Zbuczu „z lotu ptaka”

potocznie przez mieszkańców „okopami”. Co roku we wrześniu organizowany jest na terenie grodziska festyn archeologiczny. Grodzisko jest jednym z przystanków na ścieżce archeologicznej wytyczonej w Gminie Czyże.

We wsi **Stary Kornin** wznoszą się dwie prawosławne cerkwie, jedna z 1893 roku, pw. św. Michała Archanioła i druga z 1773 roku, pw. św. Anny. W 1704 roku ikona Matki Bożej objawiła swoją uzdrawiającą moc. Zaczęli tu przyjeżdżać ludzie różnych wyznań z nadzieją na uleczenie. Liczne dary składane przez pielgrzymów w sanktuarium pozwoliły na zbudowanie drugiej świątyni p.w. św. Anny. W 1915 roku, w czasie „bieżaństwa” (masowe przesiedlenia w głąb Rosji miejscowej ludności prawosławnej w czasie I wojny światowej, spowodowane przybliżającym się frontem niemieckim) cudowna ikona została wywieziona w głąb Rosji. Przy cerkwi stoi kapliczka nad źródłem z cudowną wodą.

W **Dubiczach Cerkiewnych** można zatrzymać się w ośrodku wypoczynkowym

nad jeziorem Bachmaty lub w kwaterze agroturystycznej. Przy wjeździe do wsi leży malowniczy cmentarz z zabytkowymi nagrobkami i niebieskimi krzyżami, często ozdobionymi wielobarwnymi wstążkami. Dalej wznosi się drewniana cerkiew pw. Opieki Matki Boskiej. W zabytkowym budynku dawnej szkoły czynna jest Izba Kultury i Tradycji Ochotniczej Straży Pożarnej, a Gminny Ośrodek Kultury proponuje grupom warsztaty rękodzielnictwa (tkactwo, wyplatanie ze słomy, witek brzoźowych, wykonywanie ozdób ludowych). W Dubiczach Cerkiewnych, przy cerkwi rozpoczyna się zielony szlak rowerowy prowadzący do Białowieży.

Dalsza droga wiedzie przez wieś **Grabowiec**, następnie **Jelonkę**, gdzie stoją stare drewniane domy pokryte nowymi dachami. W 2004 roku trąba powietrzna pozrywała dachy i zniszczyła las. W obu miejscowościach istnieje możliwość noclegów w kwaterach agroturystycznych.

Następny przystanek to miasto **Kleszczele**, założone w 1523 roku. Najważniejsze zabytki znajdują się w centrum miasta: drewniana dzwonnica z 1709 roku (obecnie prawosławna cerkiew pomocnicza), murowana cerkiew pw. Zaśnięcia Najświętszej Marii Panny, pomnik założyciela miasta, króla Zygmunta Starego i kościół katolicki pw. św. Zygmunta Burgundzkiego. Ponadto czynne jest Centrum Turystyczne Edukacyjno-Kulturowe „Hładyszka”. Oprócz informacji turystycznej znajduje się tam pracownia garncarska. W kleszczelowskiej galerii można podziwiać rzeźby w drewnie, wykonane przez miejscowego artystę - Sławomira Smyka. Latem można wykąpać się w miejskim odkrytym basenie.

W Kleszczelach można przenocować, podobnie jak w kolejnej miejscowości

na szlaku, **Dobrowodzie**. W miejscowości Repczyce powstał zbiornik wodny, miejsce wypoczynku i rekreacji (możliwość wypożyczenia sprzętu wodnego). Kolejny przystanek to **Czeremcha**, miejscowość gminna z dużym węzłem kolejowym, z osobowym i towarowym przejściem granicznym. Kilka kilometrów za Czeremchą, w Połowcach znajduje się drogowe przejście graniczne z Białorusią. Główne zabytki Czeremchy to cerkiew prawosławna pw. Matki Bożej Miłującej, kościół katolicki pw. Najświętszej Marii Panny Królowej Polski oraz stare cmentarze.

Z Czeremchy szlak prowadzi do wsi **Wólka Terechowska** i **Opaka Duża**, drogą tuż przy granicy z Białorusią, obok linii i słupów granicznych. Dalej mija się wsie Biała Straż, Wojnówka, Wiluki, gdzie szlak krzyżuje się ze szlakiem zielonym prowadzącym do Dubicz Cerkiewnych lub do Białowieży. Przed wsią **Piaski** szlak czerwony kończy się i dalej można powędrować szlakiem niebieskim do Hajnówki albo miejscowości Topiło, a dalej szlakiem zielonym do Białowieży.

■ Szlak zielony

Trasa: Dubicze Cerkiewne – Topiło – Białowieża

Długość: 41 km

Szlak łączy dwie miejscowości gminne i biegnie drogami pośród pól, łąk i lasów Puszczy Białowieskiej.

Wędrówkę rozpoczynamy w Dubiczach Cerkiewnych, przy cerkwi prawosławnej pw. Opieki Matki Boskiej. W zabytkowym budynku dawnej szkoły znajduje się Izba Kultury i Tradycji Ochotniczej Straży Pożarnej, a Gminny Ośrodek Kultury proponuje grupom warsztaty rękodzielnictwa (tkactwo, wyplatanie ze słomy, witek brzoźowych, wykonywanie ozdób ludowych). W drodze przez wieś w kierunku zbiornika wodnego Bach-

Wnętrze cerkwi w Dubiczach Cerkiewnych

maty w kwaterze agroturystycznej stoi wiatrak typu „holender”. W ośrodku wypoczynkowym Bachmaty znajduje się wypożyczalnia sprzętu wodnego.

Niedaleko wsi **Czechy Orlańskie** znajduje się rezerwat przyrody Czechy Orlańskie, a także ścieżka dydaktyczna o tej samej nazwie. Rezerwat chroni naturalne zbiorowiska leśne o charakterze borów mieszanych z dominującą tu sosną zwyczajną i świerkiem pospolitym. Na tym obszarze w 2000 roku wybuchł pożar, podczas którego spłonęło ok. 100 ha lasu i budynki gospodarcze.

Przejeżdżając koło wsi **Werstok**, widoczna jest zabytkowa, drewniana cerkiew z 1769 roku pw. Podwyższenia Krzyża Świętego, a dalej cmentarz ze starymi, zabytkowymi nagrobkami.

W miejscowości **Wiluki** trasa krzyżuje się z rowerowym szlakiem czerwonym.

Topiło jest śródlęsną osadą, która zachęca do odpoczynku albo pozostania na nocleg w pensjonacie. Niegdyś była to osada pracowników leśnych, a znajdujący się tam zbiornik wodny na rzece Perebel służył do składowania drewna. Zbiornik przedzielony jest groblą, po której prowadzi tor kolejki wąskotorowej. W pobliżu znajduje się mini-skansen kolejki leśnej, w którym można poznać historię kolejek wąskotorowych w Puszczy Białowieskiej, służących niegdyś do wywożenia drewna.

Szlak prowadzi dalej przez ostępy Puszczy Białowieskiej do Białowieży.

Śródleśne zbiorniki wodne w Topiło

Po drodze mijają **rezerваты przyrody: Michnówka** (chroni torfowisko wysokie), **Olszanka Myśliszcze, Berezowo i Podcerkwa**, które chronią faunę motyli. Przy torach kolejowych (dawnej trasy Białowieża - Hajnówka) znajduje się miejsce do odpoczynku. Stamtąd warto udać się (poza szlakiem) ścieżką dydaktyczną do **Miejsca Mocy**, czyli miejsca kultu prasłowian lub innych ludów pogańskich. Dalej szlak wiedzie do drogi asfaltowej Hajnówka – Białowieża przez **rezerwat krajobrazowy im. Władysława Szafera**, rozciągający się po obu stronach drogi. Chroni on najważniejsze zbiorowiska leśne Puszczy Białowieżskiej przede wszystkim grądy i bory mieszane.

■ Szlak czerwony Podlaski Szlak Bociani

Długość: 206 km

Podlaski Szlak Bociani jest najdłuższą trasą rowerową w całym województwie podlaskim. Łączy trzy parki narodowe – Białowieżski, Narwiański i Biebrzański. Mottem szlaku są bociany i ich gniazda, nieodłączny element krajobrazu Podlasia. W regionie Puszczy Białowieżskiej ciągnie się on około 62 km wzdłuż trasy Białowieża – Puchły.

Początek szlaku znajduje się w **Białowieży**, gdzie można zwiedzić Muzeum Przyrodniczo-Leśne Białowieżskiego Parku Narodowego, zabytkowy Park Pałacowy, cerkiew prawosławną pw. św. Mikołaja Cudotwórcy, kościół katolicki pw. św. Teresy od Dzieciątka Jezus, a także Obręb Ochronny Orłówka, najcenniejszą przyrodniczo część Białowieżskiego Parku Narodowego (zwiedzanie tylko z przewodnikiem). Nazwa Białowieża pojawia się w kronikach z XV wieku jako miejsce pobytu króla Jagiełły. Kroniki historyczne mówią o istnieniu dworu łowieckiego Wazów w obecnym Parku Pałacowym Białowieżskiego Parku Narodowego

i towarzyszącej mu siedzibie podłowczego oraz o folwarku z młynem, stawem, ogrodami i pasieką. W XIX wieku na białowieskim wzgórzu, gdzie wcześniej znajdował się dwór myśliwski królów (prawdopodobnie spłonął w 1812 roku), został wybudowany pałac carski, otoczony parkiem w stylu angielskim (obecnie Park Pałacowy). W 1944 roku został on podpalony przez uciekających Niemców, a następnie w 1961 roku zburzony. Obecnie na tym miejscu znajduje się Muzeum Przyrodnicze-Leśne i siedziba Białowieskiego Parku Narodowego.

Przy wyjeździe z Białowieży można zwiedzić Skansen Architektury Drewnianej Ludności Ruskiej Podlasia, prezentujący drewniane budownictwo, wiatrak, stare chaty, kapliczki oraz barcie i ule kładowe.

Podczas wędrowki przez Puszcę Białowieską dojedziemy do wsi **Pogorzelce**, jednej z trzech puszczańskich osad nazywanych „puszczańskim trójmiastem”. Znajduje się tu Galeria sztuki regionu i pogranicza „Kresy”.

Następnie szlak wiedzie do uroczyska **Stara Białowieża**, gdzie można pospacerować wśród wiekowych dębów **Szlakiem Dębów Królewskich i Książąt Litewskich**.

Dalsza wędrowka prowadzi tzw. drogą narewowską w kierunku Narewki,

do miejscowości **Gruszki**, siedziby Nadleśnictwa Browsk. Tam można odpocząć w Parku Edukacji Przyrodniczo-Leśnej, pospacerować w arboretum, a także tzw. złotym szlakiem św. Eustachego wyznaczonym jako pętla w pobliżu siedziby Nadleśnictwa.

Kładki na szlaku św. Eustachego w Nadleśnictwie Browsk

Narewka to siedziba gminy, miejscowość o ciekawej historii sięgającej XVII wieku. Wznosi się tu cerkiew prawosławna pw. św. Mikołaja, zbudowana w końcu XIX wieku. Jest też Galeria im. Tamary Sołowievicz (reżyser filmów dokumentalnych), gdzie znajduje się również izba regionalna i odbywają się wystawy sztuki malarskiej. W Narewce można zwiedzić kirkut, czyli cmentarz żydowski. W miejscowości a także w okolicznych wsiach można zatrzymać się na nocleg. Kwatery agroturystyczne oferują potrawy kuchni regionalnej, relaks w saunie, na korcie tenisowym, w siodle i kajaku.

Kajakarze na rzece Narewka

W Narewce mają początek tzw. szlaki narewowskie, a przez miejscowość

prowadzi szlak niebieski do Puszczy Ładzkiej (trasa Narew – Budy).

Dalej Szlak Bociani biegnie przez **Zablótczynę**, wieś, której początki sięgają 1777 roku. Niedaleko znajduje się zbiorowa mogiła 500 Żydów z Narewki zamordowanych przez niemieckich okupantów. Następnie szlak mija **Lewkowo Stare** z cerkwią pw. św. św. Apostołów Piotra i Pawła z początku XVIII wieku, **Kapitańszczynę**, wiedzie przez rzekę Narew, a następnie wzdłuż malowniczej doliny tej rzeki. Dalej szlak prowadzi do Trześcianki. Jest to wieś, która razem z wsiami Puchły i Soce tworzy **Krainę Otwartych Okienic**. Ich wspólną cechą charakterystyczną jest niezwykle budownictwo z bogato zdobionymi oknami, drzwiami i gankami oraz malowanymi, kolorowymi okiennicami. W Trześciance wznosi się cerkiew parafialna pw. św. Michała Archanioła, wybudowana w 1867 roku, a w Puchłach cerkiew pw. Opieki Matki Bożej z cudowną ikoną Bogurodzicy. Dalej szlak prowadzi wzdłuż doliny rzeki Narew, do Narwiańskiego Parku Narodowego.

■ Szlak niebieski

Trasa: Hajnówka – Topiło – Hajnówka

Długość: 42 km

Szlak stanowi pętlę prowadzącą przez najbliższe okolice Hajnówki. Rozpoczyna się na skwerku miejskim, gdzie stoi pomnik żubra, króla Puszczy. Jest on dużą atrakcją i przyciąga nie tylko turystów, ale też mieszkańców miasta. Przy szlaku, w lesie tuż za Hajnówką znajdują się dwa miejsca straceń z okresu II wojny światowej. Dalej szlak prowadzi przez Puszcę Białowieską, obok rezerwatów przyrody Głęboki Kąt (chroniący m. in. bór świerkowy), Nieznanowo (chroni zbiorowiska grądowe i bagienne, a także bór mieszanym), Olszanka Myśliszcze (chroni

faunę motyli) i Michnówka (chroni torfowisko wysokie). Wiosną rozciągają się tutaj przepiękne dywany kwiatów leśnych m. in. błękitnej przylaszczki, białych zawilców i wonnej konwalii. W puszczy rośnie mnóstwo ziół i traw, m. in. trawa żubrówka o charakterystycznym aromacie. W miejscowości Topiło można wypocząć nad stawami lub w cieniu drzew, odbyć spacer i przy okazji zapoznać się z historią kolejek wąskotorowych w Puszczy Białowieskiej. Myśliwski pensjonat oferuje noclegi. Dalej szlak prowadzi przez wsie Piaski i Orzeszkowo. Stąd aż do Hajnówki biegnie przez Puszcę Białowieską i dolinę rzeki Chwyszczey, przez którą przechodzi się po drewnianym mostku. Przy ładnej pogodzie można na nim przysiąść, aby odpocząć i podziwiać przelatujące ptaki.

■ Szlaki narewckie

Wyruszając na trasę turysta ma do wyboru trzy warianty, bowiem szlaki narewckie to trzy pętle o różnej długości, w pobliżu miejscowości Narewka. Każda z tych tras daje możliwość zobaczenia miejsc cennych przyrodniczo, krajobrazowo i kulturowo. Można również zatrzymać się na nocleg w licznych kwaterach agroturystycznych. Miejscowość gminna Narewka powstała przed 1639 rokiem jako osada rudnika Tomasza Wydry Polkowskiego. Jej mieszkańcy zajmowali się wytopem żelaza z rudy darniowej. W 1888 roku

Narewka liczyła 860 mieszkańców, w tym 780 narodowości żydowskiej. W okresie międzywojennym istniały tu niewielkie zakłady przemysłowe: terpentyniarnia, huta szkła Hackiela, młyn wodny i wiatrak. W czasie II wojny światowej nastąpiła eksterminacja ludności żydowskiej, a huta szkła została wysadzona w powietrze.

Macewa na cmentarzu żydowskim w Narewce

Mała pętla

Trasa: Narewka – Janowo – składnica Szypulowa – Kosy Most – Gruszkki – Narewka

Długość: 18 km (w tym 9 km to szlak czarny, a 9 km szlak zielony)

Przy wyjeździe z Narewki warto zwiedzić cmentarz żydowski – kirkut, gdzie na powierzchni 1 ha znajduje się ok. 150 macew oraz fragment ogrodzenia.

Szlak prowadzi przez wieś Janowo do Puszczy Białowieskiej i koło dawnej składnicy drewna dojeżdża się do granicy Białowieskiego Parku Narodowego. Nieco obok szlaku (ok. 1,5 km) wznosi się wieża widokowa nad rzeką Narewka, skąd przy odrobinie szczęścia można zobaczyć jelenie, sarny czy żubry w ich naturalnym środowisku. Tam też znajduje się szlak pieszy Carska Tropina.

Na trasie w dolinie rzeki Narewki leży malownicze uroczysko Kosy Most. Wg przekazów ustnych nazwa Kosy

Wieża widokowa na Kosym Moście

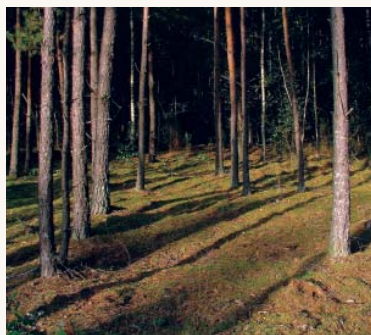
Most pochodzi od drewnianego mostku ukośnie posadowionego względem koryta rzeki. Następnie mija się składnicę Szypulową. Wiąże się z nią legenda o zwrotnicowym Szypule i o naczyniu pełnym złota. Znalazł on skarb, wzbogacił się i na zawsze opuścił składnicę. Z tego miejsca powrót do Narewki – szlakiem czarnym. Po drodze, w Gruszkach można odpocząć w Parku Edukacji Przyrodniczo–Leśnej.

Srednia pętla

Szlak zielony

Trasa do składnicy Szypulowej przebiega tak jak w małej pętli – Uroczysko Wilczy Szlak – Zamosze – Masiewo I – Masiewo II – Olchówka

Długość: 36 km

Minąwszy osadę Zamosze szlak opuszcza teren Białowieskiego Parku Narodowego i Obręb Ochronny Hwoźna, prowadząc do Masiewa. Tam łączy się ze szlakiem niebieskim. Z Masiewa szlak zielony prowadzi przez Olchówkę, Guszczewinę do Narewki.

Duża pętla

Trasa składa się z dwóch odcinków, 20 km szlak zielony (część pętli średniej) i 25 km szlak niebieski. Do wsi Masiewo prowadzi analogicznie jak pętla średnia – ścieżka edukacyjna Masiewo – Zalew Siemanówka (wieża widokowa Maruszka) – Siemieniakowszczyzna – Siemanówka – Leśna – Mikłaszewo – Narewka

Długość: 45 km

Z Masiewa szlak biegnie wzdłuż granicy Polski z Białorusią do Babiej Góry, pokrywając się z edukacyjną ścieżką ornitologiczną. Po drodze można zobaczyć grupę 300-letnich sosen (dojazd ok. 1 km), „zakochane drzewa” i rezerwat Siemianówka. Babia Góra to wieś powstała w końcu XVIII wieku. Według spisu ksiąg kościelnych z 1854 roku mieszały tam same kobiety, stąd pochodzi jej nazwa.

Dalej szlak biegnie przez Siemieniakowszczyznę, skąd dojeżdża się ok. 0,5 km do wieży widokowej Maruszka, nad zbiornikiem wodnym Siemianówka. We wsi Siemianówka wznosi się zabytkowa, murowana cerkiew z XVII wieku, pw. św. Jerzego. Ciekawostką jest, że wieś leży poniżej poziomu wody i przed zalaniem chroni ją wał. Wzdłuż szlaku, na otwartych łąkach spotyka się często brogi i stogi, służące do przechowywania siana, tak niegdyś typowe dla nadnarwiańskich krajobrazów. Przez wsie Osowe, Leśna i Mikłaszewo szlak wraca do Narewki.

■ Szlak żółty

Białowiecki Szlak Transgraniczny

Trasa: Narew – Tyniewiczze Duże – Nowe Berezowo (Nowoberezowo) – Hajnówka – Budy – Teremiski – Stara Białowieża – Białowieża – Grudki – granica państwowa między Polską i Białorusią – Biały Lasek – Szereszewo – Pruzany – Różany – Łyskowo – Nowy Dwór

Długość: 58 km w Polsce i 146,5 km na Białorusi

Białowiecki Szlak Transgraniczny łączy zabytki architektoniczne z pięknem puszczańskiej przyrody. Jego trasa po stronie polskiej przebiega przez powiat hajnowski. Wzdłuż szlaku ustawione zostały drewniane drogowskazy oraz tablice informacyjne dotyczące obiektów i miejsc.

Po drodze w wielu miejscowościach kwatery agroturystyczne oferują nocleg. Szlak rozpoczyna się w miejscowości gminnej Narew. Zachował się tam układ przestrzenny z XVI wieku z rynkiem w centrum (obecnie jest to skwerek). W 1514 roku Zygmunt Stary nadał Narwi prawa miejskie, które posiadała do 1934 roku. W 1529 roku Narew miała prawo do komory celnej i była znanym portem żeglugi rzecznej przy szlaku handlowym z Wilna i Grodna do Krakowa. Do głównych zabytków

Narwi należą drewniany kościół katolicki z 1775 roku pw. Stanisława bp. i Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny – jeden z najcenniejszych zabytków drewnianych w regionie oraz prawosławna cerkiew drewniana z XIX wieku

Przydrożna kapliczka w Nowym Korninie

pw. Podwyższenia Krzyża Świętego. Obydwie świątynie posiadają świetlną iluminację. Ponadto warto odwiedzić prywatne muzeum wsi. Dalej szlak biegnie przez urocze wsie, założone w XVI-XVIII wieku, o zachowanym pierwotnym układzie przestrzennym, ze świątyniami, kapliczkami przydrożnymi, a także z charakterystycznymi dla regionu bogatymi zdobieniami budynków drewnianych.

Wjeżdżając do Hajnówki nie sposób nie zatrzymać się przy nowoczesnej cerkwi, soborze Św. Trójcy. Można zwiedzić cerkiew wewnątrz, uzgadniając to w cerkiewnej kancelarii lub telefonicznie (tel. +48 85 682 29 71, +48 85 873 47 23). Każdego roku w maju można tu podczas międzynarodowego festiwalu słuchać muzyki cerkiewnej w wykonaniu chórów z całego

Cerkiew w uroczysku Krynoczka

świata. W Hajnówce warto zwiedzić kościół katolicki, Muzeum Kowalstwa i Ślusarstwa, Muzeum i Ośrodek Kultury Białoruskiej. Centrum Turystyki Regionu Puszczy Białowieskiej, obok informacji turystycznej oferuje mapy, przewodniki i pamiątki. Z Hajnówki trasa wiedzie dalej przez Puszcę Białowieską. Po drodze warto zatrzymać się koło miejsca nazywanego Krynoczka. Tam na polanie w puszczy znajduje się cerkiew z 1848 roku, pw. św. św. 7 Braci Machabeuszy oraz kapliczka z cudownym źródłem.

W Puszczy Białowieskiej wędrujemy obok rezerwatów przyrody Dębowy Grąd i Lasy Naturalne Puszczy Białowieskiej. Dalej dojeżdża się do miejscowości Budy, gdzie można zwiedzić skansen Sióło Budy. Następnie do wsi Teremiski – śródleśnej osady, w której mieści się Uniwersytet Powszechny im. J.J. Lipskiego. Od wielu lat mieszka tam znany dziennikarz Adam Wajrak. Dalej szlak prowadzi obok uroczyska Stara Białowieża, gdzie z pewnością warto zatrzymać się aby odbyć spacer wśród wiekowych dębów, Szlakiem Dębów Królewskich

Ryś w Rezerwacie Pokazowym Żubrów BPN

i Wielkich Książąt Litewskich. Następnym przystankiem jest Rezerwat Pokazowy Żubrów Białowieskiego Parku Narodowego, gdzie można zobaczyć żubry i inne zwierzęta żyjące w Puszczy Białowieskiej.

Przez Białowieżę biegnie tylko krótki odcinek szlaku, omijający centrum miasta. Jednak, jeżeli ktoś chciałby zwiedzić miasto, można to zrobić wędrując czarnym szlakiem rowerowym. Białowieski Szlak Transgraniczny prowadzi dalej do położonego w Puszczy przejścia granicznego Polski z Białorusią. Aby przekroczyć granicę polsko-białoruską, która jest jednocześnie granicą Unii Europejskiej, trzeba mieć ważny paszport, wizę wjazdową i ubezpieczenie zdrowotne (z firmy „Europa”).

Międzynarodowe przejście graniczne Białowieża (PL) – Piererow (BY) dla ruchu pieszo i rowerowego jest czynne:

- od 1 kwietnia do 30 września w godz. 8.00-20.00;
- od 1 października do 31 marca w godz. 8.00-18.00.

Wizy można uzyskać w Ambasadzie Republiki Białoruś w Warszawie, Konsulacie Generalnym Republiki Białoruś w Białymstoku, Gdańsku i Białej Podlaskiej. Pośrednictwem organizacji wyjazdu zajmuje się Biuro Podróży Junior w Bia-

Rajd rowerowy do białoruskiej części Puszczy Białowieskiej

łymstoku (tel. +48 85 744 43 26, www.bialowieza.net.pl) lub Best Western Hotel Żubrówka w Białowieży (tel. +48 85 681 23 03, www.hotel-zubrówka.pl).

Trasa po stronie białoruskiej prowadzi przez fragment dawnej tzw. „drogi królewskiej” otwartej przez Mikołaja II w 1903 roku. Wzdłuż drogi można podziwiać oryginalne mostki i balustrady z czasów carskich. Szlak biegnie przez Szereszewo, Prużany, Różany do Nowego Dworu. W tych miejscowościach warto zobaczyć zabytki architektoniczne z XVII-XIX wieku, które mają duże znaczenie historyczne.

■ Szlak zielony Kraina Otwartych Okiennic

Długość: 16 km

Szlak łączy Narew z trzema unikalnymi pod względem architektonicznym wsiami: Trześcianką, Socami i Puchłami. Wszystkie miejscowości położone są w dolinie rzeki Narwi i są wyjątkowe przede wszystkim ze względu na bogate zdobnictwo domów, rzeźbione w drewnie pod- i nadokienniki, okiennice, wiatrownice, narożniki i szczyty, a także barwnie pomalowane okiennice. W Krainie Otwartych Okiennic wznoszą się również zabytkowe świątynie, zespoły krzyży i kapliczki. Trześcianka to dawny dwór Trościanica

z XV-XVI wieku. Jest tu cerkiew pw. św. Michała Archanioła, a niegdyś mieściła się tu szkoła cerkiewno-parafialna. Domy we wsi położone na wąskich działkach i ustawione są szczytem do drogi.

Soce – wieś istnieje od XVI wieku. Znajduje się tu kapliczka prawosławna pw. św. Proroka Eliasza z początku XX wieku, a także budynki z wyjątkową ornamentyką i okiennicami.

Puchły – malownicza wieś z zabytkową drewnianą architekturą. Stoi tu cerkiew pw. Opieki Matki Boskiej, a w niej znajduje się cudowna ikona Bogurodzicy. Kult ikony istniał już w XVI

Białowieskiego Szlaku Transgranicznego, ciągnie się przez Puszcze Ładzką. Prowadzi z miejscowości gminnej Narew, wzdłuż malowniczej doliny rzeki Narew, przez wsie Hajdukowszczyzna, Rybaki, Gramotne do Michnówki, skąd można powędrować również czarnym szlakiem nad zalew Siemianówka. Dalej trasa szlaku niebieskiego biegnie przez Lewkowo Stare, gdzie można zobaczyć zabytkową, drewnianą cerkiew pw. Apostołów Piotra i Pawła, wybudowaną na początku XVIII wieku. W świetlicy wiejskiej odbywają się zajęcia z modelowania

Cerkiew pw. Opieki Matki Boskiej w Puchłach

wieku. O cudownych uzdrowieniach z okresu epidemii dżumy i cholery świadczą wota w postaci metalowych głów, nóg, rąk z wypisanymi datami. Cerkiew jest miejscem pielgrzymek wiernych w dniu święta Pokrowy, które wypada 14 października.

■ Szlak niebieski

Do Puszczy Ładzkiej

Trasa: Narew – Rybaki – Lewkowo Stare – Narewka – Świnoroje – Budy

Długość: 36,5 km

Szlak jest alternatywną trasą wobec

gliny. W miejscowości Podlewkowo szlak pokrywa się z Podlaskim Szlakiem Bocianim, a następnie mija uroczne wsie leżące nad doliną rzeki Narewki. Mieszkańcy wsi oferują usługi agroturystyczne a także spływy kajakowe rzeką. Na dłużej można zatrzymać się w Narewce, zwiedzić ją, poznać historię, korzystając m.in. z tablic informacyjnych ustawionych przy szlaku. Innym interesującym punktem odpoczynku jest miejsce ogniskowe z wiatami w miejscowości leśników,

Rezerwat Szczekotowo

w Świnorojach. Tu rozpoczyna się ścieżka edukacyjna Pod Dębami. Wędrując trybami leśnymi przez Puszcze Białowieską dotrzemy do miejscowości Budy, gdzie szlak łączy się ze szlakiem żółtym, prowadzącym do Białowieży lub do Hajnówki.

■ Szlak czarny Łącznikowy

Trasa: Michnówka – Nowa Łuka – Stary Dwór – Tarnopol – Siemianówka

Długość: 11 km

Trasa łączy szlak niebieski Do Puszczy Ładzkiej ze szlakiem narewowskim, również koloru niebieskiego. Tematem wiodącym szlaku jest zbiornik wodny Siemianówka, utworzony na rzece Narawie. To jeden z największych w Polsce sztucznych zbiorników o powierzchni 3250 ha. Jego budowa trwała od 1977 do 1993 roku. Powstała wtedy konieczność wysiedlenia około 200 gospodarstw z ośmiu wsi, spośród których pięć zostało zalanych wodą. Część wysiedlonych mieszkańców założyła najmłodszą w województwie podlaskim wieś Nowa Łuka, przez którą prowadzi szlak. Długość zbiornika wy-

nosi ok. 13,5 km. Został on sztucznie zarybiony i jest atrakcyjnym miejscem dla wędkarzy. Bytuje tu wiele rzadkich gatunków ptaków, szczególnie we wschodniej części zbiornika. Co roku odbywają się tu zawody jachtów kabinowych o Puchar Żubra. Ze zbiornika korzystają też często miłośnicy windsurfingu. Znajdują się tu dwie plaże z kąpieliskami. Jadąc wzdłuż zbiornika mijają się wsie Stary Dwór, Tarnopol i dojeżdża do Siemianówki, dużego węzła kolejowego w ruchu towaro-

Na zbiorniku Siemianówka

wym z Białorusią. Szlak kończy się koło zabytkowej cerkwi z XVIII wieku pw. św. Jerzego. Tuż obok cerkwi znajduje się Ośrodek Edukacji Ekologicznej, który posiada miejsca noclegowe i zajmuje się prowadzeniem aktywnych zajęć o tematyce przyrodniczo-ekologicznej, dysponuje też sprzętem rekreacyjnym (rowery, kajaki, narty).

■ Szlak niebieski

Do wsi w dolinie Narwi

Trasa: Doratynka – Klejniki – Lady – Kuraszewo

Długość: 23,5 km

Szlak jest pętlą przy Białowieskim Szlaku Transgranicznym, bowiem odchodzi od niego w miejscowości Doratynka a wraca, zataczając łuk, we wsi Kuraszewo. W Doratynce można zjechać ze szlaku i pojechać do wsi Skaryszewo. Znajduje się tam prywatna izba regionalna. Wróciwszy na szlak, wędruje się wzdłuż malowniczej doliny rzeki Narew, mijając wsie Kaczały i Janowo. Tu można odnieść wrażenie, że rzeczywiście czas się zatrzymał i tylko rzeka płynie swoim spokojnym nurtem. Następnie trasa wiedzie przez wsie Gorodczyno i Klejniki do miejscowości Lady. Tam za wsią można zobaczyć kapliczkę pw. św. św. Braci Machabeuszów, a przy niej źródółko z cudowną wodą oraz liczne krzyże wotywny. Ze wsi Lady można jechać czarnym szlakiem łącznikowym

Kapliczka pw. Św. Braci Machabeuszów oraz liczne krzyże w Ladach

do Nowego Berezowa. Szlakiem niebieskim dojeżdża się do Kuraszewa, wsi założonej w XVI wieku z zabytkową, drewnianą cerkwią z 1868 roku pw. Antoniego Pieczerskiego. W pobliżu wsi, nad rzeką Łoknica można zobaczyć ślady cmentarzyska archeologicznego z X-XII wieku oraz kurhany z IV-V wieku. Od Kuraszewa wędruje się Białowieskim Szlakiem Transgranicznym w kierunku Hajnówki lub Narwi.

■ Szlak czarny

Łącznikowy

Trasa: Leniewo – Czyże – Szostakowo – Nowe Berezowo

Długość: 23,5 km

Trasa łączy dwa szlaki, niebieski i czerwony. Ze wsi Lady wędruje się do Leniewa, gdzie na rzece Łoknica został utworzony niewielki zbiornik wodny. Niedaleko zbiornika znajduje się miejsce ogniskowo-wypoczynkowe. Czyże to miejscowość gminna, której historia jest związana z Puszcą Białowieską, choć obecnie jest od niej w znacznej odległości. Jest to dawna osada strzelców Puszczy Białowieskiej. Zachował się w niej zabytkowy, XVI-wieczny układ urbanistyczny, tzw. szeregówka. Wznosi się tutaj nowoczesna cerkiew murowana pw. Zaśnięcia Najświętszej Bogurodzicy, a także znajduje się cmentarz z kamiennymi nagrobkami

Miejsce postojowe na szlaku w Leniewie

i kapliczką z 1812 roku pw. św. św. Kosmy i Damiana. Dalej mija się wsie Osówkę i Szostakowo i dojeżdża do Nowego Berezowa. Tu stoją dwie prawosławne cerkwie, dwie prawosławne kapliczki, żeliwny krzyż ustawiony za czasów carskich, skansen „Zagroda Stefana” i nieco dalej od wsi zabytkowy cmentarz ze starymi nagrobkami. Z Nowego Berezowa można udać się szlakiem czerwonym lub żółtym w kierunku Hajnówki.

■ **Ścieżka rowerowa**
Szlakiem bocianich gniazd
w Gminie Kleszczele

Trasa: Kleszczele – dolina rzeki Nurzec – Pogreby – Dasze – Kośna – Kleszczele

Długość: 20 km

Ścieżka rozpoczyna się w zachodniej części miasta Kleszczele, w którym znajduje się 14 bocianich gniazd. Dalej wiedzie na zachód wzdłuż pięknej doliny rzeki Nurzec oraz lasu, który nazywa się Puchowo. Jest to stary las pamiętający jeszcze czasy potopu szwedzkiego. Świadczy o tym nazwa niewielkiego wzniesienia, Szwedzka Hora. Las Puchowo to także cenny obiekt przyrodniczy z bogactwem flo-

Przylaszczki w Puszczy Białowieskiej

ry i fauny. W niewielkiej wsi Pogreby, która jest jaśminową ulicą, znajduje się 7 bocianich gniazd. Kolejna miejscowość na szlaku to Żuki, gdzie są 4 gniazda, w tym jedno na stodole krytej słomianą strzechą. We wsi można podziwiać drewniane, zdobione chaty oraz sady ze starymi odmianami drzew owocowych. Z kolei w Daszach znajduje się 7 bocianich gniazd. Następną miejscowość na szlaku to Kośna, gdzie wznosi się zabytkowa cerkiew z 1889 roku pw. św. Mikołaja. Z Kośnej trasa biegnie przez osiedle pegeerowskie przy ul. Akacjowej do centrum Kleszczel.

SZLAKI PIESZE

Na obszarze Puszczy Białowieskiej wyznaczono kilkanaście szlaków turystycznych, które służą turystom pieszym, ale równie doskonale zdają egzamin jako szlaki rowerowe. Ich trasy będąc drogami żwirowymi lub asfaltowymi o małym natężeniu ruchu drogowego, głównie leśnymi traktami w Puszczy Białowieskiej i jej okolicy.

■ **Szlak zielony**

Trasa: Hajnówka – Białowieża

Długość: 25 km

Hajnówka jest doskonałym miejscem wypadowym na wycieczki po Puszczy Białowieskiej. Szlak biegnie przez Rezerwat Krajobrazowy im. Władysława Szafra, który chroni florę i faunę Puszczy Białowieskiej oraz kurhany z X-XIII wieku. W połowie trasy szlak przecina szosę Hajnówka – Białowieża. Dalej prowadzi do Rezerwatu Pokazowego Żubrów, w którym można zobaczyć zwierzęta żyjące w Puszczy. Kończy się w Białowieży.

■ **Szlak czerwony**

Szlakiem walk partyzanckich

Trasa: Hajnówka – Narewka

Długość: 22 km

Szlak rozpoczyna się w Hajnówce, biegnie przez rezerваты przyrody Lipiny

i Szczekotowo. Rezerwat Lipiny utworzono w celu zachowania jedyne go na terenie Puszczy stanowiska dębu bezszypułkowego. Tajemniczy rezerwat Szczekotowo chroni starostłowińskie cmentarzyska kurhanowe z X-XIII wieku. Ciekawym obiektem znajdującym się na szlaku jest prawosławna kapliczka z cudownym źródłem, znana pod nazwą Krynoczek. Podążając dalej Lipińskim Traktem dociera się do wsi Świnoroje, gdzie znajduje się miejsce odpoczynku z wiatami, pole namiotowe, a także ścieżka dydaktyczna Pod Dębami. Szlak kończy się w Narewce.

Turyści na szlaku pieszym

■ Szlak niebieski

Śladami Powstania Styczniowego

Trasa: Hajnówka – Orzeszkowo – Hajnówka

Długość: 31 km

Ten szlak ma charakter obwodnicy turystycznej. Biegnie obrzeżami Puszczy do wsi Orzeszkowo, gdzie znajduje się pomnik powstańców rozstrzelanych w 1863 roku oraz krzyż z czasów II wojny światowej, postawiony w podziękowaniu za ocalenie wsi przed spaleniem. Dalej trasa zagłębia się w leśne ostępy, wiodąc do pomnika przyrody Car Dąb. Jest on zaliczany do największych drzew w Puszczy i mimo że od kilkunastu lat jest uschnięty, wciąż stoi, strzegąc lasu. Kierując się na wschód dotrzemy do trasy przejazdu kolejki wąskotorowej. Szlak biegnie przy rezerwacie Głęboki Kąt. Utworzono go w celu ochrony boru świerkowego

o charakterze borealnym. Trasa kończy się w Hajnówce.

■ Szlak żółty

Trasa: Białowieża – Topiło

Długość: 19 km

Szlak biegnie głównymi drogami puszczańskimi przez rezerwat: Podcerkwa, Berezowo, Olszanka Myśliszcze, Michnówka. Chronią one przede wszystkim miejsca bytowania motyli dziennych i kraśników. Trasa kończy się w leśnej osadzie Topiło. Znajduje się tam końcowy przystanek kolejki wąskotorowej, a także ciekawe miejsce na odpoczynek pod drewnianymi wiatami. Wokół tamtejszych stawów poprowadzono ścieżkę edukacyjną Puszczańskie Drzewa.

Młodzież na ścieżce edukacyjnej w Topiło

■ Szlak niebieski

Trasa: Białowieża – Czerlonka Osada – Zwierzyniec

Długość: 17 km

Szlak rozpoczyna się przy zabytkowym, drewnianym dworcu Białowieża Towarowa (obecnie mieści się tam stylowa Restauracja Carska), prowadzi przez wsie Podolany I i Podolany II do Ośrodka Edukacji Leśnej Jagiellońskiej. Dalej biegnie Trybem Jagiellońskim do Czerlonki, a stamtąd do Osady Zwierzyniec.

■ Szlak czerwony

Miejscami Pamięci Narodowej

Trasa: Białowieża

Długość: 14 km

Szlak rozpoczyna się w Białowieży, biegnie niedaleko zabytkowego, drewnianego dworca Białowieża Towarowa (obecnie znajduje się tam stylowa Restauracja Carska), docierając do położonego w lesie Ośrodka Edukacji Leśnej Jagiellońskie. Następnie przez wsie Podolany I i Podolany II wraca do Białowieży. Szlak pokrywa się częściowo ze ścieżką edukacyjną Krajobrazy Puszczy.

Stylowa Restauracja Carska w budynku stacji Białowieża Towarowa

■ Szlak niebieski

Trasa: Białowieża – Siemianówka

Długość: 41 km

Szlak prowadzi przez Pogorzelce, następnie przez uroczysko Stara Białowieża (tutaj znajduje się ścieżka edukacyjna Szlak Dębów Królewskich i Książąt Litewskich). Trasa przebiega przez Gruszki, Babią Górę (znajduje się tam wieża widokowa). Kończy się w Siemianówce, gdzie można zobaczyć prawosławną cerkiew z XVIII wieku pw. św. Jerzego Zwycięcy. Ciekawostką jest fakt, że wieś leży poniżej poziomu wody Zalewu Siemianówka i przed zalaniem chroni ją wał.

■ Szlak żółty

Trasa: Białowieża – Narewka

Długość: 21 km

Trasa biegnie przez wieś Pogorzelce i uroczysko Stara Białowieża, gdzie znajduje się ścieżka edukacyjna Szlak Dębów Królewskich i Książąt Litewskich. Szlak prowadzi Drogą Narewską przez Janowo do Narewki.

■ Szlak zielony Wilczy Szlak

Trasa: Masiewo – Kosy Most

Długość: 16 km

Szlak znajduje się na terenie Białowieskiego Parku Narodowego. Rozpoczyna się w uroczysku Kosy Most, gdzie postawiono wieżę widokową przeznaczoną głównie do obserwacji ptaków w dolinie Narewki. Dalej prowadzi do uroczyska Wilczy Szlak, od którego nazwano tę trasę. Istnieje tutaj dobrze zachowany białowieski grąd z dorodnymi dębami. Szlak biegnie leśnymi drogami do uroczyska Głuszec, a kończy się w Masiewie, na tzw. Polanie Masiewskiej.

■ Szlak czerwony

Trasa: Masiewo – Uroczysko Głuszec – Masiewo

Długość: 6,5 km

Jest to szlak okrężny wokół dawnego rezerwatu Głuszec, włączonego w 1996 roku do Białowieskiego Parku Narodowego. Znajdują się tam torfowiska wysokie i wiele gatunków chronionych roślin (np. widłak cyprysowy). Szlak częściowo pokrywa się z Wilczym Szlakiem.

■ Szlak czarny Miejsce Mocy

Długość: 5,5 km

Ten szlak prowadzi do starosłowiańskiego miejsca kultu, gdzie znajduje się kamienny krąg. Istnieje tam tajemnicze skupisko drzew, w tym zniekształcone świerki, dęby, grusze i głogi. Radiesteci, którzy przeprowadzili badania tego miejsca, stwierdzili wysoki poziom tzw. pozytywnego promieniowania.

■ Szlak czarny Carska Tropina

Długość: 4 km

Jest to dawna droga myśliwska, rozpoczynająca się przy wieży widokowej na Kosym Moście. Na szlaku zostały wy-

budowane kładki i punkt widokowy nad rzeką Narewką.

■ Szlak żółty

Szlakiem Prawosławnych Świątyń

Trasa: Białystok – Zwierki – Zabłudów – Ryboły – Płoski – Chraboły – Rajsk – Hački – Bielsk Podlaski – Orla – Szczyty – Czyże – Nowe Berezowo – Hajnówka – Dubiny – Wasilkowo – Łosinka – Chrabostówka – Narew – Iwanki Rohozy – Trześcianka – Folwarki Tyłwickie – Hieronimowo – Michałowo

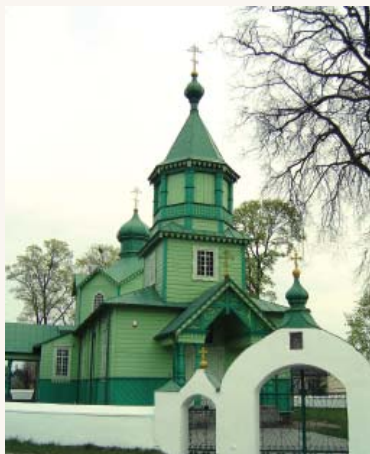
Długość: 164 km

Szlak promuje kulturę prawosławia

Cerkiew p.w. Wniebowstąpienia Pańskiego w Nowym Berezowie

na Północnym Podlasiu, w znacznej części zabytkowe drewniane cerkwie w różnorodnym stylu i wieku oraz inne obiekty kultu, przydrożne kapliczki i krzyże wotywnie.

Cerkiew p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego w Narwi

■ Carski Szlak (Carski Hostinec)

Trasa: Studziwody – Bielsk Podlaski – Łoknica – Podrzeczany – Czyże – Osówka – Kojty – Nowe Berezowo – Czyżyki – Hajnówka

Długość: ok. 35 km

Warto zjechać z głównej trasy, aby zobaczyć pobliskie wsie Szczyty, Lady, cmentarzysko Hrabniak (znajduje się ono w połowie drogi między Czyżami a Zbuczem) oraz Grodzisko w Zbuczu. Carski Hostinec był niegdyś drogą prowadzącą przez Bielsk do Białowieży. Podróżowali nią rosyjscy carowie, książęta i arystokraci.

Więcej informacji można uzyskać na stronie www.slonko.com.pl/carskiszlak/pl.

■ Ścieżka spacerowo-edukacyjna Dobrowódka

Trasa: gmina Kleszczele

Jest to ścieżka biegnąca wzdłuż rzeki Dobrowódka. Można nią dotrzeć z centrum miasta Kleszczele do źródelka z cudowną wodą w miejscowości Dobrowoda.

SZLAK SAMOCHODOWY

Trasa: Hajnówka – Orzeszkowo – Topiło – Długi Bród – Wojnówka – Starzyna – Jodłówka – Opaka Duża – Dobrowoda – Kleszczele – Jelonka – Dubicze Cerkiewne – Stary Kornin – Stare Berezowo – Szostakowo – Nowe Berezowo – Hajnówka

Długość: ok. 90 km

Szlak biegnie przez ciekawe miejscowości i leśne osady regionu Puszczy Białowieskiej. Wśród malowniczych krajobrazów łąk, pól i lasów wznoszą się bogate w symbolikę prawosławne cerkwie. Na trasie do głównych atrakcji należą: skansen Zagroda Stefana w Nowym Berezowie, ostoja ciszy wokół stawów w Topile wraz ze ścieżką edukacyjną Puszczańskie Drzewa oraz zbiornik wodny Bachmaty. Dodatkową przyjemnością są spotkania z rodowitymi mieszkańcami tego regionu, możliwość poznania ich kulturowych, religij-

nych i historycznych korzeni. Ponadto występuje tu oryginalna, drewniana architektura zabudowań. Szlak nie jest oznakowany.

Pomocne Informacje

INFORMACJA TURYSTYCZNA

CENTRUM TURYSTYKI REGIONU PUSZCZY BIAŁOWIESKIEJ

ul. 3 Maja 45, 17-200 Hajnówka, tel. +48 85 682 43 81, faks +48 85 682 51 41,
e-mail: turystyka@powiat.hajnówka.pl,
www.powiat.hajnówka.pl

czynne: maj-wrzesień: od poniedziałku do soboty 8.00-16.00

październik-kwiecień: od poniedziałku do piątku 7.30-15.30

jęz. obcy: angielski, rosyjski

INFOKIOSK

czynny 24 h, przy Centrum Turystyki w Hajnówce

PUNKT IT przy Muzeum Kowalstwa i Ślusarstwa

ul. Lipowa 1 (róg ul. 3 Maja), Hajnówka, tel. +48 85 682 25 64, +48 601 073 775
czynny wtorek-sobota 9.00-18.00, w niedziele 10.00-18.00

POLSKIE TOWARZYSTWO TURYSTYCZNO-KRAJOZNAWCZE O/BIAŁOWIEŻA

ul. Kolejowa 17, 17-230 Białowieża, tel. +48 85 681 22 95, faks +48 85 681 26 24
e-mail: pttk@pttk.bialowieza.pl,
www.pttk.bialowieza.pl

czynne lipiec-sierpień codziennie w godz. 8.00-18.00; wrzesień-czerwiec codziennie w godz. 8.00-16.00

jęz. obcy: angielski, niemiecki

PUNKT INFORMACJI TURYSTYCZNEJ BIAŁOWIESKIEGO PARKU NARODOWEGO

Park Pałacowy, 17-230 Białowieża, tel.+48 85 682 97 31, +48 85 682 97 33

e-mail: infobpn@bpn.com.pl,
www.bpn.com.pl

czynny maj-wrzesień w godz. 9.00-17.00; październik-kwiecień 8.00-16.00

jęz. obcy: angielski, niemiecki

INFOKIOSK

czynny 24 h, przy budynku Muzeum Przyrodniczo-Leśnego BPN

PUNKT INFORMACJI TURYSTYCZNEJ W SZKOLNYM SCHRONISKU MŁODZIEŻOWYM „PAPROTKA”

ul. Waszkiewicza 6, 17-230 Białowieża, tel./faks +48 85 681 25 60

e-mail: sm@paprotka.com.pl,
www.paprotka.com.pl

czynny codziennie 7.00-22.00

jęz. obcy: angielski

INFOKIOSK

czynny 24 h, przy budynku Urzędu Gminy Białowieża, ul. Sportowa 1

BIURO TURYSTYKI „RYŚ”

ul. Krzyże 22, 17-230 Białowieża, tel./faks +48 85 681 22 49

www.biurorys.internetdsl.pl, www.turystyka-rys.pl,
e-mail: biuro_turystyki_rys@wp.pl

jęz. obcy: angielski, rosyjski, niemiecki, czeski

OŚRODEK WYPOCZYNKOWY „BACHMATY”

17-204 Dubicze Cerkiewne, tel. +48 85 685 20 54, +48 85 682 79 99

czynny w sezonie czerwiec-sierpień 24 h

jęz. obcy: rosyjski

GMINNY OŚRODEK KULTURY

17-204 Dubicze Cerkiewne, ul. Główna 67, tel. +48 85 682 79 99

czynny od poniedziałku do piątku w godz. 9.00-19.00, jęz. obcy: rosyjski

GMINNE CENTRUM INFORMACJI

17-220 Narewka, ul. Nowa 3, tel.+48 85 685 81 45

czynne poniedziałek-piątek w godz. 12.00-19.00, sobota-niedziela w godz. 12.00-17.00

jęz. obcy: rosyjski

INFOKIOSK

czynny 24 h, Narewka, ul. Hajnowska 22

GMINNY OŚRODEK KULTURY

17-240 Czeremcha, ul. 1 Maja 7, tel. +48 85 685 00 84

czynny wtorek-sobota, w godz. 8.00-20.00

jęz. obcy: rosyjski

INFOKIOSK

czynny 24 h, przy budynku Urzędu Gminy Czyże

**CENTRUM TURYSTYKI I KULTURY
„HŁADYSZKA”**
17-250 Kleszczewo, ul. 1 Maja 19, tel. 681 80 54

USŁUGI PRZEWODNICKIE

Biurowo PTTK w Białowieży
17-230 Białowieża, ul. Kolejowa 17, tel. +48
85 681 22 95, faks +48 85 681 26 24,

www.pttk.bialowieza.pl,
e-mail: pttk@pttk.bialowieza.pl
jęz. obcy: angielski, niemiecki, rosyjski

Biurowo Turystyki „Rys” w Białowieży
17-230 Białowieża, ul. Krzyże 22, tel./faks
+48 85 681 22 49, tel. +48 85 681 20 95,
+48 608 582 840, +48 660 667 790

www.biurowys.internetdsl.pl,
www.turystyka-rys.pl, http://bialowieza.travel.pl
jęz. obcy: angielski, niemiecki, rosyjski, czeski

**Biurowo Turystyki Aktywnej „Nes-Tur”
w Hajnówce**
17-200 Hajnówka, ul. Warszawska 3, tel.
+48 85 682 62 46, +48 608 444 536
jęz. obcy: niemiecki

Biurowo Turystyczne „ŻUBR” w Hajnówce
17-200 Hajnówka, ul. 3 Maja 60/6, tel. +48
85 682 26 21, +48 505 103 374
jęz. obcy: rosyjski

Biurowo Turystyczne „Teo Eko” w Białowieży
17-230 Białowieża, Park Dyrekcyjny 13,
tel. +48 85 681 23 11, +48 608 454 107
jęz. obcy: niemiecki, rosyjski

P.P.H.U. „Nature -Tour” w Białowieży
17-230 Białowieża, Park Dyrekcyjny 4/1,
tel./faks +48 85 681 20 07, +48 606 443 007
e-mail: naturetour@wp.pl
jęz. obcy: angielski

Agencja „FOLK” w Hajnówce
17-200 Hajnówka, ul. 3 Maja 18, tel. +48
507 244 050

e-mail: enmk@poczta.onet.pl
miejscowe zwyczaje i obrzędy, historia
regionu, architektura; jęz. obcy: angielski,
białoruski

Przewodnik w skansenie „Sioło Budy”
17-230 Białowieża, Budy 41, tel. +48 85 681
29 78, +48 698 664 496, **www.siolobudy.pl,**
e-mail: info@siolobudy.pl
miejscowe zwyczaje i obrzędy, historia
regionu, architektura

**Biurowo Usług Turystycznych „Puszcza
Białowieńska” w Białowieży**
17-230 Białowieża, Park Pałacowy 11,
tel. +48 85 681 28 98; +48 601 450 035,

+48 601 931 787, e-mail: bup@o2.pl
jęz. obcy: angielski, niemiecki, rosyjski,
włoski, hiszpański

**Stowarzyszenie Koło Przewodników
Białowiejskich „Zięba”**
17-230 Białowieża, Park Dyrekcyjny 11/1,
tel. +48 85 681 25 79

jęz. obcy: angielski, niemiecki, rosyjski,
włoski, hiszpański, węgierski

**Tłumacz – języki: angielski, hiszpański,
portugalski**
Dorota Gryka, Suszczy Borek 7,
tel. +48 85 685 60 43

BIURA I AGENCJE TURYSTYCZNE
Biurowo Turystyki Przyrodniczej „Ornitours”
17-200 Hajnówka, ul. Nałkowskiej 9, tel./
faks +48 85 682 38 55, +48 502 565 889,
e-mail: ornitours@republika.pl
www.ornitours.com.pl,

wycieczki ogólnoprzyrodnicze i ornito-
logiczne (Biebrzański Park Narodowy,
Puszcza Białowieńska, Dolina Narwi),
spływy kajakowe; jęz. obcy: niemiecki
Biurowo Turystyki Aktywnej „Nes-Tur”
17-200 Hajnówka, ul. Warszawska 3, tel.
+48 85 682 62 46, +48 85 685 20 41,
+48 608 444 536, e-mail: nestor_bta@wp.pl
przewodnictwo, pilotaż wycieczek, obozy
turystyki kwalifikowanej, wycieczki szkol-
ne; jęz. obcy: niemiecki

Biurowo Turystyczne „ŻUBR”
17-200 Hajnówka, ul. 3 Maja 60/6,
tel. +48 85 682 26 21, +48 505 103 374
organizacja wycieczek przyjazdowych
i wyjazdowych, ogniska, przewodnictwo
po regionie podlaskim; jęz. obcy: rosyjski
Agencja „Folk”

17-200 Hajnówka, ul. 3 Maja 18,
tel. +48 507 244 050,
e-mail: enmk@poczta.onet.pl,
przewodnictwo, jęz. obcy: angielski, białoruski
PTTK Oddział Białowieża

17-230 Białowieża, ul. Kolejowa 17,
tel. +48 85 681 22 95, faks +48 85 681 26 24,
www.pttk.bialowieza.pl

przewodnictwo, wypożyczalnia rowerów,
obsługa konferencji, zjazdów, ogniska,
przejażdżki bryczkami, kuligi, „zielone
szkoły”; jęz. obcy: angielski, niemiecki

Biurowo Turystyki „Rys”
17-230 Białowieża, ul. Krzyże 22,
tel./faks +48 85 681 22 49, tel. +48 85 681

20 95, +48 608 582 840, +48 660 667 790,
e-mail: biuro_turystyki_rys@wp.pl,
www.biuorowsinternetdsl.pl, www.turystyka-rys.pl
wycieczki z przewodnikiem, przejazdy
bryczkami, kuligi, ogniska, rajdy, zloty,
obozy przetrwania, zielone szkoły, rezer-
wacja żywienia i noclegów, wypożyczal-
nia rowerów i nart, informacja turystyczna,
wytyczanie i znakowanie szlaków tury-
stycznych, jęz. obcy: angielski, niemiecki,
rosyjski, czeski, białoruski

Biuro Usług Turystycznych „Puszcza Białowieńska”

17-230 Białowieża, Park Pałacowy 11,
tel. +48 85 681 28 98, +48 601 450 035,
+48 601 931 787, e-mail: bup@o2.pl
przewodnictwo specjalistyczne (wycieczki
ornitologiczne i nie tylko) wycieczki po
regionie, ogniska; jęz. obcy: angielski,
niemiecki, rosyjski, włoski, hiszpański

P.P.H.U. „Nature -Tour”

17-230 Białowieża, Park Dyrekcyjny 4/1,
tel./faks +48 85 681 20 0, +48 606 443 007,
e-mail: naturetour@wp.pl
przewodnictwo, ogniska, wycieczki rowe-
rowe, przejazdy bryczkami, paintball;
jęz. obcy: angielski

Biuro Turystyczne „Teo-Eko”

17-230 Białowieża, Park Dyrekcyjny 13/4,
tel. +48 85 681 23 11, +48 608 454 107,
faks +48 85 681 24 04

przewodnictwo, pilotowanie wycieczek,
organizacja imprez i wycieczek tury-
stycznych, szkolenia, obserwacje ptaków
i innych zwierząt; jęz. obcy: rosyjski,
niemiecki, angielski

Nature Travel

15-888 Białystok, ul. Wyszyńskiego 2/1,
tel. +48 85 744 45 62, faks +48 85 744 45 34,
www.masuren.travel.pl

Turystyka rowerowa, tygodniowe wy-
cieczki po regionie Puszczy Białowiejskiej,
oferta konferencyjna; jęz. obcy: angielski,
niemiecki

Biuro Podróży „Junior” S.C.

15-879 Białystok, ul. Stołeczna 25, tel. +48
85 744 43 26, faks +48 85 741 57 20,
www.bialowieza.net.pl

kompleksowa obsługa turystyki przyjaz-
dowej, rezerwacja noclegów on-line; jęz.
obcy: angielski, rosyjski

Biuro Turystyki Przyrodniczej „Białowieża Travel”

15-160 Białystok, ul. Diamentowa 120,

tel. +48 509 434 012, e-mail: biuro@bialowieza.com.pl, www.bialowieza.com.pl

wycieczki po regionie Podlasia, pobyty
w leśniczówkach, kwaterach, hotelach
i pensjonatach, obserwacje dzikiej zwie-
rzyny, spotkania integracyjne, wynajem
bryczek, sań, przewodnictwo;
jęz. obcy: angielski

Biuro Podróży „Kampio”

02-392 Warszawa, ul. Maszynowa 9/2, tel.
+48 22 823 70 70, faks +48 22 823 71 44,
e-mail: kampio@acn.waw.pl,
www.kampio.com.pl

przejażdżki bryczkami, saniami, wyciecz-
ki rowerowe, przewodnictwo, wycieczki
po regionie;

jęz. obcy: angielski, niemiecki

Zakwaterowanie i żywienie

HOTELE - PENSJONATY - SCHRO- NISKA - DOMY WYCIECZKOWE – KWATERY AGROTURYSTYCZNE

*Kwatery oznaczone * należą do Białowie-
skiego Stowarzyszenia Agroturystyczne-
go „Żubr”*

www.agrobialowieza.pl

N – noclegi,

A – agroturystyka,

W – żywienie

MIASTO HAJNÓWKA

• Zajazd „Jegorow” (N+W, Piłsudskiego
14, tel. +48 85 682-27-58, +48 504 218 820,
www.hotel-orzechowski.com.pl);

• Zajazd „Bronuszka” (N+W, Parkowa 8,
tel. +48 85 682-27-58, +48 504 218 820,
www.hotel-orzechowski.com.pl);

• Dom Nauczyciela (N, Piłsudskiego 6,
tel. +48 85 682-25-85, www.znp.edu.pl,
e-mail: bialystok@oupis.pl);

• Motel „Żubr” (N+W, Warszawska 71, tel.
+48 85 683-20-67, www.motelhajnowka.pl);

• Dom Miłosierdzia „Samarytanin”
(N+W, 3 Maja 63, tel. +48 85 682-61-50,
+48 85 682 23 90);

• Pokoje gościnne w Muzeum Kultury
Białoruskiej (N, 3 Maja 42, tel. +48 85 682-
28-89, www.belmuzeum.fm.interia.pl);

• „Przyjazny domek” (A, Boczna 15 A,
tel. +48 510 751-592,
www.przyjaznydomek.odt.pl);

• Suchodoła Halina (A, Stara Judzianka 5,
tel. +48 85 683-51-11)

GMINA HAJNÓWKA

- **LIPINY:** „Przy Lesie” (A*, Lipiny 34a, tel. +48 85 684-30-31, +48 507 865-105, www.przylesie.bialowieza.pl, www.agrobialowieza.pl/agroturystyka/przylesie, www.a.a.janczuk.w.interia.pl, e-mail: a.a.janczuk@interia.pl)
- **ŁOZICE:** „U Piotra i Łarysy” (A, Łozice 12, tel. +48 85 685-31-63); Patejuk Roman (A*, Łozice 2, tel. +48 85 685-31-62, www.lozice.w.interia.pl)
- **NOWE BEREZOWO:** „Zagroda Stefana” (A*, Nowe Berezowo 90, tel. +48 602 828-457, www.czabaj_stefan.fm.interia.pl); „Inka” (A*, Nowe Berezowo 102, tel. +48 85 682-25-19, +48 604 817-972, www.inka.bialowieza.com)
- **NOWOSADY:** Antoniuk Anatol (A, Nowosady 39, tel. +48 85 686-30-15)
- **ORZESZKOWO:** „U Zosi” (A, Orzeszkowo 62, tel. +48 85 685-32-80, +48 695 649-208); „Relaks” (A, Orzeszkowo 22 A, tel. +48 85 685-31-39, +48 503 364-552, www.bialowieza.net.pl, e-mail: giuenusia@buziaczek.pl); „Mirabelka” (Orzeszkowo 141, kolonia Poryjewo, tel. +48 85 685-31-70, +48 601 342-267, +48 85 682 27 31); „Ranczo Kupała” (A, kolonia Poryjewo 139, tel. +48 85 683 21 71, +48 604 995 421, +48 22 665 14 06, www.kupala.com.pl/hajnowka.htm, e-mail: biuro@kupala.com.pl, bok@zegir.com.pl); „Dom Olszyna” Chomaciuk Walentyna (A, Orzeszkowo 97, kolonia Olszyna, tel. +48 85 682 33 17, +48 514 585 866, www.dom-olszyna.pl, e-mail: kontakt@dom-olszyna.pl)
- **POSTOŁOWO:** „Domek pod Lasem” (A*, Postołowo 27, tel. +48 85 682-42-32, +48 509 237 143, www.podlasem.za.pl)
- **SAWINY GRÓD:** „Pod Jesionem” (A*, Sawiny Gród 5, tel. +48 85 684-50-42, +48 502 460-076, www.podjesionem.bialowieza.pl);

„U Agronoma” (A*, Sawiny Gród 9, tel. +48 600 598-652, www.agronom.kreo.pl)

- **TOPIŁO:** Pensjonat „Topiło” (N+W, Topiło 1a, tel. +48 663 537 267)
- **WASILKOWO:** „Zacisze” (A, Wasilkowo 5, tel. +48 606 586 104, +48 85 686-31-06)

GMINA BIAŁOWIEŻA

- **BIAŁOWIEŻA:** Hotel „Białowieski” (N+W, Waszkiewicza 218 b, tel. +48 85 681-20-22, 681-20-23, www.hotel.bialowieza.pl, e-mail: incoming@hotel.bialowieza.pl); Hotel „Żubrówka” (N+W, O. Gabiec 6, tel. +48 85 681-23-03, www.hotel-zubrowka.pl, e-mail: recepcja@hotel-zubrowka.pl);

- „Dwór Soplicowo” (N+W, Krzyże 2a, tel. +48 85 682-99-40, www.dworsoplicowo.pl, e-mail: recepcja@dworsoplicowo.pl)
- Apartamenty Carskie w zabytkowej wieży ciśnieni (N+W, Stacja Towarowa 4, tel. +48 85 681 21 19, +48 602 243 228, www.restauracjacarska.pl, e-mail: poczta@restauracjacarska.pl);
- Pensjonat „Gawra” (N+W, gen. Polecha 2, tel. +48 85 681-28-04, www.gawra.bialowieza.com);
- Pensjonat „Unikat” (N+W, Waszkiewicza 39, tel. +48 85 681-27-74, www.unikat.bialowieza.com);
- Pokoje Gościnne przy DPS „Rokitnik” (N, Centura 2, tel. +48 85 681-24-24, 681-25-08, www.dpsb.republika.pl);
- Dom Myśliwski przy BPN (N, Park Pałacowy 8, tel. +48 85 681-25-84, www.bpn.com.pl);
- Pokoje Gościnne przy BPN (N, Park Pałacowy 11, tel. +48 85 682 97 29, www.bpn.com.pl, e-mail: bpn@bpn.com.pl);
- Centrum Wypoczynku Rodzinnego Ostoja (N, Nowa 32, tel. +48 606 815 143, +48 602 261-738, www.wypoczynekwbialowiezy.pl, e-mail: info@wypoczynekwbialowiezy.pl);
- Szkolne Schronisko Młodzieżowe „Paprotka” (N, Waszkiewicza 6, tel. +48 85 681-25-60, www.paprotka.com.pl, e-mail: sm@paprotka.com.pl);
- Kemping „Grudki” (N, Grudki 1,

tel. +48 85 681-24-84, www.puszcza-bialowieska.eu); Kemping „U Michała” (N, Krzyże 11, tel. +48 85 681-27-03), „U Michała” (A*, Waszkiewicza 91, tel. +48 85 683-36-28, +48 505 046-252); „Adamówka” (A, Jesionowa 1, tel. +48 607 032 010, +48 502 720 650, www.adamowka.republika.pl, e-mail: adamowka4@wp.pl); „Pod Pszczółką” (A, Waszkiewicza 204, tel. +48 697 394 601, www.larysabugwin.republika.pl, e-mail: larysab@op.pl); „Dom u Buszków” (A, Waszkiewicza 159, tel. +48 85 681-24-31, www.buszko.pl, e-mail: dom@buszko.pl); „Dom Pod Bocianem” (A, O. Gabiec 14, tel. +48 85 681-26-81, www.abuszko.republika.pl); „U Heleny i Piotra” (A, Olgi Gabiec 49, tel. +48 85 681 21 15, +48 502 549 935, www.uheleny-iptotra.pl, e-mail: kontakt@uhelenyiptotra.pl); „Romir” (A, Tropinka 52, tel. +48 85 681-20-11, +48 608 311-449); „Domek Pod Żubrem” (A*, Południowa 33, tel. +48 85 681-26-96, +48 608 349-045); Figlarz Irena (A, O. Gabiec 21, tel. +48 85 681-24-13, +48 605 928-370); Gabrylewska-Skiepko Ze-naida (A, Krzyże 11, tel. +48 85 681-27-03); „Orfika” (A, Waszkiewicza 44, tel. +48 85 684-32-72, +48 85 683 20 87, +48 505 761 097, +48 604 826 283, www.orka.pl); „U Heleny pod Dziką Gruszą” (A*, Podolany II nr 19, tel. +48 85 681-25-40, +48 508 568-903, www.u_helenyrepublika.pl, e-mail: helenagwaj@neostrada.pl); „Bierozka” (A, Krzyże 7, tel. +48 85 681-20-96, +48 788 645-333, e-mail: margo_la@o2.pl); Kałmykow Anna (A, Tropinka 31, tel. +48 85 681-24-69, +48 85 681 25 99); „Domek Zapiecek” (A*, Waszkiewicza 127, tel. +48 85 681-24- 57, +48 692 465- 933, e-mail: jarikis@interia.pl); „Chatka Puchatka” (A*, Cegielniana 1, tel. +48 85 681-20-91, +48 502 419-167, www.chatka.bialowieza.pl, e-mail: wojtekkurylo@wp.pl); „Cichy Zakątek” (A, Grudkowska 11, tel. +48 668 543 080, www.cichyzakatek.bialowieza.pl); „Filipek” (A, Olgi Gabiec 67, tel. +48 85 682 27 62, +48 692 227 580, www.junior.bialystok.pl, www.filipek-bialowieza.webpark.pl); „Halinówka” (A, Nowa 6, tel. +48 85 681-23-74, +48 696 494-262, www.halinowka.za.pl, e-mail: jagodalit@wp.pl); „Pod Magnolią” (A, Tropinka 72, tel. +48 85 681-24-12, +48 503 936-641, www.tropina.republika.pl); „Świtezianka” (A, Krzyże 20, tel. +48 85 681-25-15, +48 604 171-868); Matysiuk Michał (A, Mostowa 17, tel. +48 85 681-25-36, +48 608 598-416); Miller

Lidia (A, Waszkiewicza 85, tel. +48 85 681 27 48); „Mera” (A., Tropinka 50, tel. +48 85 681-24-73, www.bialowieza.net.pl); „Eko-Sen” (A, Tropinka 51, tel. +48 85 681-27-35, +48 697 394-600, e-mail: jkurz@onet.eu); „Bajeczny Domek” (A, Waszkiewicza 90, tel. +48 85 681-22-27, +48 605 358-819, www.bajecznydomek.bialowieza.com); „Iryda” (A, Tropinka 71, tel. +48 85 681-25- 71, +48 694 885-411); „Pod Świerkami” (A*, Waszkiewicza 151, tel. +48 85 681-27-02, +48 600 528-208, +48 609 989 928, www.podswierkami.softas.pl, e-mail: piskur@neostrada.pl); „Na Wzgórzu” (A, Leśna 5, tel. +48 85 681 20 36, +48 501 361 728); „Oskar” (A, Waszkiewicza 124, tel. +48 607 036 162, +48 606 343 235, www.oskar.turystyka.pl, e-mail: alicjasidor@wp.pl); Rogaczewska Irena (A, Polna 9, tel. +48 85 681-25-73, +48 518 689 666, e-mail: bialowieza@op.pl); „Szpak” (A, Centura 1, tel. +48 85 681-23-42, +48 603 648 364, www.bialowieza-centrum.pl, e-mail: bialowiezakwatery@wp.pl); „Domek Pod Klonem” (A, O. Gabiec 30, tel. +48 85 681-29-09, +48 604 079-929); „Jaskółka” (A, Zastawa 58, tel. +48 85 681-23-75, +48 607 207-575, www.bialowieza-nodlegi.webpark.pl, e-mail: maria-wolkowycza@op.pl); „Nad Stawami” (A, Mostowa 21, tel. +48 85 681-22-48, +48 600 716-883, www.mostwidmo.republika.pl, e-mail: mostowa21@o2.pl); „Pod Skansenem” (A, Zastawa 66 A, tel. +48 85 681-27-76, +48 609 418-762, www.bialowieza.net.pl); „Pod Gruszą” (A, O. Gabiec 24, tel. +48 85 681-22-16, +48 608 453-814); „Stokrotka” (A, O. Gabiec 20, tel. +48 85 682-53-61, +48 516 653 715), „Dom Przyjaciół” (A, Waszkiewicza 154, tel. +48 85 681-39-85, +48 696 723 089, e-mail: aj.marczuk@wp.pl)

BUDY: Pensjonat Sióło „Budy” (N+W, Budy 41, tel. +48 85 681-29-78, +48 698 664-496, www.siolobudy.pl, e-mail: siolobudy@o2.pl)

Pensjonat Sióło Budy w Budach

CZERLONKA: „U Jasia i Małgosi” (Czerlonka Leśna 7, tel. +48 693 155 973, +48 695 288

397); „Pod Lipami” (A, Czerlonka Leśna 8, tel. +48 608 116 280); Zin Katarzyna (A, os.Czerlonka, tel. +48 607 210 515)
POGORZELCE: „Na Wzgórzu” (A, Pogorzelce 37, tel. +48 85 681 26 48, +48 668 989 331); „U Mirka” (A, Pogorzelce 10, tel. +48 604 983 879, www.bialowieza_pogorzelce.webpark.pl); Apartamenty „Kresy” (A, Pogorzelce 19, tel. +48 85 681-26-66, +48 694 518-114, www.galeriakresy.to.pl, e-mail: galeriakresy@neostrada.pl); „Nimfa” (A, Pogorzelce 42, tel. +48 85 681-27-93, +48 784 408 118, www.nimfa.com.pl, e-mail: helena@nimfa.com.pl); Tarasewicz Jolanta (A, Pogorzelce 5, tel. +48 85 681-28-90, +48 782 868 947, www.agro.bialowieza.net.pl)
TEREMISKI: „Dąbrowa” (A, Teremiski 54, tel. +48 85 681-29-44, +48 608 667-019); „Pod Lasem” (A, Teremiski 4, tel. +48 85 681-29-33, +48 692 558-843); „Orlik” (A, Teremiski 2, tel. +48 85 681-24-58)

GMINA CZEREMCHA

CZEREMCHA: Klimowicz Anna (A, Łąkowa 11b, tel. +48 664 658-610); „Stara Chata” (A*, Wiśniowa 38a, tel. +48 85 685-07-96, +48 660 208 127); Turkiewicz Roman (A, Ogrodowa 6, tel. +48 85 685-00-80, +48 692 641-649, www.czeremcha.com.pl)

GM. DUBICZE CERKIEWNE

DUBICZE CERKIEWNE: Ośrodek Wypoczynkowy „Bachmaty” (N, Dubicze Cerkiewne, tel. +48 85 685-20-54, +48 85 682-79-80, www.dubicze-cerkiewne.pl, e-mail: gmina@dubicze-cerkiewne.pl)

W Ośrodku Wypoczynkowym Bachmaty w Dubiczach Cerkiewnych

Pensjonatek „Koral” (Parkowa 1, tel. +48 601 258-327, www.koral-dubicze.webd.pl); Schronisko młodzieżowe (N, Zespół Szkół w Dubiczach Cerkiewnych ul. Parkowa 30, tel. +48 85 685-20-50, e-mail: zsdubiczecer-kiewne@wp.pl); „U Jerzego” (A, Główna 99, tel. +48 85 682-62-46, +48 85 608 444-536, +48 85 685 20 41, e-mail: [\[wp.pl\]\(mailto:wp.pl\)\); „Pod Wiatrakiem” \(A*, Osiedlowa 12A, tel. +48 85 685-20-57, +48 85 694 047-117, \[www.agrodomki.webpark.pl\]\(http://www.agrodomki.webpark.pl\)\); Skoworodko Anna \(A, Parkowa 11, tel. +48 85 685-20-32, +48 660 108 366, \[www.agro.skoworodko.pl\]\(http://www.agro.skoworodko.pl\), e-mail: \[anka_sk@o2.pl\]\(mailto:anka_sk@o2.pl\)\)](mailto:nestur_bta@</p></div><div data-bbox=)

DŁUGI BRÓD: Karpiuk Jolanta (A, Długi Bród 14, tel. +48 85 682-48-97, +48 696 723-457, e-mail: jolankarpiuk@wp.pl); „Słonecznik” (A*, Długi Bród 14a, tel. +48 85 683-40-22, e-mail: tamarakrajnik@wp.pl)
GRABOWIEC: „Pod Gruszą” (A*, Grabowiec 89, tel. +48 85 685-20-63, +48 501 455-912, www.pod-grusza.za.pl); „Pod Lipką” (A, Grabowiec 14, tel. +48 85 685-21-05)
JELONKA: Czmiel Jan i Ewa (A, Jelonka 39, tel. +48 85 685-20-08, +48 698 774 700, www.trzmiel.spanie.pl)
WERSTOK: „U Romaniuków” (A*, Werstok 22, tel. +48 85 685-22-20, +48 604 869-896, www.victory.spanie.pl, e-mail: witek_roman@o2.pl)

GMINA KLESZCZELE

KLESZCZELE: Romanowicz Anna (A, Plac Parkowy 11, tel. +48 85 681-83-03, +48 513 019-870), Wasiluk Anatol (A, Źródłana 19, tel. +48 667 112-746)
DOBROWODA: Klimowicz Walentyna (A, Kleszczelowska 30, tel. +48 85 681-82-64); „U Jana” (A, Kleszczelowska 27, tel. +48 85 681-81-60); „Winnica” (A*, Kolejowa 17, tel. +48 85 681-81-62, +48 505 243-684, e-mail: dobrawinnica@neostrada.pl)
POLICZNA: „Urszulanka” (A, Policzna 21, tel. +48 662 393 874)
REPCZYCE: Pole namiotowe nad Zalewem „Repczyce” (N, Kontakt: Miejski Ośrodek Kultury w Kleszczelach, ul. Kolejowa 16, tel. +48 85 681-80-04, +48 85 685-03-90)
SUCHOWOLCE: Sawicka Antonina, Chmur Andrzej (A, Suchowolce 2a, tel. +48 85 681-86-44)
TOPORKI: Pole namiotowe „Pod Brzózka” i agroturystyka „Tara” (N+A, Grażyna Bieroza, Toporki 84, tel. +48 85 681-82-16, +48 507 040 782)

GMINA NAREW

NAREW: Zajazd „Pod Akacją” (N, Mickiewicza 105, tel. +48 85 681 60 86, e-mail: nok@narew.gmina.pl)
GRAMOTNE: „U Sienkiewiczów” (A*, Gramotne 3/1 k/Rybak, tel. +48 85 681 63 28, +48 693 335-514, www.gramotne.w.interia.pl, e-mail: miroslaw.sienkiewicz@neostrada.pl)

HAJDUKOWSZCZYŻNA: „Zacisze u Anny” (A*, Hajdukowszczyzna 12, tel. +48 504 421 046, www.zaciszeuanny.narew.gmina.pl, e-mail: zaciszeanny@gmail.com)

PUCHŁY: Gościniec „Pod Dębami” (A, Puchły 57, tel. +48 660 548 077, +48 85 871 13 82, www.podebami.pl, e-mail: lebazi@poczta.onet.pl); „Raduha” (A*, Puchły 62, tel. +48 85 743 73 23, +48 602 430 772, www.raduha.pl, e-mail: stepaniukm@poczta.onet.pl)
SKARYSZEWO: „Ruta” (A, Skaryszewo 29, tel. +48 85 681-62-76, +48 506 247-485)

GMINA NAREWKA

BABIA GÓRA: „Żubrowy Szlak” (A, Babia Góra 16, tel. +48 85 685-70-21, +48 507 631-138)

BERNACKI MOST: „Bobrowe Ranczo” (A, Bernacki Most 10, tel. +48 507 244 222, +48 85 684 33 22, +48 85 685 60 55, www.bobroweranczo.prv.pl)

ELIASZUKI: „Karp” (A, Eliaszuki 44, tel. +48 606 116-863, 85 685-60-01, e-mail: aniela.charkiewicz@wp.pl)

GRUSZKI: Pokoje gościnne „Darz Bór” (N, Gruszki 20, tel. +48 85 685-81-69, +48 608 149-413, www.darzbzor.bialowieza.pl, www.darzbzor.pev.pl); Pensjonat „Ostoja” (N, Gruszki 14, tel. +48 608 558-546, +48 85 685 86 79, www.ostoja.pev.pl, e-mail: renatajaworska_ostoja@wp.pl) Miejsce namiotowe (N, Gruszki, Nadleśnictwo Browski, tel. +48 85 685-83-44)

JANOWO: „Białowieskie Ustronie” (A, Janowo 35, tel. +48 697 374 902); „Białowieska Polana” (A*, Janowo 31, tel. +48 85 685-85-34, +48 503 531-193, www.bialowieskapolana.com, e-mail: bialowieskapolana@op.pl)

LEWKOWO NOWE: „Bora Zdrój” (A*, Lewkowo Nowe 93, tel. +48 85 685-61-14, +48 693 674-840, www.bialowieza-borazdroj.pl, e-mail: borazdroj@wp.pl); „Korcik” (A*, Lewkowo Nowe 19, tel. +48 85 685-60-34, +48 604 503 439); „Nad Bobrówką” (A*, Lewkowo Nowe 19a, tel. +48 85 685-62-46, +48 508 511-565, www.bialowieza.net.pl); „Wiśniowy Sad” (A, Lewkowo Nowe 27, tel. +48 85 685 60 26, +48 663 598 046)

LEWKOWO STARE: „U Ireny” (A*, Lewkowo Stare 35, tel. +48 85 685-60-97)

MASIEWO: „U Borowskich” (A, Stare Masiewo 33, tel. +48 85 685-87-25, e-mail: Imborowscy@poczta.onet.pl); „Malwa” (A*, Masiewo I nr 6, tel. +48 85 685-82-20, 605 604-621, www.masiewo.bialowieza.pl, e-mail:

patrycja.grzywinska@masiewo.bialowieza.pl); „Tarpan” (A*, Masiewo I nr 34, tel. +48 85 685-82-51, +48 606 450-949, +48 85 685 87 44, www.masiewo.net.pl); Stolec Wiesław (A, Masiewo I 39, tel. +48 85 685-81-96)
NAREWKA: „U Katarzyny” (A, Mickiewiczza 18, tel. +48 85 685-81-94, www.bialowieza.net.pl); „Sarenka” (A, Mickiewiczza 19, tel. +48 85 873-20-10, +48 606 232-528); „U Heleny” (A*, Białowieska 7, tel. +48 85 685-81-77)

NOWA ŁUKA: Nowik Jan (A, Brzozowa 7, tel. +48 85 684-40-00, +48 509 854 055, e-mail: l.nowik@gmina-hajnowka.pl), Klub Carino 2000 (N, Topolowa 15, tel. +48 502 265-487)
PLANTA: „Melisa” (A*, Planta 41, tel. +48 85 685-81-61, +48 502 161-180, www.melisa.bialowieza.com, www.bialowieza.net.pl)

SIEMIANÓWKA: Ośrodek Edukacji Ekologicznej (N, Szkolna 35, tel. +48 85 685-71-69, +48 501 077 522, e-mail: ewelina1978@wp.pl); „Bobrowa Zagroda” (A, Łąkowa 42, tel. +48 85 741 57 20, +48 602 470 422); „Leśniczówka pod Wiązem” (A*, Szkolna 69, tel. +48 85 685-70-46, +48 503 481-239); „Nad zalewem” (A, Lipowa 23, tel. +48 502 109-780, e-mail: skiepkodarek@wp.pl); „Zacisze” (A, Cicha 4, tel. +48 85 685-71-20, +48 503 711-288)

ŚWINOROJE: Obiekt rekreacyjny „Pod Dębami” (N, Świnoroje, Nadleśnictwo Browski, tel. +48 85 685-83-44); „Przy Dąbrowie” (A*, Świnoroje 30, tel. +48 85 685-80-89, +48 694 108-535, e-mail: romiol@wp.pl)

SUSZCZY BOREK: „Suszy Borek” (A*, Suszczy Borek 7, tel. +48 85 685-60-43, +48 605 830-955, www.gryka.republika.pl)

TARNOPOL: „Kalinówka” (A*, Tarnopol „Kruhlik”, tel. +48 85 683-40-42, +48 605 434-461, www.bialowieza.net.pl); „Twój Raj” (A, Tarnopol 7a, tel. +48 692 570-015, www.twojraj.com.pl)

SKUPOWO: „Leśne Ranczo” (A*, Skupowo 94, tel. +48 85 730 09 76, +48 603 068 378, www.lesneranczo.prv.pl, e-mail: german2003@wp.pl); „Sławkonია” (A, Skupowo 49, tel. +48 501 956-569, +48 504 873 128, www.agroslawkonია.republika.pl)

PASIEKA OSADA: Stolec Alina „Gajówka Pasieki” (A, Osada Pasieki, tel. +48 85 685-81-96)

MIKŁASZEWO: „Mikłaszówka” (A, Mikłaszewo 26, tel. +48 85 685-82-08, +48 608 348-190, www.miklaszowka.emeteor.pl, e-mail: aszyszczym@wp.pl); „Wiejskie Zacisze” (A*, Mikłaszewo 33, tel. +48 85 685 85 23, +48 602 498 627)

ZABŁOTCZYŻNA: „Na Skraju Puszczy” (A*, Zabłotczyzna 7, tel. +48 85 685-82-15, +48 691 912 973, +48 601 207 860, www.naskraju.bialowieza.pl, e-mail: halinajozek@op.pl); „Bukwica” (A*, Zabłotczyzna 12, tel. +48 85 685-80-80, +48 607 319-760, www.bukwica.pl, e-mail: bukwica@wp.pl)

GASTRONOMIA

HAJNÓWKA

• Restauracja „Leśny Dworek”

ul. 3 Maja 42, tel. +48 85 682 51 61, fax. +48 85 682 51 61 e-mail: lesny_dworek_hajnowka@wp.pl, 150 miejsc (3 sale), kuchnia polska, regionalna i międzynarodowa

• Restauracja „Leśniczanka”

ul. Armii Krajowej 26, tel. +48 85 682 24 50, 110 miejsc (2 sale na 50 i 60 osób). Obsługa imprez okolicznościowych i grup zorganizowanych po telefonicznym uzgodnieniu

• Cafe Bar „Pokusa”

ul. Armii Krajowej 26, tel. +48 85 682 24 50, 70 miejsc

• Plackarnia

ul. 3 Maja 59 k, tel. +48 85 682 48 47, 16 miejsc (12 miejsc w ogródku letnim)
Kuchnia regionalna; plackarnia jest czynna w okresie 1.03 – 30.11

• Klub „Starówka”

ul. Wierobieja 21, tel. +48 85 873 14 21
www.starowka.euroadres.pl, 50 miejsc

Kuchnia regionalna, organizacja imprez klimatycznych i okolicznościowych

• Zajazd „Jegorow”

ul. Piłsudskiego 14, tel. +48 85 682 27 58
fax +48 85 682 23 94, www.hotel-rzechowski.com.pl, e-mail: biuro@hotel-orzechowski.com.pl, 120 miejsc (2 sale na 100 i 20 osób)
Kuchnia polska, regionalna i międzynarodowa, specjalność: biesiady staropolskie

w Puszczy Białowieskiej

• Lokal gastronomiczny

ul. 3 Maja 51, tel. +48 85 873 33 29/31, 100 miejsc, zestawy śniadaniowe i kolacyjne, obiady tradycyjne

• Motel „Żubr”

ul. Warszawska 71, tel. +48 85 683 20 67, 40 miejsc, dania regionalne

• Pub „Solo”

ul. Armii Krajowej 26, tel. +48 85 682 24 50, 30 miejsc

Bilard, rzutki, pizza

• Pizzeria „Siciliana”

ul. Nowowarszawska 37, tel. +48 85 683 22 66, 26 miejsc

Bilard

• Zajeżdżik „Ostatni Grosz”

Topiło 4 (przystanek końcowy kolejki wąskotorowej), tel. +48 606 402 216

10 miejsc wewnątrz, 80 miejsc na zewnątrz
Kuchnia regionalna

• Restauracja „Salsa”

ul. A.Krajowej, tel. +48 85 682 37 35, +48 600 245 471

• Możliwość korzystania z posiłków obiadowych oferuje **SP ZOZ w Hajnówce**

ul. Lipowa 190; 100 miejsc;
tel. +48 85 682 91 13/14

Gmina BIAŁOWIEŻA

• Restauracja „Carska”

Białowieża, ul. Stacja Towarowa 4, tel. +48 85 681 21 19, +48 602 243 228, faks +48 85 681 21 13,
www.restauracjacarska.pl, 60 miejsc

Kuchnia rosyjska i polska

• Restauracja w Hotelu „Żubrówka”

Białowieża, ul. O. Gabiec 6, tel. +48 85 682 94 34, faks +48 85 681 25 70,
www.hotel-zubrowka.pl, e-mail: repcja@hotel-zubrowka.pl, 200 miejsc (3 sale na 100, 70 i 30 osób)

Kuchnia regionalna, dziczyzna

• Restauracja „Parkowa”

Białowieża, ul. Park Pałacowy 11, tel. +48 85 681 23 88, +48 695 802 179, faks +48 85 681 25 70, www.restauracjaparkowa.pl, e-mail: biuro@restauracjaparkowa.pl, 180 miejsc

Kuchnia regionalna, myśliwska “Białowieżskie Jadło”

• Restauracja w Hotelu „Białowieżski”

Białowieża, ul. Waszkiewiczza 218 b,

tel. +48 85 681 20 22, 300 miejsc (2 sale na 200 i 100 osób) www.hotel.bialowieza.pl

Kuchnia polska, regionalna i międzynarodowa

• **Karczma u Jankiela (Dwór „Soplicowo”)**

Białowieża, ul. Krzyże 2a, tel. +48 85 682 99 40, faks +48 85 682 99 31,

www.dworsoplicowo.pl, e-mail: soplicowo@dworsoplicowo.pl, 200 miejsc

Kuchnia regionalna, staropolska, myśliwska, dziczyzna

• **Zajazd „Gawra”**

Białowieża, ul. Południowa 2, tel. +48 85 681 28 04 faks +48 85 681 24 84, 45 miejsc

Kuchnia regionalna

• **DPS Rokitnik**

Białowieża, ul. Centura 2, tel. +48 85 681 24 24, +48 85 681 25 08, 70 miejsc

Kuchnia regionalna

• **Pensjonat „Unikat”**

Białowieża, ul. Waszkiewicza 39, tel./faks +48 85 681 27 74, 70 miejsc (2 sale na 40 i 30 osób)

Kuchnia regionalna, dziczyzna

• **„Polana Żubra”**

Pogorzelce 49, tel. +48 607 531 995, +48 85 744 63 32, www.bialowieza.info.pl

50 miejsc

Dania z produktów ekologicznych i własnego ogrodu. Czynne w sezonie letnim

• **Karczma Osoczniaka**

Budy 41, tel. +48 85 681 29 78, www.siolobudy.pl, 220 miejsc (2 sale na 200 i 20 osób)

Kuchnia regionalna, białoruska, ukraińska, dania z dziczyzny

• **Zajazd „Nad Stawami”** (parking przy biurze PTTK Białowieża)

tel. +48 608 192 995, 60 miejsc

Kuchnia regionalna

Możliwość korzystania z posiłków obiadowych istnieje

w Szkole Podstawowej (ul. Waszkiewicza 2), tel. 681 23 97, 80 miejsc

w Zespole Szkół Leśnych (Park Dyrekcyjny 1), tel. 681 24 04, 80 miejsc

GM. DUBICZE CERKIEWNE

• **Zajazd „U Jana”** na trasie Hajnówka – Kleszczele, tel. +48 85 685 21 12, +48 85 873 41 16, 46 miejsc, dania obiadowe

• **Pub „Sena”**

Dubicze Cerkiewne, ul. Parkowa 1, tel. +48 85 685 21 50, tel. +48 601 258 327 20 miejsc, kuchnia regionalna

GMINA NAREWKA

• **Klub „Carino”**

Nowa Łuka, ul. Topolowa, tel. +48 502 265 487, 200 miejsc (2 sale na 130 i 70 osób), dania obiadowe na wcześniejsze telefoniczne zamówienie

• **Ośrodek Edukacji Ekologicznej**

Siemianówka, ul. Szkolna 35, tel. +48 85 685 71 69, +48 501 077 522

Dania obiadowe na wcześniejsze telefoniczne zamówienie

GMINA NAREW

• **Bar na stacji benzynowej**

ul. Ogrodowa 31, tel. +48 85 681 61 91, 20 miejsc

Dania obiadowe na wcześniejsze telefoniczne zamówienie

KLESZCZELE

• **Karczma „U Walentego”,**

Plac Parkowy 34, tel. +48 85 681 80 34, 180 miejsc (2 sale)

Kuchnia regionalna; grupy po wcześniejszym telefonicznym uzgodnieniu

MIEJSCA OGNISKOWE

Aby uzyskać zezwolenie na zorganizowanie ogniska należy skontaktować się ze wskazaną instytucją lub firmą.

Organizacją pełnego pakietu usług zajmują się biura turystyczne.

Miejsca ogniskowe w miejscowościach Lipiny, Łozice i w dzielnicy Judzianka - Nadleśnictwo Hajnówka,

tel. +48 605 150 873 lub Kolejki Leśne.

Topiłówka, stacja docelowa kolejki wąskotorowej w miejscowości Topiło. Pensjonat Topiło, tel. +48 663 537 267

Uroczysko Stara Białowieża, Uroczysko Hajduki, na terenie OEL „Jagiellońskie”, w okolicach wsi Pogorzelce i Budy - Nadleśnictwo Białowieża, tel. +48 85 681 24 05, +48 85 681 24 10

Miejsca ogniskowe w miejscowościach Gruszki, Świnoroje - Nadleśnictwo Browski, tel. +48 85 685 83 44, +48 85 685 86 77

Ośrodek Wypoczynkowy „Bachmaty” w Dubiczach Cerkiewnych, tel. +48 85 685 20 54, +48 85 682 79 99

Grudki k/Białowieży - Hotel „Żubrówka” tel. +48 85 681 23 03, +48 85 682 94 00

Miejsce ogniskowe przy „Ośrodek Edukacji Leśnej „Jagiellońskie” k/Białowieży, tel. +48 85 681 29 71, +48 604 456 870

Zamosze (Obręb Ochronny Hwoźna), „Filipówka” (uroczysko Stara Białowieża) – Białowiecki Park Narodowy, tel. +48 85 682 97 00, +48 694 456 669

Czeremcha (nad rzeka Pulwa) - Nadleśnicztwo Bielsk Podlaski, tel. +48 85 730 26 52

WIEŻE WIDOKOWE

Wieża w Babiej Górze nad Zalewem Sie-mianówka - widok na dolinę Narwi i zalew

Wieża nad rzeką Narewką przy Uroczysku Kosy Most - panorama doliny Narewki

Wieża w Muzeum Przyrodniczym w Białowieży - panorama Polany Białowiejskiej oraz Obszaru Ochronnego Orłówka (wstęp płatny)

Punkt widokowy między stawami na Topile - panorama stawów śródlęśnych i doliny rzeki Perebel

Punkt widokowy Carska Tropina - widok doliny rzeki Narewki i Obrębu Ochronnego Orłówka Białowiejskiego Parku Narodowego

Wieża widokowa „Górniańskie Łąki” (ok. 3 km od Hajnówki) - wieża umożliwia obserwację ptaków występujących na łąkach bagiennych i torfowiskach

ROWERY

• **Zajazd „Jegorow”** w Hajnówce, ul. Piłsudskiego 14, tel. +48 85 682 27 58, +48 85 682 28 45; 10 sztuk dla dorosłych i młodzieży

• **Ośrodek Wypoczynkowy „Bachmaty”** w Dubiczach Cerkiewnych, tel. +48 85 682 79 99, tel. +48 85685 20 54; 7 sztuk dla dorosłych i młodzieży

• **Pensjonat „Sioło Budy”** Budy 41, tel. +48 85 681 29 78; 20 sztuk dla dorosłych i młodzieży, 3 małe dla dzieci

• **Zajazd „Gawra”** w Białowieży, ul. Południowa 2, tel. +48 85 681 28 04, tel./faks +48 85681 24 84; 13 sztuk dla dorosłych i młodzieży

• **Biuro Usług Turystycznych PTTK w Białowieży**, ul. Kolejowa 17, tel. +48 85 681 22 95, tel./faks+48 85 681 26 24, 15 sztuk dla dorosłych i młodzieży i 1 dla dzieci

• **Biuro Turystyki „Ryś” w Białowieży**, ul. Krzyże 22, tel./faks +48 85 681 22 49, tel. +48 85 681 20 95, 608 582 840, 660 667 790; 13 sztuk dla dorosłych, 4 małe dla dzieci oraz siodełka dla dzieci

• **Hotel „Żubrówka” w Białowieży**, ul. O. Gabiec 6, tel./faks +48 85 681 23 03; 20 sztuk dla dorosłych i młodzieży

• **Hotel „Białowiecki”** w Białowieży,

ul. Waszkiewicza 218 b, tel. +48 85 681 20 22, faks +48 85 681 20 21; 200 sztuk dla dorosłych i młodzieży

• **„Hładyszka” Centrum Turystyki i Kultury** w Kleszczelach, ul. 1 Maja 19, tel. +48 85 681 80 54, 4 sztuki dla dorosłych i 1 dla dzieci

• **Ośrodek Edukacji Ekologicznej** w Sie-mianówce, ul. Szkolna 35, tel. +4885 685 71 69, +48 501 077 522, 25 sztuk dla dorosłych i młodzieży

Większość kwater agroturystycznych w regionie Puszczy Białowiejskiej oferuje wypożyczenie rowerów

KĄPIELISKA I INNE OBIEKTY REKREACYJNE, NARTY, SAUNA, WĘDKARSTWO...

• **Ośrodek Sportu i Rekreacji w Hajnówce** basen pływacki letni (czynny: czerwiec-sierpień w godz. 9.00–18.00), stadion, boisko, kort do tenisa ziemnego, wypożyczalnia sprzętu sportowego; ul. Dziewiatowskiego 2, tel. +48 85 682 27 76

• **Miejski Międzyzakładowy Klub Sportowy „Puszcza” w Hajnówce** siłownia i sauna; ul. Piłsudskiego 1, tel. +48 85 873 10 00

• **Centrum Turystyczno-Rekreacyjne w Hajnówce**

w skład centrum wchodzi: zespół dwóch kortów tenisowych z terenem przeznaczonym na widowieństwo, skate park i funbox’y przeznaczone do uprawiania różnych konkurencji na deskorolkach, rolkach i wrotkach; boisko do nauki gry w tenisa ziemnego oraz wielofunkcyjne boisko do gry w koszykówkę i siatkówkę. Centrum czynne jest codziennie od 11.00-19.00 (wstęp wolny, wyłączając korty tenisowe). Obsługa grup zorganizowanych po

Centrum Turystyczno-Rekreacyjne w Hajnówce

uprzednim uzgodnieniu telefonicznym (rezerwacja kortów tenisowych), tel. +48 85 682 27-76 w godzinach 7.30-15.30, a po godz. 15.30 zgłoszenia są przyjmowane u pracownika ośrodka centrum, ul. Parkowa.

• Ośrodek Wypoczynkowy „Bachmaty” w Dubiczach Cerkiewnych

wypożyczalnia sprzętu wodnego: kajaki, rowery wodne, kąpielisko, boisko, baza noclegowa – domki; tel. +48 85 682 79 99 (cały rok), +48 85 685 20 54

• Basen kąpielowy w Kleszczelach

ul. Kolejowa 16, tel. +48 85 681 80 54 (czynny lipiec-sierpień)

• **Zalew Siemianówka** (Gmina Narewka) doskonałe miejsce dla wędkarzy i ornitologów, kąpiel uzależniona od stanu wody

• Ośrodek Edukacji Ekologicznej w Siemianówce

ul. Szkolna 35, tel. +48 85 685 71 69, +48 501 077 522, e-mail: ewelina1978@wp.pl, wypożyczalnia rowerów, nart biegowych, kajaków i łodzi wiosłowych

• Zalew Repczyce (Gmina Kleszczele)

pięknie położony zalew, utworzony na rzece Nurzec, niedaleko miejscowości Dobrowoda; kąpielisko strzeżone, plaża, zjeżdżania dla dzieci, miejsce namiotowe oraz wypożyczalnia sprzętu wodnego (tel.+48 85 681 80 54, w okresie VI-VIII tel. +48 85 685 03 90)

• Sauna fińska w Zabłotczyźnie

właściciele Lilia i Eugeniusz Wołkowyccy zapraszają do korzystania z uzdrawiającej kąpieli parowej. Z sauny może korzystać 10–15 osób jednocześnie; Zabłotczyzna 12, 17-220 Narewka, tel. +48 85 685 80 80, +48 607 319 760

• **Ruska Bania** przy apartamencie Carskim w zabytkowej wieży ciśnieni w Białowieży Stacja Towarowa 4, tel. +48 85 681 21 19, +48 602 243 228, www.restauracjacarska.pl, e-mail: poczta@restauracjacarska.pl

• **Narty biegowe - Biuro Turystyki „Ryś”** w Białowieży, ul. Krzyże 22, tel./faks +48 85 681 22 49, tel. +48 85 681 20 95, 608 582 840, 660 667 790; 8 par

• **Narty biegowe - Kwaterna agroturystyczna „Oskar”**, Alicja Sidor, Białowieża, ul. Waszkiewicza 124, tel. +48 607 036 162, +48 606 343 235, www.oskar.turystyka.pl, e-mail: alicjasidor@wp.pl

• **Sauna w Pensjonacie „Unikat”**, ul. Waszkiewicza 39, tel. +48 85 681-27-74, www.unikat.bialowieza.com

• **Turnusy rehabilitacyjne – DPS „Rokitnik”** w Białowieży, ul. Centura 2, tel./fax +48 85 681 24 24, www.dpsb.republika.pl, aktywne formy rehabilitacji, zajęcia ogólnousprawniające (indywidualne i grupowe), doskonałe wyposażenie w sprzęt i aparaturę do wykonywania zabiegów z zakresu kinezyterapii, fizykoterapii, elektroterapii, światłolecznictwa, laseroterapii i hydroterapii; do dyspozycji uczestników turnusów przydomowy teren rekreacyjny z altankami, stolikami, miejscem na grill i ognisko, oczkami wodnymi, sauna, jacuzzi, fitness club

• **Centrum Odnowy Biologicznej Białowiejskie Termy w Hotelu „Żubrówka”**, ul. O. Gabiec 6, tel./faks +48 85 681 23 03, www.hotel-zubrówka.pl, e-mail: recepcja@hotel-zubrówka.pl sauna, kort tenisowy, jazda konna

• **Basen, sauna, jacuzzi - „Dwór Sopicowo”** w Białowieży, ul. Krzyże 2a, tel. +48 85 682-99-40, www.dworsopicowo.pl, e-mail: recepcja@dworsopicowo.pl

• **Sauna, siłownia, kort tenisowy – Zajazd „Pod Akacją”** (Mickiewicza 105, tel. +48 85 681 60 86, e-mail: nok@narew.gmina.pl)

Kajaki, łódki, ...

GMINA NAREWKA

• **Kwaterna agroturystyczna „Melisa”** - Lena Charkiewicz, Planta 41, tel. +48 85 685 81 61, +48 502 161 180, www.melisa.bialowieza.com, www.bialowieza.net.pl, 8 kajaków

• **Kwaterna agroturystyczna „Korcik”** - Skiepmo Krystyna, Lewkowo Nowe 19, tel. +48 85 685 60 34, +48 604 503 439, 2 kajaki

• **Kwaterna agroturystyczna „Karp”** - Jerzy Charkiewicz, Eliaszki 44, tel. +48 85 685 60 01, +48 606 116 863, e-mail: aniel.charkiewicz@wp.pl, 2 kajaki, 1 rower wodny, 1 łódka wiosłowa

• **Kwaterna agroturystyczna „Bora Zdrój”** - Borys Kozłowski, Lewkowo Nowe 93, tel. +48 85 685 61 14, +48 693 674 840, www.bialowieza-borazdroj.pl, e-mail: borazdroj@wp.pl, 6 kajaków

• **Ośrodek Edukacji Ekologicznej, Siemianówka**, ul. Szkolna 35, tel. +48 85 685 71 69, +48 501 077 522, e-mail: ewelina1978@wp.pl, 16 kajaków, 5 łodzi wiosłowych

GMINA NAREW

• **Kwaterna agroturystyczna „Raduha”** - Stepaniuk Mirosław, Puchły 62,

tel. +48 85 743 73 23, +48 602 430 772,
www.raduha.pl, e-mail: stepaniukm@poczta.
onet.pl, 1 kajak, 1 kanu

DUBICZE CERKIEWNE

- **Kwaterna agroturystyczna „U Jerzego”**
- Nesteruk Jerzy, ul. Główna 99, tel.+48 85 682 62 46, +48 608 444 536, +48 85 685 20 41, e-mail: nestur_bta@wp.pl, 6 kajaków
- **Ośrodek Wypoczynkowy „Bachmaty”,**
tel. +48 85 685 20 54, +48 85 682 79 80
www.dubicze-cerkiewne.pl,
e-mail: gmina@dubicze-cerkiewne.pl,
6 kajaków, rowery wodne

BIAŁOWIEŻA

- **Hotel Białowiecki**, ul. Waszkiewiczza 218 b,
tel. +48 85 681 20 22, +48 85 681 20 23
rezerwacje grupowe: tel.+48 85 744 43 80,
faks +48 85 744 45 34
www.hotel.bialowieza.pl, incoming@hotel.
bialowieza.pl, 16 kajaków, 1 kanu
- **Pensjonat „Gawra”,** ul. Południowa 2,
tel. +48 85 681 28 04 faks +48 85 681 24 84,
1 kanu

GMINA KLESZCZELE

- **Wypożyczalnia sprzętu wodnego przy
zalewie wodnym Repczyce**
(tel.+48 85 681 80 54, w okresie VI-VIII
tel. +48 85 685 03 90), 4 rowery wodne,
4 kajaki, 1 łódka wiosłowa

PRZEJAZDŹKI KONNE

Przejażdżki konne wśród pól, łąk i lasów stanowią dużą atrakcję dla turystów i zwykle oferują je kwatery agroturystyczne. Miłośnicy przyrody chętnie korzystają z wyprawy do Puszczy Białowieckiej zarówno w siodle, bryczce, czy wozem o każdej porze roku.

- **Dariusz Wiącek**, Teremiski 1,
tel. +48 85 681 24 58
7 koni pod siodło i kucyk, 7 siodła, 3 bryczki (możliwość organizacji przejazdów do 20 osób), 3 sań (możliwość organizacji przejazdów do 20 osób)
- **Mirosław Szlachciuk**, Pogorzelce 42,
tel. +48 85 681 27 934
4 konie pod siodło, 4 siodła, 1 bryczka (możliwość organizacji przejazdów do 25 osób), 1 sanie (możliwość organizacji przejazdów do 25 osób).
- **Andrzej Karczewski**, Masiewo I 34,
tel. +48 606 450 949, +48 85 685 87 44
6 hucutów, 6 siodła, 2 sań (możliwość organizacji przejazdów do 10 osób),

1 wóz (możliwość organizacji przejazdów do 10 osób)

- **Mikołaj Wasiluk**, Pasieczniki Duże,
tel. +48 85 683 37 00
2 konie pod siodło, 2 siodła, 1 bryczka (możliwość organizacji przejazdów do 5 osób), 1 sanie (możliwość organizacji przejazdów do 5 osób), 1 wóz (możliwość organizacji przejazdów do 10 osób)
- **Kińdziuk Roman**, Postołowo 27,
tel. +48 85 682 42 321
1 bryczka dla 4 osób, 2 sań (możliwość organizacji przejazdów do 40 osób), 2 wozy (możliwość organizacji przejazdów do 40 osób)
- **Ginszt Urszula**, Jagodniki 47 a (kolonia),
tel. +48 507 038 221
2 konie pod siodło, 3 siodła. Przejazdy bryczkami i saniami organizują również biuro PTTK: w Białowieży (do 80 osób,
tel. +48 85 681 22 95)

PRZEJAZDY KOLEJKĄ WAŚKOTOROWĄ

Organizator przejazdów: Nadleśnictwo Hajnówka Kolejki Leśne, ul. Dzielnicowa 12, 17-200 Hajnówka, tel. +48 85 682-26-89, e-mail: kolejki_lesne@wp.pl

Uwaga: Kolejka jeździ przez cały rok, przejazdy grupowe po wcześniejszym zamówieniu, maksymalna liczba osób na wszystkich trasach 150, wagony z lokomotywą spalinową lub parową. Przejazdy dla grup zorganizowanych na trasach:

Hajnówka – Topiło (ok.11 km), Hajnówka – Postołowo (ok. 3 km)

Maksymalny czas przejazdu i pobytu 5 godzin. Powrót przed godziną 22.00.

Przejazdy dla osób indywidualnych:

od 1 maja do 3 maja, codziennie o godz. 10.00, 14.00, 17.00, od 12 czerwca do 14 czerwca o godz.10.00, 14.00, 17.00 od 27 czerwca do 26 września w każdy

wtorek, czwartek i sobotę o godz. 10.00
Czas trwania przejazdu w obie strony
i postoiu 3 godziny
Szczegóły dotyczące przejazdów należy
uzgadniać telefonicznie, tel. +48 85 682-26-89

INNE ŚRODKI TRANSPORTU

- **„Riksza-Zybi”** – przejazdy i wynajem rikszy. Do dyspozycji 2 riksze 3-osobowe
Kontakt: Zbigniew Małyszko; ul. Sportowa 29/2; 17-230 Białowieża
tel. +48 85 681 27 22, +48 505 044 742
Istnieje możliwość zamówienia przejazdu, wynajmu w dowolnym terminie po uprzednim zamówieniu. Riksze nadają się do przewozu inwalidów
- **Przejazdy Melexem, kontakt: PHU „Konstanty”,** ul. Sportowa 3, 17-230 Białowieża
tel.+48 85 681 22 93; przejazdy po uprzednim zamówieniu; maks. liczba osób 12, średni czas przejazdu 1,5 godziny. Proponowane trasy przejazdu: Rezerwat Pokazowy Żubrów, Stara Białowieża, Miejsce Mocy, Park Pałacowy, trasa po Białowieży
- **Przejazd „Podlaską Bonaną”,** kontakt: P.U.H.P. „Jerzy”, tel. +48 602 470 422, ul. Łąkowa 42, 17-220 Siemianówka; przejazd po uprzednim zamówieniu; średni czas przejazdu 1,5 godziny; maksymalna liczba osób 20; proponowana trasa przejazdu: łąki Podrzeczki – Puszcza Białowieska – punkt widokowy Maruszka (ognisko) – Zalew Siemianówka
- **Przejazd wozem taborowym i bryczkami,** zamówienia przyjmuje kasa Muzeum Białowieskiego Parku Narodowego, tel. +48 85 681 23 06, +48 85 681 22 75
Wyjazd z Białowieży na teren Obszaru Ochrony Ścisłej BPN. Przejazd wyłącznie z przewodnikiem
Wóz taborowy: maks. 9 osób,
bryczki: maks. 4 osoby
- **Białowieski expres,** kontaktowy tel. +48 692 558 843, realizacja zamówień indywidualnych i grupowych; przejazdy pojazdem stylizowanym na kolejkę po Białowieży i najciekawszych zakątkach Puszczy Białowieskiej
Odjazdy poniedziałek-piątek o godz. 1100, sobota i niedziela w godz. 1100 i 1300

PRZEWOŹNICY

- **Roman Buszko,** Białowieża, tel. +48 85 681 20 11, +48 608 311 449

bus 8 miejsc, lotnisko, PKP, PKS, transport krajowy i zagraniczny

- **Leon Fedoruk,** Hajnówka, tel./faks +48 85 682 37 95, tel. +48 604 202 699, +48 604 169 363,
bus-standard Mercedes Vito (7+1 miejsce), autokar Man (50+1 miejsce, 34+1 miejsce)
- **Andrzej Gabrych,** Hajnówka, tel. +48 85 684 36 57, +48 604 447 233,
autokar-standard Neoplan (52 miejsca, video, barek, toaleta)
- **Mikołaj Kondraciuk,** Czeremcha, tel.+48 85 685 02 67, +48 502 054 615
autokar-standard (Neoplan, 42 miejsca), bus Mercedes (9 miejsc), przewóz osób na terenie kraju i za granicą
- **Czesław Kowalski,** Hajnówka, tel. +48 85 683 28 00, +48 609 046 810
Samochód Mercedes Sprinter (18 miejsc), Neoplan (52 miejsca) - przewóz osób na terenie kraju i za granicą
- **Zakład Komunikacji Miejskiej,** Hajnówka, ul. Łowcza 4, tel./faks +48 85 682 24 34
Autobus turystyczny Solbus (43 miejsca, przystosowany do przewozu osób niepełnosprawnych)
autobus Kapena Cacciamali, (11 miejsc siedzących i 18 miejsc stojących, przystosowany do przewozu osób niepełnosprawnych)
samochód Mercedes Sprinter (8 miejsc, przystosowany do przewozu osób niepełnosprawnych)
autobus MAZ (25 miejsc siedzących i 41 miejsc stojących)
- **Oktobus Sp. z o.o.,** Hajnówka, ul. Nowowarszawska 33/3, tel. +48 663 115 432
autokar-standard Mercedes (26 miejsc), autokar Eos (50 miejsc, toaleta, video), autokar Man (30 miejsc, toaleta, klimatyzacja, lodówka),
autokar Neoplan (50 miejsc, toaleta)
- **Cezary Szykuła,** Hajnówka, tel. +48 517 333 003
Seat Alhambra (6 miejsc, przewóz osób na terenie kraju)
- **Roman Jakoniuk,** Hajnówka, tel. +48 882 446 713
Ford galaxy (6 miejsc, przewóz osób na terenie kraju)
- **Jan Omelaniuk,** Hajnówka, tel. +48 507 073 746
Ford galaxy (6 miejsc, przewóz osób na terenie kraju)

• **Postój Taxi**, Hajnówka, przy sklepie Biedronka, ul. 3 Maja, tel. +48 85 682-25-67, przy Zespole Szkół Zawodowych, ul. 3 Maja, tel. +48 85682-28-77

MUZEA, SKANSENY, GALERIE

• **Muzeum i Ośrodek Kultury Białoruskiej** w Hajnówce, wystawy stałe i czasowe dotyczące kultury mniejszości białoruskiej oraz wystawy miejscowych artystów; ul. 3-go Maja 42, tel. 48 85 682 30 16, godziny otwarcia: poniedziałek–piątek 8.00-16.00, sobota-niedziela 12.00-17.00, <http://belmuzeum.fm.interia.pl>

Muzeum i Ośrodek Kultury Białoruskiej w Hajnówce

• **Muzeum Kowalstwa i Ślusarstwa** w Hajnówce proponuje wystawę narzędzi, wyrobów kowalskich i ślusarskich, a po wcześniejszym uzgodnieniu pokazy kowalstwa; ul. Lipowa 1 (róg ul. 3 Maja), tel. +48 85 682 25 64, +48 601 073 775; muzeum czynne jest: wtorek-sobota od 9.00-18.00, niedziela 10.00-18.00; ceny biletów: 2 zł zwiedzanie z przewodnikiem, 2,50 z rozpaleniem paleniska.

• **Muzeum Przyrodniczo–Leśne w Białowieży**, wystawa bartnictwa, flory i fauny Puszczy Białowieskiej oraz artystyczne wystawy czasowe; Park Pałacowy, tel. +48 85 681 22 75 (godz. otwarcia poniedziałek–piątek 9.00–16.30, sobota–niedziela 9.00–17.00; ceny biletów: 12,00 zł i 6,00 zł ulgowy), www.bpn.com.pl

• **Skansen Architektury Drewnianej Ludności Ruskiej Podlasia** w Białowieży prezentuje drewniane chaty wraz z wyposażeniem, ule, wiatrak, kapliczkę; ul. Zastawa, zwiedzanie w grupach, po wcześniejszym uzgodnieniu, tel. +48 85 683 36 28, kontakt: Michał Bajko.

• **Skansen Zagroda Stefana** w Nowym Berezowie, skansen urządzony w starej

podlaskiej chacie, gdzie zostały zebrane przedmioty codziennego użytku; właściciel prowadzi również fermę strusi; Nowe Berezowo 90, tel. +48 85 873 12 10 lub +48 602 828 457; skansen czynny codziennie, zwiedzanie po wcześniejszym uzgodnieniu.

• **Skansen „Sioło Budy”** w Budach, umożliwia zwiedzanie tradycyjnego domu wraz ze stodołą oraz oborą, brogiem i studnią, gospodarstwo ogrodzone rosnącym płotem wierzbowym zwany olenderskim; Budy 41, zwiedzanie po wcześniejszym telefonicznym uzgodnieniu, tel. +48 85 681 29 78, ceny: 5 zł, ulgowy 3 zł, www.siolobudy.pl

• **Prywatne Muzeum Wsi w Narwi**, prywatny skansen, w którym zgromadzono kolekcję przedmiotów gospodarstwa domowego używanych przez mieszkańców podlaskiej wsi oraz maszyny rolnicze, Narew, ul. Dąbrowskiego 8, zwiedzanie bezpłatne po wcześniejszym telefonicznym uzgodnieniu, tel. +48 85 681 60 50.

• **Izba Regionalna „Ruta”** w Skaryszewie proponuje do obejrzenia zbiór starych przedmiotów gospodarstwa domowego (tkactwo, rybołówstwo, przedmioty kultu religijnego, książki i dokumenty z XIX wieku; Skaryszewo 29, zwiedzanie po wcześniejszym telefonicznym uzgodnieniu, tel. +48 85 681 62 76.

• **Galeria sztuki regionu i pogranicza „Kresy”** w Pogorzelnach prezentuje rzeźby, malarstwo, wyroby garncarskie, ceramiczne, tkackie, dywany, koronki i inne; Pogorzelce 19 k/Białowieży, zwiedzanie po wcześniejszym telefonicznym uzgodnieniu, tel. +48 85 681 26 66, +48 694 518 114, www.galeriakresy.to.pl

• **Galeria im. Tamary Sołomowicz** w Narewce jest miejscem wystaw malarstwach, stałych i czasowych, prezentujących prace poplenerowe, dającym lekcji historii i etnografii, związanych z bogatymi tradycjami Ziemi Narewowskiej, przedstawiających jej różnorodność etniczną i wyznaniową; ul. Mickiewicza 50, godziny otwarcia: środa, czwartek, piątek 12.00-20.00, sobota, niedziela 10.00-18.00, tel. +48 85 685 80 12.

• **Galeria Sławomira Smyka** w Kleszczelach przedstawia współczesną rzeźbę w drewnie o tematyce kobiecej; ul. Świerczewskiego 4, zwiedzanie w grupach do 10 osób, po wcześniejszym telefonicznym

uzgodnieniu, tel. +48 85 681 83 77, lub +48 607 896 729.

• **Galeria „W Bramie Carskiej”** w Białowieży prezentuje wyroby artystyczne, ikony, rękodzieło, trofea myśliwskie, wydawnictwa, tel. +48 664 350 485

POKAZY

CERAMIKA: Świetlica Samorządowa (Lewkowo Stare 62, +48 85 681 6107), Kwaterna „Bobrowa Zagroda” (Siemianówka, ul. Łąkowa 42, tel. +48 85741 57 20, +48 602 470 422)

KOWALSTWO: Muzeum Kowalstwa i Ślusarstwa w Hajnówce (17-200 Hajnówka, ul. Lipowa 1, tel. +48 85 682 25 64)

TKACTWO: Sioło Budy (Budy 41, tel. +48 85 681 2978, www.siolobudy.pl), Kwaterna „Melisa” (Lena Charkiewicz, Planta 41, tel. +48 85 685 8161); kwaterna „U Ireny” (Irena Ignaciuk, Lewkowo Stare 35, tel. +48 85 685 6097); Gminny Ośrodek Kultury w Dubiczach Cerkiewnych (Dubicze Cerkiewne, ul. Główna 67, tel. +48 85 682 7999)

WYPIEK CHLEBA: Kwaterna w Łozicach (Tekla Patejuk, Łozice 2, tel. +48 85 685 3162), Nina Kierdelewicz (Czeremcha, ul. Szkolna, tel. +48 85 685 0202); Kwaterna „Pod lasem” (Szkuta Halina, Teremiski 4, tel. +48 85 681 2933)

Gminny Ośrodek Kultury w Dubiczach Cerkiewnych (Dubicze Cerkiewne, ul. Główna 67, tel. +48 85 682 79 99)

WYPŁATANIE KOSZY Z WITEK BRZOZOWYCH: Gminny Ośrodek Kultury w Dubiczach Cerkiewnych (Dubicze Cerkiewne, ul. Główna 67, tel. +48 85 682 7999)

KALENDARZ IMPREZ CYKLICZNYCH

Wojewódzkie spotkania zespołów kołędniczych

styczeń, Hajnowski Dom Kultury ul. T. Sołowiec 4, tel. +48 85 682 32 03

Cykl Spotkań „Żywie jaszcz tradycja” – „Szczydry Wieczar”

styczeń, Narwiański Ośrodek Kultury, ul. Mickiewicza 105, tel. +48 85 681 60 86

Festiwal „Piosenka Białoruska”

luty, Hajnowski Dom Kultury ul. T. Sołowiec 4, tel. +48 85 682 32 03

Wystawa haftu i koronki „Iglą Malowane”

kwiecień, Hajnowski Dom Kultury, ul. T. Sołowiec 4, tel. +48 85 682 32 03

„Zachowaj Trzeźwy Umysł”- Rajd rowerowy

kwiecień, Ośrodek Sportu i Rekreacji ul. Ks. Dziewiatowskiego 2, tel. +48 85 682 27 76

Koncert z okazji Święta Konstytucji 3 Maja

maj, Hajnowski Dom Kultury, ul. T. Sołowiec 4, tel. +48 85 682 32 03

Międzynarodowy Festiwal Hajnowskie Dni Muzyki Cerkiewnej

maj, Sobór Św. Trójcy w Hajnówce, ul. Ks. Dziewiatowskiego 15, tel. +48 85 682 33 51, www.festiwal.cerkiew.pl

Dzień Muzealnika „Noc w Muzeum”

maj, Muzeum Kowalstwa i Ślusarstwa w Hajnówce, ul. Lipowa 1, tel. +48 85 682 25 64

Półmaraton Hajnowski

maj, Ośrodek Sportu i Rekreacji w Hajnówce ul. Ks. Dziewiatowskiego 2, tel. +48 85 682 27 76

Konkurs „Podlasie w obiektywie”

maj, Stowarzyszenie Muzeum i Ośrodek Kultury Białoruskiej w Hajnówce, tel. +48 85 682 28 89

Wojewódzki Turniej Tańca Towarzyskiego

maj, Hajnowski Dom Kultury, ul. T. Sołowiec 4, tel. +48 85 682 32 03

Międzynarodowy Festiwal Piosenki Dziecięcej i Młodzieżowej „Nuty Przyjaźni”

maj, amfiteatr miejski i Hajnowski Dom Kultury ul. T. Sołowiec 4, tel. +48 85 682 32 03

Dni Pieśni Chrześcijańskiej

czerwiec, Narwiański Ośrodek Kultury, ul. Mickiewicza 105, 17-210 Narew, tel. +48 85 681 60 86

Festyn „Krynoczka”

Czerwiec, Amfiteatr Miejski, organizator: Hajnowski Dom Kultury ul. T. Sołowiec 4, tel. +48 85 682 32 03

Piknik Rodzinny

czerwiec, Amfiteatr Miejski w Hajnówce, tel. +48 85 682 32 03

Festyny Etnograficzne „Kultura na schodach Muzeum”: warsztaty, koncerty, kiermasz, degustacja tradycyjnych potraw

czerwiec-wrzesień, Stowarzyszenie Muzeum i Ośrodek Kultury Białoruskiej w Hajnówce, ul. 3 Maja 42, tel. +48 85 682 28 89

„W poszukiwaniu i przekazywaniu folkloru” - Prezentacje Tradycji Ludowej Województwa Podlaskiego

czerwiec-lipiec, Amfiteatr w Narewce, organizator: Urząd Gminy i GOK w Narewce, ul. Nowa 3, tel. +48 85 685 80 34, +48 85 685 80 62

Spotkania z Muzyką Kameralną i Organową

maj-wrzesień, Hajnowska Fundacja Muzyki Kameralnej i Organowej, 17-200 Hajnówka, ul. Ściegiennego 7, tel. +48 85 682 22 50)

Dni Narwi

czerwiec, Narwiański Ośrodek Kultury w Narwi ul. Mickiewicza 105, tel. +48 85 681 60 86

Studio Lato Radia Białystok

czerwiec, Gminny Ośrodek Kultury, ul. Nowa 3, 17-220 Narewka, tel. +48 85 685 80 34, +48 85 685 80 62

Międzynarodowe Spotkania ze Sztuką Ludową „Z Wiejskiego Podwórza”

czerwiec, organizator: Gminny Ośrodek Kultury w Czeremsku oraz Stowarzyszenie Miłośników Kultury Ludowej, ul. 1 Maja 78, 17-240 Czeremcha, tel./faks +48 85 685 00 84

Dziecięcý Plener Artystyczny: Wakacje z plastyką i teatrem

Lipiec, Ośrodek Wzornictwa w Hajnówce, ul. Parkowa 10, tel. +48 85 682 47 15

Wakacyjne Muzyczne Niedziele

lipiec-sierpień, Amfiteatr Miejski, organizator: Hajnowski Dom Kultury ul. T. Sołowiec 4, tel. +48 85 682 32 03

Noc Kupały w Białowieży

lipiec, parking w Białowieży, organizator: Zarząd Gminy Białowieża, ul. Sportowa 1, tel./faks +48 85 681 24 87

Noc Kupały w Narewce

lipiec, Amfiteatr w Narewce, organizator: Gminny Ośrodek Kultury, ul. Nowa 3, 17-220 Narewka, tel. (085) 685 80 34

Białowieckie Spotkania Integracyjne „Peretocze”

lipiec-sierpień, Amfiteatr w Białowieży, organizator: Fundacja „Muzyka Cerkiewna”, ul. T. Sołowiec 2, 17-200 Hajnówka, tel. +48 85 682 32 02

Impreza Folklorystyczno-Folkowa „Na Iwana Na Kupała”

lipiec, Dubicze Cerkiewne – Zalew w Bachmatach, organizator: Związek Ukraińców Podlasia, ul. Kazanowskiego 15 b, 17-100 Bielsk Podlaski, tel./faks +48 85 730 89 29

Dni Kleszczel

lipiec, organizator: Miejski Ośrodek Kultury, ul. Kolejowa 16, 17-250 Kleszczel, tel. +48 85 681 80 54, faks +48 85 681 80 04

Dni Hajnówki

Międzynarodowa Spartakiada Sportowo-Rekreacyjna z udziałem osób niepełnosprawnych

Jarmark Żubra Finał Ogólnopolskiego Konkursu „Przebojem na antenę”,

impresja trzydniowa
sierpień, Miejski Amfiteatr w Hajnówce, Amfiteatr Miejski, organizator: Hajnowski Dom Kultury ul. T. Sołowiec 4, tel. +48 85 682 32 03

Międzynarodowy Festiwal Folkloru „Podlaskie Spotkania”

sierpień, organizator: Hajnowski Dom Kultury ul. T. Sołowiec 4, tel. +48 85 682 32 03

Biesiada Weselna

sierpień, Amfiteatr Miejski, organizator: Hajnowski Dom Kultury, ul. T. Sołowiec 4, tel. +48 85 682 32 03

Festyn Miodowy

sierpień, organizator: Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze
ul. Kolejowa 17, 17-230 Białowieża;
tel. +48 85 681 22 95,
faks +48 85 681 26 24

”Wesele Białoruskie”

sierpień, Amfiteatr w Narewce, organizator: GOK w Narewce, ul. Nowa 3, tel. +48 85 685 80 34

Festyn Archeologiczny

prezentacja zwyczajów, obrzędów i codziennego życia naszych przaprzodków wrzesień, Zbucz – Grodzisko, organizator: Gminny Ośrodek Kultury Czyże 106, tel. +48 85 681 35 31

„Pieczenie ziemniaka” Nad Zalewem Repczyce

wrzesień, Zalew Repczyce, organizator: Miejski Ośrodek Kultury w Kleszczelach, ul. Kolejowa 16, tel. +48 85 681 80 54

Plener Malarski

październik, organizator: Gminny Ośrodek Kultury, ul. Nowa 3, 17-220 Narewka, tel. +48 85 685 80 34, +48 85 685 80 62

Bardauskaja Vosień – Jesień Bardów

październik, organizator: Muzeum i Ośrodek Kultury Białoruskiej w Hajnówce ul. 3 Maja 42, tel. +48 85 682 28 89

Białowieski Bieg Żubra

październik, organizator: Białowieski Ośrodek Kultury, ul. Waszkiewicza 3, tel. +48 85 681 24 60

Koncert z okazji Święta Niepodległości Polski

listopad, Hajnowski Dom Kultury, ul. T. Sołowiewicz 4, tel. +48 85 682 32 03

„Hadek”- Ogólnopolski Turniej Tańca Towarzyskiego O Puchar Burmistrza Miasta Hajnówka

listopad, Hajnowski Dom Kultury, ul. T. Sołowiewicz 4, tel. +48 85 682 32 03

Prezentacje Zespołów Obrzędowych

listopad, Hajnowski Dom Kultury ul. T. Sołowiewicz 4, tel. +48 85 682 32 03

Wystawa poplenerowa malarstwa w Galerii Im. Tamary Sołowiewicz

listopad-grudzień, organizator: Gminny Ośrodek Kultury w Narewce, ul. Nowa 3, tel. +48 85 685 80 34

Przegląd Sztuki Nieprofesjonalnej

Ziemi Hajnowskiej

grudzień, Hajnowski Dom Kultury, ul. T. Sołowiewicz 4, tel. +48 85 682 32 03

RZEMIOSŁO I PRODUKTY REGIONALNE

Wyroby rękodzieła ludowego można kupić: na straganach przy Rezerwacie Pokazowym Żubrów

na parkingu przy biurze PTTK w Białowieży w biurze Centrum Turystyki Regionu Puszczy Białowieskiej w Hajnówce oraz bezpośrednio u wytwórców:

Gmina Białowieża

- **Mirosław Szlachciuk** - galanteria drewniana (łyżki, tacki, itp.), realizacja indywidualnych zamówień, Pogorzelce 42, tel. +48 85 681 27 93
- **Przemysław, Maksymilian Szuma** - galanteria drewniana (zwierzęta, tacki, naczynia brzożowe), ul. Krzyże 16, Białowieża, tel. +48 85 681 24 52
- **Jarosław i Maria Smoktunowicz** - rzeźba, płaskorzeźba z motywami zwierzęcymi i roślinnymi, galanteria drewniana (tacki, kopańki, misy), ul. Krzyże 8, Białowieża, tel. +48 85 681 24 16
- **Sławomir Kałmykow** - korzenioplastyka, ul. Tropinka 31, Białowieża, tel. +48 85 681 25 99
- **Jan Sacharczuk** - galanteria drewniana, Pogorzelce 55, tel. +48 85 681 26 82 (możliwość zamówienia większej ilości drewnianych wyrobów, łyżek, cebrzyków, tacek, itp.)

Gmina Czeremcha

- **Mieczysław Dudzin** - rzeźba ludowa, korzenioplastyka, ul. 1 Maja 81b/15, Czeremcha, tel. +48 85 685 06 78
- **Grzegorz Wasiluk** - wyroby z brzozy i wikliny, ul. Dubois 23, Czeremcha, tel. +48 85 685 01 30
- **Anatol Androsiuk** - produkcja bryczek, wozów, wiatraków, ul. 1 Maja 33a, Czeremcha, tel. +48 85 685 01 40

Gmina Narewka

- **Świętlica Samorządowa** - wyroby z gliny (zwierzęta, motywy roślinne, garnki, wyroby na różne okazje); kontakt: Olga Maksymiuk, tel. +48 85 685 60 16, tel. dom. +48 85 685 61 07

Gmina Kleszczele

- **Eugeniusz Wowczyk** - wyroby z brzozy

(zwierzęta, galanteria drewniana), Toporki 26, tel. +48 85 681 82 18

• **Alina Borona** - obrazy igłą malowane, haft krzyżykowy, Saki 33, tel. +48 85 681 81 68

• **Jan Piasecki** – wyroby z brzozy, Piotrowszczyzna 7, tel. +48 85 681 86 80

Gmina Dubicze Cerkiewne

• **Mikołaj Korch** - korzenioplastyka, Kraśkowszczyzna 1, tel. +48 85 685 20 75

• „**Mirlas**” sp. zo. o. - produkcja i sprzedaż wyrobów dekoracyjno-użytkowych wykonanych techniką rękodzielniczą przez artystów ludowych z wikliny, słomy, trzciny; Dubicze Cerkiewne, ul. Główna 4, tel. +48 85 685 20 77; www.mirlas.w.pl

Miasto i Gmina Hajnówka

• **Jan Wrublewski** - galanteria drewniana, ul. Bociania 11, Hajnówka, tel. +48 85 684 41 31

• **Walentyna, Mikołaj Wawreszuk** – rzeźbiarstwo w drewnie (regionalne wyroby pamiątkarskie)

ul. Nowa 6, Hajnówka, tel. +48 85 683 30 77, 605 926 308, 691 426 806

• **Jan Androsiuk** - wyroby z witek brzożowych (zwierzęta różnej wielkości), ul. Sadowa 19, Hajnówka, tel. +48 85 683 31 27

• **Jerzy Tarasiewicz** - galanteria drewniana (brzożowe kubeczki, tacki, świeczniki), ul. Sosnowa 31, Hajnówka, tel. +48 85 683 41 66

• **Stanisław Żywolewski** - rzeźba ludowa (świętki, diabły, anioły), ul. Piłsudskiego 86, Hajnówka, tel. +48 85 873 20 51

• **Mirosław Łukasiewicz** - rzeźbiarstwo w drewnie (galanteria drewniana na zamówienie, płaskorzeźba, kwiaty, kubeczki, koszyczki, żubry), ul. Lipowa 67/4, Hajnówka, tel. +48 85 684 33 75

• **Grzegorz Nazaruk** - wyroby z wikliny, Bielszczyzna 7, gm. Hajnówka, tel. +48 85 682 43 54

• **Runo s.c.** - koszyki wiklinowe, zwierzęta z brzożowych gałązek, galanteria drewniana (łyżki, kubki, itp.), ul. Białowieska 40, Hajnówka, tel. +48 85 682 21 95

• **Maria Treszczotko** – haft ludowy, ul. Złota 3, Hajnówka, tel. +48 608 402 636

• **Walentyna Sebastianiuk** – haft krzyżykowy, szydełkowanie, ul. Lipowa 6, Hajnówka, tel. +48 85 682 25 19

• **Janina Plewa** – koronka i szydełkowanie, ul. Magazynowa 5, Hajnówka,

tel. +48 85 683 26 20

• **Olga Dawidziuk** – koronka i szydełkowanie, ul. 3 Maja 60/6, Hajnówka,

• **Nina Ostaszewska** – koronka i szydełkowanie, ul. Lipowa 71a/21, tel. +48 85 684 22 95

• **Halina Witkowska** – haft, ul. Lipowa 71b/15, Hajnówka, tel. +48 85 684 23 18

• **Walentyna Zielonko** – haft, ul. Nowowarszawska 29/35, tel. +48 85 683 28 35

Wypiek chleba

• **Tekla Patejuk** - Łozice 2, gm. Hajnówka, tel. +48 85 685 31 62, wypiek chleba, pierogów, bułek

• **Nina Kierdelewicz** – ul. Szkolna, Czeremcha Osada, tel. +48 85 685 02 02, wypiek chleba

Zioła

• **Swietłana Bogdańska**, ul. Tropinka 93, Białowieża, tel. +48 85 681 25 01, uprawa ziół (ogródek zielarski)

• **Charkiewicz Lena**, Planta 41, gm. Narewka, tel. +48 85 685 81 61; produkcja i sprzedaż ziół (estragon, cząber, bazylija, melisa, mięta i inne)

• **Runo s.c.** - ul. Białowieska 40, Hajnówka, tel. +48 85 682 21 95; herbatki owocowe, zioła do kąpieli, przyprawy; produkty są do nabycia w sklepach spożywczych

Miód

Miód można kupić na bazarze w Hajnówce, przy ul. 3 Maja (bazar jest czynny codziennie, dzień targowy w środę), a także u wytwórców:

• **Stefan Golonko**, Orzeszkowo 47, gm. Hajnówka; tel. +48 85 684 31 82; miód, wyroby z wosku pszczelego

• **Eugeniusz Sapiółko**, ul. Hajnowska 1a, 17-220 Narewka, tel. +48 85 685 83 88, miód, wyroby z pożytków pszczelich

• **Wanda, Jerzy Droń**, ul. Tropinka, 17-230 Białowieża, tel. +48 85 681 24 34, miody odmianowe

• **Michał Kazimieruk**, Suchowolce 92, gm. Kleszczele, tel. +48 85 681 83 26, miód, wyroby z pożytków pszczelich

• **Witalis Sankiewicz**, ul. Dobrowodzka 22, Kleszczele, tel. +48 85 681 81 26, sprzedaż miodu

Producentami miodu Lipiec Białowieski w powiecie hajnowskim są:

• **Anatol Filipczuk**, tel. +48 85 682 28 18,

• **Wilczewska Zofia**, tel. +48 85 683 34 01

- **Jerzy Droń**, tel. +48 85 681 24 34,
- **Nesteruk Jerzy**, tel. +48 85 683 43 36
- **Dariusz Owłasiuk**, tel. +48 85 686 88 51,
- **Olesiuk Piotr**, tel. +48 85 683 26 21
- **Eugenia Zielińska**, tel. +48 601 404 258
- **Mikołaj Siemieniuk**

Miasto Hajnówka

- **Zofia Wilczewska**, ul. Kościuszki 4, tel. +48 85 683 34 01, miody odmianowe, z kitem, z pyłkiem, sekcyjny), świece
- **Jerzy Bujnowski**, ul. Kołodzieja 18, tel. +48 85 682 24 25, miody odmianowe
- **Sergiusz Gruszewski**, ul. Górna 110, tel. +48 85 683 45 77, miody odmianowe
- **Zdzisław Puc**, ul. Batorego 33/15, tel. +48 85 682 37 91, miody odmianowe

Adresy innych obiektów

- **Sobór Św. Trójcy** w Hajnówce, ul. Dziewiatowskiego 15, tel. +48 85 682 29 71, +48 85 873 47 23)
- **Świetlica samorządowa** w Lewkowie Starym, zajęcia z ceramiki odbywają się w każdą środę, o godz. 16.00. Można uzgodnić także inny termin telefonicznie, tel. +48 85 681 61 07.
- **Ośrodek Wzornictwa dla Dzieci Niepełnosprawnych**, wystawa wzorów mebli dla dzieci niepełnosprawnych; od 15.V do 30.IX czynna letnia galeria; zwiedzanie bezpłatne w godz. 9.00–17.00; w sierpniu odbywa się tu plener meblarski „Wzornictwo na Rzecz Dzieci Niepełnosprawnych”, a we wrześniu „Ogólnopolski Plener Studentów Szkół Artystycznych”; Hajnówka, ul. Parkowa 10, tel. +48 85 682 47 15.
- **Gminny Ośrodek Kultury** w Dubiczach Cerkiewnych, organizacja warsztatów rękodzielniczych dla grup (tkactwo, wyplatanie ze słomy, witek brzoźowych, zdobienia ludowe). Termin można uzgodnić telefonicznie, tel. +48 85 682 79 99.
- **Centrum Turystyki i Kultury „Hładyszka”** w Kleszczelach; w budynku znajduje się pracownia garncarska, galeria rzeźby, kawiarenka internetowa oraz sala audiowizualna, a w przyszłości będzie funkcjonował punkt informacji turystycznej, tel. +48 85 681 80 54.

Strony internetowe

www.powiat.hajnowka.pl

www.wrotapodlasia.pl

www.agrobialowieza.pl (Białowieskie Stowarzyszenie Agroturystyczne Żubr)

NIEZBĘDNIK TURYSTY

DWORZEC PKP, ul. Dworcowa 1, tel. +48 85 682 42 12 w. 49, czynny w godz. 4.30-16.15

DWORZEC PKS, ul. Dworcowa 1

TAXI, postój Taxi przy sklepie Biedronka, ul. 3 Maja, tel. +48 85 682-25-67

Postój Taxi przy Zespole Szkół Zawodowych, ul. 3 Maja, tel. +48 85 682-28-77, +48 604 716 841, tel. dom. +48 85 684 32 73, czynne 24 h.

BANKI I BANKOMATY

Hajnówka

PKO BP, ul. 3 Maja 46, czynny poniedziałek-piątek 9.00-17.00, sobota 9.00-13.00, bankomat 24 h.

Supermarket PSS Społem, ul. Batorego 28; bankomat 24 godz. (Bank PKO BP), bankomat 24 h. (Bank Spółdzielczy)

PEKAO SA, ul. 3 Maja 34, czynny poniedziałek-piątek 8.00-17.00, bankomat 24 godz.

Bank Spółdzielczy, ul. Piłsudskiego 14, czynny poniedziałek-piątek 8.00-17.00, bankomat 24 h.

Bank Spółdzielczy w Bielsku Podlaskim I Oddział Handlowy w Hajnówce, ul. Batorego 28 (SuperMarket PSS Społem), czynny poniedziałek-piątek 7.30-15.30, bankomat 24 h.

Kaufland, ul. Batorego 18; bankomat 24 h (Bank Spółdzielczy)

Przychodnia Rejonowa nr 1, ul. Piłsudskiego 10, bankomat 24 h (Bank PKO BP)

Biedronka, ul. 3 Maja 51a, bankomat 24 h (Bank PEKAO SA)

PK ZOZ, ul. Lipowa 190, bankomat 24 h (MBR S.A.)

Białowieża

Bankomat 24 h (PKO BP) przy Hotelu „Żubrówka” w Białowieży, ul. O. Gabiec 6

Bank Spółdzielczy, ul. gen. Waszkiewicza 1b

Narew

Bank Spółdzielczy, ul. Dąbrowskiego 1

Czeremcha

Bank Spółdzielczy, ul 1 Maja 82

PKO BP S.A. Oddział 1 w Czeremsze, ul. Dubois 14

Dubicze Cerkiewne

Bank Spółdzielczy, ul. Główna 1

Czyże

Bank Spółdzielczy, ul. Czyże 200 a

Kleszczele

Bank Spółdzielczy, ul. Plac Parkowy 13

Narewka

Oddział Banku Spółdzielczego,

ul. Mickiewicza 35

KANTORY WYMIANY WALUT

Hajnówka

Kantor Wymiany Walut, ul. 3 Maja 47 (budynek SDH) tel. +48 85 682 33 88, +48 606743467

Kantor Wymiany Walut, ul. 3 Maja 38

Kantor Wymiany Walut, ul. 3 Maja 45, tel. +48 600 024 164

Kleszczele

Kantor wymiany walut, „Jancar” J. Boguszewski, ul. Stacja Kolejowa 3, tel. +48 85 681 8391

Kantor wymiany walut, Litwinowicz Marian, ul. Stacja Kolejowa 2b, tel. +48 85 681 80 88

Czeremcha

Kantor wymiany walut, Marzena

Piekutin, Czeremcha-Wieś 29,

tel. +48 501476910

POCZTA

Urzędy pocztowe w miejscowościach gminnych czynne są zazwyczaj w dni powszednie w godz. 7.00-19.00, w soboty 7.00-13.00/14.00

Hajnówka, ul. Zina 4, ul. Krzywa 17

Czyże, ul. Czyże 129, czynna w dni powszednie 8.00-16.00

Białowieża, ul. Parkowa 2

Czeremcha, ul. Długa 5

Kleszczele, Plac Parkowy 34

Narew, ul. Topolowa 6

Narewka, ul. Mickiewicza 39

Dubicze Cerkiewne, ul. Główna 1a/1

SKLEPY

Hajnówka

(placówki handlowe znajdujące się przy głównych ulicach)

PSS Społem, poniedziałek-sobota 6.00-23.00, niedziela i święta 8.00-22.00 (ul. 3 Maja)

PSS Społem, godz. 6.00-23.00 (ul. 3 Maja 37)

Biedronka, poniedziałek-sobota 7.00-20.00, niedziela 8.00-15.00 (ul. 3 Maja, przy wyjeździe na Białowieżę)

Supermarket PSS Społem, ul. Batorego, godz. 7.00-22.00, niedziela i święta 8.00-20.00

Kaufland, ul. Batorego 18, poniedziałek-sobota 7.00-22.00, niedziela 8.00-20.00

Biedronka, ul. 3 Maja/Batorego 51a, poniedziałek-sobota 8.00-21.00, niedziela 9.00-20.00

Białowieża

Sklep spożywczo-przemysłowy

ul. Sportowa 3, czynny 7.00-21.00

Sklep spożywczo-przemysłowy

ul. O. Gabiec 11, czynny 7.00-22.00

Sklepy spożywczo-przemysłowe:

ul. Waszkiewicza 1, 3, 23, 100, 135, 196 (czynne w godzinach 7.00-22.00)

Czyże

Sklep Spożywczy, Bar GS, czynny 6.00-21.00

Czeremcha

Sklepy spożywczo-przemysłowe:

ul. 1 Maja 60a, 76, 79, 80, 92, 95 (czynne w godzinach 6.00-22.00)

Dubicze Cerkiewne

Sklepy spożywczo-przemysłowe:

ul. Parkowa 4, 8, ul. Główna 5 (czynne w godzinach 6.00-17.00)

Kleszczele

„Arhelan”, ul. Dobrowodzka 4 (czynny 6.00-19.00)

„Lewiatan”, ul. Plac Parkowy 32 (czynny 6.00-20.00)

„Dukat”, ul. Kolejowa 1 (czynny 6.00-19.00)

Sklepy spożywczo-przemysłowe:

ul. Kolejowa 10, ul. 1 Maja 22

Narew

Sklepy spożywczo-przemysłowe:

ul. Mickiewicza 3, 80, 101a, ul. 1 Maja 3, 5, ul. Piaski 1, 2,

ul. Białowieska 47b (sklepy czynne w godzinach 6.00-21.00)

Narewka

Sklepy spożywczo-przemysłowe:

ul. Hajnowska 42, 45a, ul. Nowa 1, 10

APTEKI

Hajnówka

Apteki prowadzą dyżury całodobowe według grafików (informacja najczęściej na drzwiach)

„Cefarm”, ul. 3 Maja 39, tel. +48 85 682 22 66,

„Aloes”, ul. 3 Maja 39, tel. +48 85 682 50 04

„Vita”, ul. Piłsudskiego 4, tel. +48 85 682 29 63, Apteka, ul. 3 Maja 32, tel. +48 85 682 56 99

„Melisa”, ul. Lipowa 53, tel. +48 85 684 50

36, **Apteka**, ul. Piłsudskiego 10, tel. +48 85 682 20 73, „**Salix**”, ul. Lipowa 190, tel. +48 85 684 25 52, „**Familijna**”, ul. Batorego 18, tel. +48 85 682 31 62, „**OAK**”, ul. 3 Maja 55A, tel. +48 85 682 56 99

Białowieża

Punkt apteczny, ul. Tropinka 37, tel. +48 85 681 22 80

Czeremcha

„**Arnika**”, ul. Długa 35, tel. +48 85 685 08 60, „**Aqua**”, ul. Kolejowa 6, tel. +48 85 685 10 26

Czyże

Punkt apteczny „Aloes”, Czyże 72, tel. +48 85 681 32 30

Dubicze Cerkiewne

„**Aqua**”, ul. Główna 67, tel. +48 85 685 24 88

Kleszczele

„**Aqua**”, ul. Parkowa 5, tel. +48 85 681 80 23

Narew

Apteka, ul. Bielska 5, tel. +48 85 681 60 14,

Apteka, ul. Mickiewicza 80

Narewka

Prywatna apteka, ul. Hajnowska 58, tel. +48 85 685 80 31

ZDROWIE

Hajnówka

Zakład Ratownictwa Medycznego, ul. Prosta 4, tel. +48 85 684 22 09, 999

Przychodnia, ul. Piłsudskiego 10, tel. +48 85 682 90 06

Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej, ul. Lipowa 190, rejestracja ogólna, tel. +48 85 682 90 70

Centralna izba przyjęć, ul. Lipowa 190, tel. +48 85 682 92 47, +48 85 682 92 48

Przychodnia, ul. Lipowa 190, tel. +48 85 682 90 09

Czyże

Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej, Czyże 74, tel. +48 85 681 35 13

Białowieża

Ośrodek Zdrowia, ul. Tropinka 31, tel. +48 85 681 22 30

Czeremcha

Ośrodek Zdrowia, ul. Dubois 31, tel. +48 85 685 00 05

Kleszczele

Ośrodek Zdrowia, Plac Parkowy 3, tel. +48 85 681 80 45

Narew

Ośrodek Zdrowia, ul. Kościelna 4,

tel. +48 85 681 60 35

Narewka -

Ośrodek Zdrowia, ul. Nowa, tel. +48 85 685 80 10

Dubicze Cerkiewne -

Ośrodek Zdrowia, ul. Główna 63, tel. +48 85 685 20 05

POMOC DROGOWA, ZAKŁADY NAPRAWCZE

Hajnówka

Zakład Mechaniki Pojazdowej „AUTO TEST”, ul. Rzeczna 3, tel. +48 85 684 46 84, czynny poniedziałek–piątek, 9.00–20.00

Podstawowa Stacja Kontroli Pojazdów, ul. Bielska 110, tel. +48 85 683 28 39, czynna poniedziałek–piątek, 7.00–21.00

Moto Fiat, ul. Warszawska 111, tel. +48 85 683 20 65, +48 85 683 40 66, czynny poniedziałek–piątek 7.00–18.00, sobota 7.00–14.00

AUT REM, ul. Bielska 11, tel. +48 85 683 30 50, czynny poniedziałek–piątek 7.00–19.00
Automechanika, Bielszczyzna 12, tel. +48 85 682 28 95

Zakład Mechaniki Pojazdowej „MK CAR” i **Pomoc Drogowa**, ul. Wąska 1, tel. +48 85 873 27 44

Okręgowa Stacja Kontroli Pojazdów, ul. Wiejska 1, tel. +48 85 683 28 69, +48 85 683 29 60

Zakład Mechaniki Pojazdowej, ul. Cyprysowa 11, tel. +48 85 873 28 82
PHU NOAUTO,

ul. Warszawska 1, tel. +48 85 682 24 53

Zakład Mechaniki Pojazdowej, ul. Białowieska 27, tel. +48 602 639 545

Zakład Mechaniki Pojazdowej, ul. Górna 19, tel. +48 85 873 14 24

Zakład Mechaniki Pojazdowej, ul. Krańcowa 10, tel. +48 508 906 718

Mechanika Pojazdowa, ul. Białostocka 104, tel. +48 85 682 49 76

Mechanika Pojazdowa, ul. Siewna 26, tel. +48 85 684 43 83

Mechanika Pojazdowa, ul. Dolna 23, tel. +48 604 782 849

Mechanika Pojazdowa, ul. Polna 12, tel. +48 85 683 33 15

Mechanika Pojazdowa, ul. Partyzancka 40, tel. +48 503 972 639

Autonaprawa, ul. Skłodowskiej 4, tel. +48 85 682 37 06

Autoryzowana Stacja Obsługi Akumulatorów, ul. Lipowa 1, tel. +48 85 682 25 64

Serwis Ogumienia, ul. Białostocka 5D, tel. +48 85 682 41 81, +48 604 462 960

Serwis Ogumienia, ul. Białowieska 9, tel. +48691 505 478

Kleszczele

„Autonaprawa”, tel. +48 85 681 81 75, ul. Stacja Kolejowa 2b, czynna poniedziałek–piątek 7.00 – 21.00

Narew

Zakład Mechaniki Pojazdowej, ul. Konopnickiej 11, tel.+48 85 681 61 16, czynny poniedziałek–piątek 8.00–17.00

Pomoc Drogowa 24 h, tel. 090 26 72 11 lub +48 85 681 61 16

Automechanika, ul. Konopnickiej 9, tel. +48 85 681 61 67

AUTORYZOWANE SERWISY

Hajnówka

Moto Fiat, ul. Warszawska 111, tel. +48 85 683 20 65, czynny poniedziałek–piątek 7.00–18.00, sobota 7.00–14.00

STACJE BENZYNOWE

Auto Gaz LPG G-K, Hajnówka, ul. Białostocka 7 D, tel. +48 85 682 55 44, czynny poniedziałek–piątek 6.00–22.00; niedziela 7.00–16.00, napełnianie butli turystycznych

PKN Orlen Stacja Paliw, Hajnówka, ul. Sportowa 14, tel. +48 85 682 21 76, czynna całą dobę

„HOT-GAZ” stacja Paliw, Hajnówka, ul. Górna 2a, tel. +48 85 873 31 31, także gaz, czynna codziennie 6.00–21.00

Pronar, Hajnówka, ul. Białostocka 11, tel. +48 85 682 48 94, także gaz, czynny 6.00–20.00

Barter Gaz, ul. 3 Maja, Hajnówka, czynny całą dobę

Petra Oil Stacja Paliw, Hajnówka, ul. Białowieska 5c, tel. +48 85 873 25 00, czynna całą dobę

Pronar Sp. zo.o., Narew, ul. Ogrodowa 31, tel. +48 85 681 61 91, także gaz, czynny codziennie 5.00 – 21.00

Pronar Sp. zo.o., Zbucz (na trasie Bielsk Podlaski - Hajnówka), także gaz, tel. +48 85 681 39 23, czynny 6.00–22.00

„Wab” Sp. z o.o., Czeremcha-Wieś, także gaz, tel. +48 85 685 02 84, czynny 7.00–19.00

The Land of the Wisent

Białowieża Primeval Forest and Mielnicka Forest

Ladies and Gentlemen,

This guide has been prepared and published under the project "Pro-Ecological Development of Rural Tourism in Eastern Poland" executed by the Rural Development Foundation in partnership with "Puszcza Mielnicka" Agritourism Association, "Żubr" Białowieża Agritourism Association and the local council of Bornholm. It includes the regions of Białowieża Primeval Forest and Mielnicka Forest. We hope that combining these two adjacent regions in one guide will make it easier for you to plan an interesting stay in Eastern Poland. It enables you to choose from between diverse offer for tourist in Podlasie region.

This land is characterised most of all by multi-cultural ethnic diversity of its residents to the extent unknown in other regions. Moreover, unusual abundance of natural resources, from one of the oldest European forest complexes, which is the Białowieża Primeval Forest to the picturesque valley of the Bug River, one of the biggest rivers in Poland, so far not regulated.

Perfect conditions for active tourism (walking, cycling, horse riding, kayaking trails) make this region very attractive for physically active people. Also, exceptionally clean air qualifies forest regions for the regions least contaminated by human activities.

The quality of food and accommodation offered by service providers as well as the ability to rent tourist equipment will guarantee you full satisfaction. You will definitely want to come back here! We hope that all guide readers deciding to visit the Land of the Wisent will experience unique moments and joy.

Rural Development Foundation

MIELNICKA FOREST

A gate to Podlasie upon Bug opens up on the road from the west via Sokołów Podlaski and crossing the Bug River. When you go over the bridge in Tonkiele, you start to breathe differently. Here, right before your eyes, a magical and relatively unknown land of Eastern Poland opens up. Whoever comes here for the first time, they will remember it forever and come back here.

The Bug River Gorge in Podlasie and the poviat of Siemiatycze form a cultural and ethnic variety by a symbiosis of geographical and natural values, very interesting for outsiders. The magical Bug Valley on the south and east of the region is full of hills and vast forests, whereas its western and northern part is more flat and agricultural. Archaeological research proves that people settled here thousands years ago. Archaeological research was carried out in various sites, in particular near the Bug River. Ancient cemeteries from the Bronze Age were discovered, traces of Goths' and Scythians' settlements, and early Mediaeval dwellings. The village of Cecele in Siemiatycze commune gave the name of "Cecele development stage of Wielbark culture". Over 500 graves and kurgans from 1 century BC were found and examined there. Although numerous research was carried out in the 1960s, the archaeology of this land still hopes to find many fascinating discoveries.

Mushroom pickers, fishermen, as well as wild nature observers will find here their paradise and really outstanding experiences. It is a usual thing here to come face to face with wood residents – deer, foxes, boars, elks or beavers in their lodges, and even wisents coming here from the Białowieża Primeval Forest. You can enjoy

abundance of birds and rare plants in wildlife reserves.

Six forest reserves are located in the communes of Mielnik, Nurzec-Stacja, and Grodzisk. It should be emphasised that the Bug River is the only Polish river whose flow has always been governed by the laws of nature.

Orthodox and Catholic villages are neighbouring here, whose genesis goes back to the old Podlasie noblemen. In some villages people are native speakers of various Russian dialects, and in some – the beautiful Polish language. Both groups have been living here since early Middle Ages. The continuity of the character of this land may be surprising, given what is has been through. Tatars' hordes reached this land, as well as the Deluge, Russian annexation, uprisings, independence fight, Polish-Soviet War, invasion of the Soviet Army in 1939 and German occupation. It was here where independent guerrilla warfare lasted the longest after WW2 - until 1956.

Traces of stormy past are still live in people and their surroundings. You can find out a lot from the oldest village residents of Podlasie over the Bug River, who often speak a beautiful language of the borderland with Eastern sing-song accent. They are very open and friendly for visitors. They are worth meeting.

Weekly fairs held in various places are a real attraction of this area. For example, fairs are held on Thursdays in Siemiatycze, and on Mondays in Drohiczyn. Moreover, from spring to autumn numerous religious Catholic and Orthodox fairs are held (including the famous Spasa holiday on Garbarka Holy Mount) with music and entertainment.

People interested in ethnic culture will find meetings with authentic folk music and song very interesting. Also song groups spontaneously formed are active here, such as "Niezabudki" and "Jesienne róże" of Nurzec-Stacja "Mielniczanki" of Mielnik, "Wrzosi" of Milejczyce and "Nowina" of Moszczona.

You can listen to traditional local music played by local bands held every summer in different places, as well as in the street in the centre of Siemiatycze, near the square where the office of "Głos Siemiatycz" is located. Every summer bands play there under the action called "Music in the Streets". Folk art is also manifested in traditional Easter eggs decorations, weaving, and decorating wooden houses.

BIAŁOWIEŻA PRIMEVAL FOREST NATURE, CULTURE AND PEOPLE

GENERAL INFORMATION

The administrative region of Białowieża Primeval Forest covers Hajnówka powiat, which is in Podlaskie Province. This is the North-East of Poland, directly neighbouring the Republic of Belarus.

The distance from Hajnówka, the powiat centre, and the biggest town in the region of Białowieża Primeval Forest, is as follows:

Białowieża, the tourist powiat capital – 18 km

Białystok, Province town – 65 km

Siemiatycze, powiat town – 65 km

Bielsk Podlaski, powiat town – 25 km

Augustów – 150 km

Warszawa – 220 km

THE REGION OF BIAŁOWIEŻA PRIMEVAL FOREST

The greatest nature treasure of the region

is Białowieża Primeval Forest, one of the best preserved lowland forestry complexes in Europe. It covers the area of 62,500 ha. Its major part, i.e. 10,500 ha is Białowieża National Park, the oldest national park in Poland. The remaining area of the Forest is economically active forest area with numerous nature reserves. This is "Puszcza Białowieska" Forest Promotional Complex, administrated by three forest divisions – Hajnówka, Białowieża and Browsk.

The Forest spreads on both sides of the Polish-Belarusian border. Białowieża National Park covers the whole area of the Forest in Belarus.

Białowieża Primeval Forest stands out from Polish and European forest with a high level of naturalness. It is characterised by density and vastness of the forest complex, occurrence of all forest communities known in this part of the continent, occurrence of all areas of old stands of tress of natural origin and huge abundance of flora and fauna.

There are also forest areas coming from post-war afforesting of agricultural lands. There are also picturesque arable and natural areas. There are no big farms here, but only beautiful chequered patterns of small fields and meadows. Rural sceneries make an impression of great calm and everlasting harmony between humans and nature.

River valleys are of great natural value, e.g. the valley of the Narew, the main river in the region. It is characterised by a high level of naturalness of the river valley by its regular overflowing. This creates good conditions for water birds habitats. Białowieża Primeval Forest and the valley of the Upper Narew are protected under Nature 2000. Also, valleys of other rivers are equally interesting, such as the Narewka, the Nurca, or the Perebel, the Chwiszcza, the Organka and the Łoknica.

There are no natural lakes in the region of Białowieża Primeval Forest, but several reservoirs have been created. The biggest on is Siemianówka on the Narew, then Bachmaty on the Orlanka, Repczyce in the Nurzec, Leniewo on the Łoknica and Topiło on the Perebel.

There are also 48,000 people living permanently in the region of the Forest. This is a small density of population, i.e. about 15 people/km². Most people live in Hajnówka (about 24,000). The second biggest town in the region is Kleszczel. This is not a highly

industrialised land, there are few industrial plants, and the existing ones mainly connected with wood processing and wooden production, food processing, machinery, or construction ceramics. Many people deal with trade, repairs, hotel sector, catering, and transport. Many residents live by agriculture, including agritourism. Agritourist resorts (about 140 have been set up) offer not only accommodation but also delicious and healthy regional cuisine, bike and kayak rental, tennis courts, sleighing, carriages, bread baking, rug weaving, hay making, harvesting, etc.

A short history of Białowieża Primeval Forest. Archaeological research shows that Slavic settlements had existed in the region of Białowieża Primeval Forest since the end of 8th to 12th century. This is proven by pagan kurgan cemeteries (crematory burials) in Teremiska-Dąbrowa and Szata and Christian cemeteries (skeleton burials) in Szczekotowo, Jelonka, and Zamczysko. In the 13th century Białowieża Primeval Forest, which was situated in the borderland of Poland, Ruthenia, and Lithuania, was connected to the Grand Duchy of Lithuania by the Lithuanian ruler Gediminias. It was ruled by subsequent Lithuanian Dukes, Kestutis and Vitautas. In 1430 Władysław Jagiełło took over, and then his sons, and grandsons. This way the Forest became the royal forest and the resource of kings of Polish and Lithuanian Commonwealth. It was the place of hunting both for Lithuanian Dukes and Polish rulers. This way it was protected

and was preserved till nowadays.

In 1795 as a consequence of the Third Partition of Poland carried out by Russia, Prussia and Austria, Białowieża Primeval Forest was part Russia. In this period forest resources were given away, exploited and cut. In 1888 it was included in tsar's private property, so called apauze, and it became the place of hunting for tsars, members of their families and guests. Two world wars and robbery operation of the English The European Century Timber Corporation in the interwar period mark a period of intensive exploitation of the forest and damage to the tree stands. In 1919 the last wisent was killed by a hand of a poacher. In 1929 the species was resuscitated on the basis of specimens rescued in zoos and breeding. In 1945 Białowieża Primeval Forest was divided by the border between Poland and the USSR.

History of many places is connected with Białowieża Primeval Forest, in particular of Białowieża, Hajnówka, Narewka, and Czyże.

Natural and cultural resources

Białowieża Primeval Forest is most of all a natural and cultural attraction. Białowieża National Park is a part of the forest. Its history goes back to 1921 when "Rezerwat" forest division was founded. The next step is founding the national park in Białowieża in 1932, resuscitated under contemporary name of Białowieża National Park. Nowadays, Białowieża National Park and the remaining part of Białowieża Primeval Forest have the status of Worldwide Biosphere Reserve, and is listed as a World Heritage Site

(together with "Białowieża Primeval Forest" Belarusian National Park)

The Park protects the best preserved ecosystems of lowland forest in Europe, in the zone of leafy and mixed forests. The symbol of the Park and Białowieża Primeval Forest is a wisent, the biggest animal living in Europe. There are about 350-400 wisents living at large in the Polish part of the Forest.

You should start visiting Białowieża National Park with visiting the Natural and Forest Museum in Białowieża. This is one of the most modern natural exhibitions in Poland, presenting Forest fauna and flora. Moreover, periodical photo, arts, ethnographic exhibitions are held there, and many more. The museum offers guided tours in several languages; it can be booked at tourist agent's. You must also buy admission tickets. At the museum you can climb the vantage point, where you can admire the view over Polana Białowieska.

The Palace Park around the museum there is a mansion house dated 1845. This is Jan Jerzy Karpiński Natural Education Centre. Educational classes for children and teenagers are held there, on issues concerning Białowieża National Park; you can also see seasonal exhibitions. An obelisk is erected near a dyke between ponds in the Palace Park; it commemorates the biggest hunting of Augustus III the Saxon held in 1752. The Palace Park created at the Tsarist palace is a great walking destination. You can admire there remnants of Tsar buildings, such as Marshal's House, Chauffeurs' House, Yager House, palace gate and stables. The Orthodox Church of St. Nicolas was built during the Partitions Period. You will find there a unique china iconostas.

Another part of Białowieża National Park is Exhibition Reserve of Białowieża National Park situated at the road from Hajnówka to Białowieża, about 3 km before Białowieża. You can walk there among majestic trees and see mammals living in the Forest, most of all the wisent. The species was almost totally exterminated during the WW1. It was only due to efforts of Polish scientist in 1929 that wisents could live again in Białowieża Primeval Forest. Admission tickets to be bought on the site.

The most valuable part of Białowieża National Park is Orłówka Protected Area (former Strictly Protected Area). There are the oldest tree stands of the Forest, where

forest processes are not regulated or modified by humans in any way. This area is used most of all as multi-directional scientific research, since four research stations are situated in Białowieża. You can visit the Area with a guide (guide services offered by tourist agent's) when you buy an admission ticket (in the Natural and Forest Museum) on foot, by bike or horse.

The northern part of the park, called Hwoźna Protected Area, is available for tourist free of charge. It can be entered in the village of Masiewo. You can follow three walking trails in Hwoźna Protected Area, namely

- around Uroczysko Głuszec, red trail, 7.2 km.
- Carska Tropina, 4 km;
- Green „Wilczy Szlak” trail, 11.5 km, from Masiewo to Kosy Most.

They are connected with trails to Narewka and Białowieża. There are also marked cycling trails in Hwoźna Protected Area:

- Kosy Most-Narewka (Black trail);
- Narewka - Uroczysko Wilczy Szlak - Narewka (Green trail).

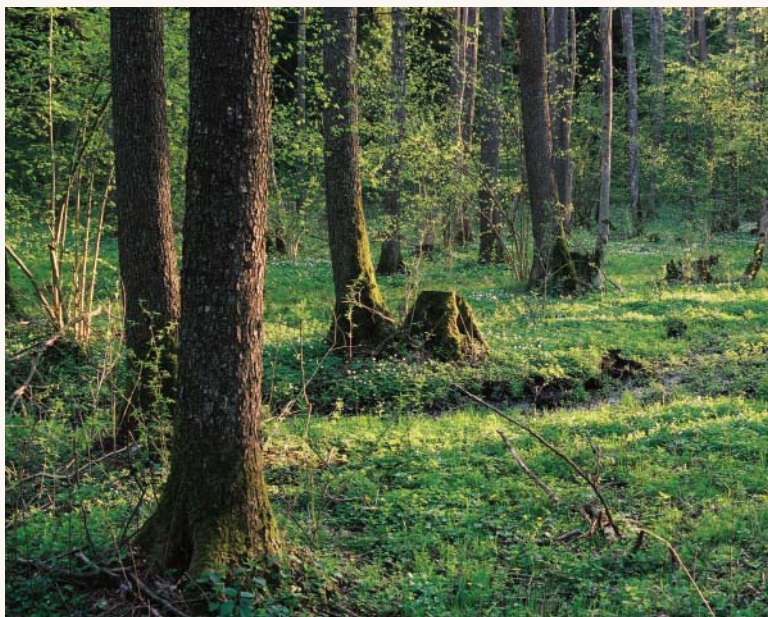
A big attraction is a vantage point in Kosy Most, where you can admire the view over the valley of the Narewka river.

Białowieża National Park - www.bpn.com.pl

Exhibition Reserve of Białowieża National Park, tel. +48 85 681 23 98, in the summer season from 15 April to 15 October open from 9:00 am to 5:00 pm, in the winter period from 16 October to 14 April, from 8:00 am to 4:00 pm, except Mondays.

Nature and Forest Museum in Białowieża, tel. +48 85 681 22 75, The Palace Park, in the summer season from 15 April to 15 October open Mon.-Fri. from 9:00 am to 4:30 pm, Sat.-Sun. from 9:00 am to 7:00 pm; in the winter season from 16 October to 14 April open from 9:00 am to 5:00 pm, except Mondays.

Wisentland Bialowiezer und Mielniker Urwald

Sehr geehrte Damen und Herren!

Der vorliegende Reiseführer wurde im Rahmen des Projekts „Umweltfreundliche Entwicklung der Landestouristikbranche in Ostpolen“, vollzogen durch Landsförderungsstiftung in Kooperation mit Agrotouristikgesellschaft „Puszcza Mielnicka“, Bialowiezer Agrotouristikgesellschaft „Żubr“ und Selbstverwaltung der Dänischen Insel Bornholm bearbeitet und ausgegeben. Der Inhalt umfasst die Region der Bialowiezer und Mielniker Urwald. Hoffentlich wird Ihnen die Zusammenstellung der touristischen Informationen bezüglich zwei benachbarter Länder in einer Bearbeitung beim Planen eines interessanten Aufenthalts im Ostpolen behilflich. Der Reiseführer beliefert Sie mit der Möglichkeit, eine günstige Auswahl aus dem vielfältigen Touristikangebot der Region Podlasie zu treffen.

Diese Gegend zeichnet sich vor allem durch ethnische Kulturvielfältigkeit der Bewohner in einem einmaligen in Polen Maße aus. Darüber hinaus muss man das besondere Reichtum an Naturvorzügen – von einem der ältesten Waldkomplexes Europas, die Bialowiezer Urwald, angefangen bis zum malerischen Bugtal, einer der größten natürlich geregelten Flüsse Polens betonen. Ausgezeichnete Bedingungen für aktive Touristik (Wander-, Fahrrad-, Reit- und Kajakwege) verursacht das das Land für Liebhaber der körperlichen Anstrengung besonders vorteilhaft ist. Das außerordentlich frische und reine Luft ist auf die sehr geringe menschliche Industrie- und Wirtschaftstätigkeit zurückzuführen.

Das ständig verbesserte Übernachtungs- und Verpflegungsangebot, gleich mit der Möglichkeit am Ort und Stelle Touristikausstattung zu vermieten, lässt die Zufriedenstellung der Besucher garantieren. Sicherlich haben Sie zukünftig Lust, in diese Gegend zurückzukommen!

Allen Lesern des vorliegenden Reiseführer, die sich auf den Besuch im Wisentlang entschlossen haben, wünschen wir unvergessliche Eindrücke und Freude beim Aufenthalt!

Landsförderungsstiftung

LANDSFÖRDERUNGSSTIFTUNG PUSZCZA MIELNICKA

Das Tor zum Podlasie Nadbużańskie erschließt sich auf dem Weg, der vom Westen über Sokolow Podlaski, die Fluss Bug überquerend führt. Nachdem man die Brücke in Tonkiele verlassen hat, beginnt man auf eine ganz neue Weise die Luft einzusatmen. Da erstreckt sich vor den Augen das zauberhafte und noch wenig bekannte Land des Ostpolens. Diejenigen, die hierhin das erste Mal kommen, werden so beeindruckt, dass sie die Landschaft sicherlich noch in der Zukunft bewundern.

Podlasiener Bug-Durchbruch und Powiat Siemiatycki stellt eine für Ankömmlinge meist interessante Verbindung zwischen den geografisch-natürlichen Vorzügen und der Kultur- und ethnischen Vielfalt dar. Das magische Bugtal am Süden und Osten des Gebiets ist durch zahlreiche Hügel und umfangreiche Wälder gekennzeichnet, wobei der westliche und nördliche Teil ist mehr eben und auf Landwirtschaft eingestellt. Archäologische Forschungen ließen bis zu ein Paar Jahrtausenden zurückreichendes menschliches Siedlungswesen auf diesen Gebieten feststellen. Die Forschungen wurden an mehreren Stellen und zu verschiedenen Zeitpunkten, vorzüglich in Bug-Umgebung, durchgeführt. Es wurden uralte Bronzezeit-Gräberfelder, Spuren der Goten- und Szitensiedlungen, sowie weitere prähistorische Siedlungen entdeckt.

Der Begriff „(Cecelsche Entwicklungsphase der Willenbergkultur“ ist auf den Dorfnamen „Cecele“ zurückzuführen, das in Gemeinde Siemiatycze liegt. Hier wurden über 500 dem ersten Jahrhundert v. Chr. entstammende Gräber und Grabhügel gefunden und geforscht. Obwohl seit 60-er Jahren des vorigen Jahrhunderts zahlreiche Forschungen stattfanden, verspricht sich die Altertumskunde noch viele begeistern- de Entdeckungen auf diesen Gebieten.

Die Pilzsammler, Angler sowie Liebhaber der Wildnaturbetrachtung finden hier ihren Paradies und wirklich ungewöhnliche Erlebnisse. Es ist herkömmlich, auf einem Wanderweg verschiedenen Waldbewohnern – Elchen, Fuchsen, Wildschweinen, Rehherden, Bibern in ihren Burgen sowie von dem Bialowieza Nationalpark einwandernden Wisenten Auge in Auge zu begegnen. Die Naturschutzgebiete liefern die Möglichkeit, das große Reichtum an Vogelgattungen und seltenen Pflanzarten zu genießen. In den Gemeinden Mielnik, Nurzec-Stacja und Grodzisk befindet sich 6 Waldschutzgebiete. Bemerkenswert ist die Tatsache, dass Bug die einzige polnische Fluss ist, deren Stromlauf seit immer ausschließlich dem Naturrecht unterliegt.

Hier sind russisch-orthodoxe und katholische Dörfer benachbart, deren Ursprünge nach dem frühen polnischen Adel zurückreichen. Die bodenständige Bewohner sprechen entweder die vielfältige russische Mundart oder die schöne polnische Sprache. Beide Dorftypen existieren auf dem Gebiet seit frühem Mittelalter.

Man kann sich wundern, worin die Dauerhaftigkeit der lokalen kulturellen Gestaltung besteht, besonders, wenn man wahrnimmt, wie viel das Land gelitten hat. Die Gegend wurde durch Tatarorden, Schwedische Sintflut, und später durch russische Annexionen sowie Aufstände gedrängt. Hier fanden historische Unabhängigkeitskämpfe, der Polnisch-Sowjetische Krieg, Überfall der Roten Armee 1939 und deutsche Besatzung statt. In den hiesigen Wäldern waren die nach Unabhängigkeit strebenden Untergrundkämpfer am längsten nach dem Zweiten Weltkrieg – sogar bis 1956 tätig.

Die Spuren der stürmischen und unruhigen Vergangenheit lassen sich auch gegenwärtig in den kulturellen und landschaftlichen Aspekten erkennen. Man kann viel von den

ältesten bodenständigen Bewohnern des Podlasie Nadbużańskie erfahren, die die schöne Sprache des Grenzlandes mit dem osteigenen Akzent sprechen. Sie zeichnen sich durch echte Mitteilbarkeit und Freundlichkeit gegenüber Ankömmlinge aus und es lohnt sich sie kennen zu lernen.

Eine der Attraktionen dieser Gebiete bilden die allwöchentlichen Märkte, die in verschiedenen Ortschaften veranstaltet werden. Beispielsweise finden sie in Siemiatycze Donnerstags, in Drohiczyń Montags statt. Darüber hinaus Frühling bis Herbst werden zahlreiche Ablassfeste, sowohl katholische als auch russisch-orthodoxe (darunter das berühmte Fest Spasa auf dem Grabarka-Berg) in Verbindung mit Jahrmärkten, Musik und Spaß veranstaltet. Diejenigen, die sich für ethnische Kultur interessieren, schätzen die Begegnungen mit origineller polnischer Volksmusik und Lied hoch. Auf dem Gebiet sind spontan gegründete Gesangstruppen tätig, dazu gehören „Niezabudki“ (poln. für Vergissmeinnichtblumen) und „Jesienne Róże“ (Herbstrosen) aus Nurzec-Stacja, „Mielniczanki“ (Mielnik) aus Mielnik, „Wrzosey“ (Besenurwald) aus Milejczyce und Nowina (Wortspiel: Botschaft und Neubruch zugleich) aus Moszczona.

Der traditionellen Lokalmusik in Ausföhrung von hiesigen Musikbänden kann man nicht nur während der zahlreich in verschiedenen Ortschaften veranstalteten Festtage, aber auch auf der Strasse im

Stadtzentrum von Siemiatycze, neben der Redaktion von „Głos Siemiatyczy“-Zeitung zuhören. Jedes Jahr hat das Publikum die Möglichkeit, die Musikbände zu genießen, die im Rahmen der Initiative „Musik auf der Strasse“ auftreten.

Die Volkskunst kommt durch traditionelle Verzehrung der Ostereier, Weberhandwerk und Ornamentik der hölzernen Häuser zum Vorschein.

BIALOWIEZER URWALD

Natur, Kultur und Leute

Allgemeines

Das Gebiet der Bialowiezer Urwald umfasst das Verwaltungsgebiet des Hajnowski Powiat, der in Podlaskie Woiwodschaft liegt. Es ist der nordöstlicher Teil Polens, der direkt an Weißrussland grenzt.

Entfernung von Hajnówka, dem Powiatssitz und der größten Stadt in Region der Bialowiezer Urwald an folgende Punkte ist:

Białowieża, Touristik-Hauptstadt des Powiat – 18 km

Białystok, Woiwodschaftsstadt – 65 km

Siemiatycze, Powiatstadt – 65 km

Bielsk Podlaski, Powiatstadt – 25 km

Augustów – 150 km

Warschau – 220 km

Region der Bialowiezer Urwald

Der größte Naturschatz der Region ist die Bialowiezer Urwald, einer der best bewahrten Tiefwaldkomplexes Europas. Die Urwald belegt die Fläche von 62500ha. Den überwiegenden Teil, d.h. 10500ha bezieht der älteste polnische Nationalpark, der Bi-

alowiezer Nationalpark. Den Rest bilden die wirtschaftstätigen Waldgebiete mit zahlreichen Naturschutzgebieten. Es ist ein Promotionskomplex, der im Verwaltungsbereich drei Oberförstereien verbleibt (Hajnówka, Białowieża i Browsk).

Die Urwald erstreckt sich auf beiden Seiten der Polnisch-Belarussischen Grenze. In Belarus, auf dem ganzen Urwaldgebiet, wurde der National-Naturpark „Bialowiezer Urwald“ veranstaltet.

Die Bialowiezer Urwald zeichnet sich durch hohe Natürlichkeit aus. Darüber hinaus ist sie durch hohe Dichtigkeit und Umfang des Waldkomplexes, Auftauchen aller für diesen Kontinentbereich eigenen Waldgesellschaften und Vorhandensein von Altholz natürlicher Herkunft, sowie abwechslungsreiche Pflanzenwelt und Tierarten gekennzeichnet.

Außer der Urwald befinden sich hier auch Waldgebiete, die ihren Ursprung in der Nachkriegszeit-Baumbestand der Landwirtschaftsbereiche haben. Neben den Wäldern tauchen auch malerische und hinsichtlich der Naturwissenschaft interessante Landwirtschaftsbereiche auf. Hier gibt es keine umfangreichen Landwirtschaften, sondern bildschöne Schachbrette der Felder, Weiden und Wiesen der Kleinwirtschaften. Die Landwirtschaft auf dem Lande erweckt den Eindruck der Ruhe und Einklangs des Menschen mit der Natur.

In naturwissenschaftlichen Hinsicht werden die Flusstale, wie zum Beispiel das Obarnawetal, hochgeschätzt. Narew ist

die Hauptfluss der Region und zeichnet sich durch hohe Natürlichkeit aus, die durch regelmäßige Überschwemmungen bewahrt geblieben ist. Die Tatsache ist für Entwicklung der Dreck- und Wasservogelsiedlungen fördernd. Die Bialowiezer Urwald und Obarnawetal bilden die Schutzgebiete, die dem Programm Natur 2000 unterliegen. In Hinsicht der Naturwissenschaft gleich interessant sind die Flusstale von Narewka, Nurzec oder der kleineren Flüsse wie: Perebel, Chwiszcza, Organka und Łoknica.

Auf dem Gebiet der Urwald sind keine Naturseen vorhanden, aber es wurden künstliche Wasserbecken veranstaltet. Der größte heißt Siemianówka an der Fluss Narew, darüber hinaus Bachmaty an der Fluss Orlanka, Rzepczyce an Nurzec, Leniewo an Łoknica und Topiło an Perebel.

Auf dem Gebiet der Urwald sind ungefähr 48000 Stammbewohner ansässig. Daraus resultiert hoher Bevölkerungsdichtegrad, der bei 15 Personen/km² liegt. Die größte Anzahl der Bewohner weist die Stadt Hajnówka (ungefähr 24000) auf. Die zweitgrößte Stadt der Region ist Kleszczele. Das Land ist in kleinem Maße industrialisiert, es sind nur einige große Industriebetriebe vorhanden und die sind vor allem mit Holzverarbeitung und Herstellung von Holzwaren, Lebensmitteln, Maschinenbau oder Baukeramik verbunden. Zahlreiche hiesige Bewohner sind auf dem Gebiet des Handel, Hotelwesens, Gastronomie, Reparaturdienstleistungen und Transports

wirtschaftlich tätig. Große Anzahl der Einheimischen beschäftigt sich mit dem Landwirtschaft, inklusive die umfangreiche Agrotourismusbranche. Die auf Agrotourismus eingestellten Zimmer (es wurde ungefähr 140 entstanden) bieten den Gästen nicht nur eine Übernachtungsmöglichkeit an, sondern auch köstliche und bekömmliche Speisen der Lokalküche. Weitere Attraktionen werden durch Fahrrad- und Kajakvermietungsstellen, Tennisplätze, Schlitten- und Kutschenfahrten, Saunen, Pferdereiten, Teilnahme am Brotbacken, Läuferweben, Heumahd und Ernie garantiert.

Kurzgeschichte der

Bialowiezer Urwald

Archäologische Forschungen belegen, dass hier slawische Siedlungen schon VIII bis XII Jhd bestanden. Davon zeugen heidische Hügelgräber (Leichenbrandbestattung) in Teremiski-Dąbrowa und in Wildnaturort Szata, sowie christliche Grabfelder (Leichenbestattung) in Wildnaturort Szczekotowo, Jelonka und Zamczysko. XIII wurde die damals im Grenzland Polens, Litauens und Rußlands liegende Bialowiezer Urwald an das Großfürstentum Litauen durch den Großfürsten Giedyminas angeschlossen. Demnächst wurde sie durch folgend herrschende litauische Fürsten Kestutis und Vytautas regiert. 1430 übergang sie in den Machtbereich von Władysław Jagiełło und anschließend seiner Söhne und Enkel. Auf diese Weise wurde die Urwald zu einer königlichen Urwald und Landesgut der Polnisch-Litauischen Republik. Der Wald wurde als ein Jagdgebiet für litauische und polnische Herrscher benutzt. Aus diesem Grunde hat man ein Schutzgebiet veranstaltet, was sich dazu beigetragen hat, dass die Urwald bis zu unseren Zeiten erhalten geblieben ist.

1795 im Folge der durch Russland, Preußen und Österreich vorgenommenen III. Teilung Polens gelang die Urwald in die russische Macht. Zu dieser Zeit wurde das Urwaldgut zum Objekt der Landvergabe, intensiver Ausbeutung und Abholzung. 1888 wurde sie an Zarenprivatlandesgüter (so genannte Apanageländer) angeschlossen und diente als Jagdgebiet für den Zaren, seiner Familie und Gäste. Während zwei Weltkriege und der Periode der Raubausbeutung durch das britische Unternehmen The European Century Timber Corporation in der Zwischen-

kriegszeit wurde die Urwald strengstens ausgebeutet und der Holzbestand vernichtet. 1919 haben die Wilderem den letzten Wisent getötet. 1929 wurde die Gattung in Anlehnung an die im Rahmen der Zuchtanlagen und Tiergarten bewährten Tiere wiederhergestellt. 1945 wurde die Urwald durch die Grenze zwischen Polen und Sowjetunion getrennt.

Die Urwald ist eng mit der Vergangenheit und Geschichte zahlreicher Ortschaften, vor allem Hajnówka, Narewka und Czyże verbunden.

Natur- und Kulturvorzüge

Die Bialowiezer Urwald ist vor allem durch natur- und kulturbezogene Attraktionen gekennzeichnet. Einen Teil der Urwald bildet der Bialowiezer Nationalpark, dessen Ursprünge in Gründung 1921 der Försterei „Rezerwat“ liegen. Als den nächsten Entwicklungsschritt ist die Stiftung 1932 des Nationalparks in Bialowieza, der unter dem heutzutage geltenden Namen Bialowiezer Nationalpark wiederhergestellt wurde. Heutzutage wird der Bialowiezer Nationalpark und der Überrest der Bialowiezer Urwald als Biosphärenreservat angesehen und ist auf die UNESCO-Liste der Welterbe eingetragen (gemeinsam mit dem Belarussischer Nationalpark „Bialowiezer Urwald“). Das Parkschutzgebiet umfasst die best bewahrten Ökosysteme der Tiefwälder Europas im Bereich der Laub- und Mischwälder. Der Wisent, als das größte Tier Europas, gilt als Symbol für den Bialowiezer Park und Urwald. In dem polnischen Teil der Urwald leben ungefähr 350 – 400 Wisente frei.

Die Parkbesichtigung soll man mit dem Wald-Naturwissenschaftsmuseum in Bialowieza anfangen. Das Museum stellt eine der meist modernen Naturwissenschaftsausstellungen in Polen dar, die auf heidische Fauna und Flora fokussiert ist. Darüber hinaus werden hier kurzzeitige photo-, bildende Kunst und ethnografiebezogene Expositionen veranstaltet. Das Museum besucht man in Begleitung eines Reiseführers. Die Dienstleistung, die in verschiedenen Sprachen angeboten wird, kann man in den Touristikbüros bestellen. Es soll auch eine Eintrittskarte bezogen werden. Auf dem Gebiet des Museums kann man auch den Sichtturm besteigen, woher aus die Sicht auf Bialowiezer Lichtung bewundert werden kann.

In dem das Museumsgebäude umge-

benden Palastpark befindet sich ein historisches Herrenhaus aus dem Jahre 1845.

Gegenwärtig dient es als Sitz für das Jan Jerzy Karpiński-Natureduktionszentrum. Das Zentrum veranstaltet Unterricht für Kinder und Jugendliche zum Thema des Bialowiezer Nationalparks, sowie kurzzeitige Ausstellungen. Neben dem Damm zwischen den Palastparkteichen wurde ein Obelisk errichtet, der zum Andenken an die größte Jagd, die von König August III 1752 veranstaltet wurde, vorgesehen war. Der an dem Zarenpalast angeordnete Palastpark bildet heutzutage eine ausgezeichnete Spaziergangsstelle. Drin befinden sich Überreste der Zarenpalastanlagen: Marschallhaus, Chauffeurhaus, Jägerhaus, Palasttor und Stall. Die ostchristliche Sankt Nikolaus aus Myra-Kirche wurde in der Zeit der Annexion aufgebaut. Dort befindet sich eine einzigartige Porzellan-Ikonosthase. Eine weitere Veranstaltung des Nationalparks bildet das Schauschutzgebiet des Bialowiezer Nationalparks, das an dem Weg Hajnówka – Białowieża, ungefähr 3km vor Białowieża liegt. Dort kann man sich einem Spaziergang zwischen den majestätischen Bäumen ergeben und die heidischen Saugtiere, darunter vor allem die Wisente, bewundern. Die Gattung wurde während des I. Weltkriegs fast vollständig ausgerottet. Die Bemühung der polnischen Wissenschaftler ließen 1929 die Gattung in der Urwald wiederherzustellen. Die Eintrittskarten sind am Ort und Stelle zu beziehen.

Den meist wertvollen Teil des Nationalparks bildet das Schutzgebiet Orłówek (ehemaliges Schutzgebiet Ścisła). Es ist der älteste Holzbestand der Urwald erhalten geblieben, an dem die Ökosystemprozesse ohne jegliche menschliche Einwirkung verlaufen. Das Land dient vor allem als Gebiet der vielfältigen Wissenschaftsforschungen, da in Białowieża vier Wissenschaftszentren vorhanden sind. Besichtigung erfolgt in Begleitung eines Reiseleiters (Dienstleistung wird durch Touristkbüros angeboten). Darüber hinaus muss man eine Eintrittskarte beziehen (bei dem Natur-Forstmuseum). Man bewegt sich grundsätzlich zu Fuß, aber es besteht die Möglichkeit, das Schutzgebiet mit einem Fahrrad oder reitend zu besichtigen.

Der nördliche Parkteil, bekannt als Schutzbezirk Hwoźna, ist kostenlos für die Touris-

ten zugänglich. Der Eingang befindet sich in der Ortschaft Masiewo. Die Besichtigung ist durch drei Wanderwege vereinfacht:

- um Wildnaturort Gluszec, rotfarbige Kennzeichnung, 7,2km lang;
- Carska Tropina, 4 km lang;
- Grüner Wilczy Szlak, 11,5 km lang, von Masiewo nach Kosy Most.

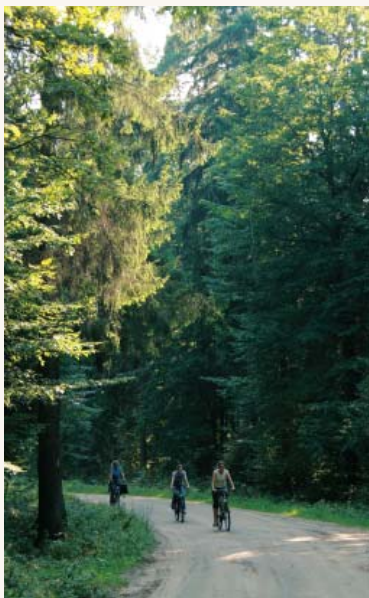
Sie sind mit den Wegen nach Narewka und Białowieża verbunden. Auf dem Gebiet befinden sich auch gekennzeichnete Fahrradwege:

- Kosy Most-Narewka (schwarze Kennzeichnung);
- Narewka – Wildnaturort Wilczy Szlak – Narewka (grün).

Eine Attraktion bildet der Sichtturm am Kosy Most, woher hinaus sich die wunderschöne Sicht auf das Narewka-Flusstal erstreckt.

Białowiezer Nationalpark - www.bpn.com.pl
Schauschutzgebiet des Bialowiezer Nationalparks, Tel. +48 85 681 23 98, Öffnungszeiten in der Sommersaison (15. April – 15. Oktober) 9.00-17.00, in der Wintersaison (16. Oktober – 14. April) 8.00 – 16.00, ausschliesslich Montag.

Natur-Förstmuseum in Białowieża, Tel. +48 85 681 22 75, Palastpark, Sommersaison-Öffnungszeiten (15. April – 15. Oktober) 9.00 – 17.00, Wintersaison (16. Oktober – 14. April) 9.00 – 16.00, ausschliesslich Montag.

OPRACOWANIE PRZEWODNIKA

Walentyna Gorbacz
(„Puszcza Białowieska”)

Jerzy Nowicki
(„Podlasie Nadbużańskie”)

Jerzy Śnieżko
(Szlaki turystyczne: „Szlak od promu do promu”,
„Po gminach powiatu nadbużańskiego”,
„Szlak pielgrzymkowy”) – str. 16-18

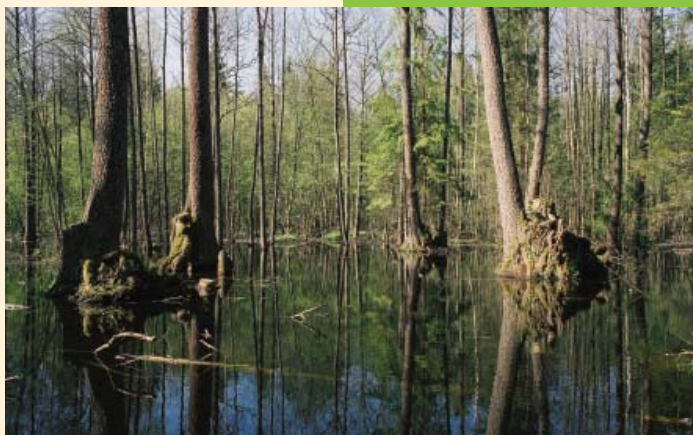
Romuald Domański
(„Twórczość ludowa i rękodielnictwo”) – str. 22-23

Autorzy fotografii w części dotyczącej regionu Podlasia Nadbużańskiego:

Zbigniew Chojęta, Jerzy Nowicki,
Cezary Klimaszewski,
Jacek St. Wasilewski, Ewa M. Iwaniak

Autorzy fotografii w części dotyczącej regionu Puszczy Białowieskiej:

Mariusz Chomicki, Agnieszka Łapińska, Mirosław Stepaniuk,
Krystyna Kościwicz, Michał Dąbrowski, Amelia Gorbacz, Adam
A. Panfiluk, Wioletta Miniuk, Urszula Janiel, Paweł Krajnik, Mariusz
Gorustowicz, Jerzy Nesteruk, Anatol Pawłowski, Janusz Antipow,
Manfred Gregersen, Walentyna Gorbacz, Jolanta Zachaj, Sławomir
Golonko, Artur Kiryluk. Pozostałe fotografie pochodzą z zasobów
Starostwa Powiatowego w Hajnówce, Hotelu Żubrówka,
zespołu Czeremsyna.

FUNDACJA
WSPOMAGANIA
WSI

Fundacja Wspomagania Wsi

ul. Bellottiego 1,
01-022 Warszawa

www.fww.org.pl

Nieocenionym kapitałem regionu Puszczy Białowieskiej i Puszczy Mielnickiej są jego mieszkańcy – życzliwi i otwarci wobec przyjezdnych, uczynni w sytuacjach wymagających wsparcia. Zamieszkanie w gospodarstwie agroturystycznym i kontakt z gospodarzami może stanowić niepowtarzalną okazję do przekonania się o tym osobiście.

Celem dokonania wyboru gospodarstwa, zapraszamy na strony stowarzyszeń agroturystycznych:

BSA „Żubr” –

www.agrobialowieza.pl

i **SA „Puszcza Mielnicka”** –

www.puszczamielnicka.ovh.org

ISBN: 978-83-60600-60-3